

**ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ**

ATHENS UNIVERSITY
OF ECONOMICS
AND BUSINESS

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΜΑΚΡΟΣΚΟΠΙΚΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ, ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ, ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΛΩΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ (ΚΠΑΑ)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (ΠΑΝΟΣ) ΠΟΛΙΤΗΣ-ΛΑΜΠΡΟΥ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗΤΡΩΟΥ: 4170100

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΣΠΥΡΟΣ ΜΠΛΑΒΟΥΚΟΣ

ΑΘΗΝΑ, ΜΑΪΟΣ 2021

[κενή σελίδα]

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματεύεται τις επιδόσεις της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ελλάδος και της Πολωνίας στις διεργασίες της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας και στοχεύει στη σύγκριση των μακροσκοπικών θέσεων των κρατών αυτών ως προς την εξέλιξή της. Αρχικά, παρουσιάζεται μία σύντομη ιστορική αναδρομή των εγχειρημάτων που συνετέλεσαν στην ανάπτυξη της σημερινής συνεργασίας. Έπειτα, η ανάλυση εμβαθύνει σε συγκεκριμένα πεδία που αξιοποιούνται ως κριτήρια σύγκρισης: α) στρατιωτικές δαπάνες, β) Σχηματισμοί Μάχης της ΕΕ, γ) στρατιωτικές αποστολές και επιχειρήσεις της ΕΕ, και δ) Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PESCO). Τα αποτελέσματα της συγκριτικής ανάλυσης υποδεικνύουν την ηγετική θέση της Γαλλίας, τη μετριοπαθή και λιγότερο στρατιωτική στάση της Γερμανίας, την επιμονή της Ελλάδας για περαιτέρω συνεργασία και τη διστακτική, αλλά πολλά υποσχόμενη στρατηγική της Πολωνίας για στενότερες σχέσεις στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας.

Λέξεις-κλειδιά: ΕΕ, ΚΠΑΑ, στρατηγική αυτονομία, ευρωπαϊκές στρατιωτικές αποστολές και επιχειρήσεις, Σχηματισμοί Μάχης της ΕΕ, PESCO.

Abstract

This thesis deals with France's, Germany's, Greece's and Poland's performance in the processes of the Common Security and Defense Policy and aims to compare the macroscopic positions of these states in terms of its evolution. First, a brief historical overview of the projects which contributed to the development of today's cooperation is presented. The analysis then delves into specific areas which are used as benchmarks: a) military expenditure, b) EU Battlegroups, c) EU military missions and operations, and d) Permanent Structured Cooperation (PESCO). The results of the comparative analysis indicate France's leadership, Germany's moderate and less military stance, Greece's insistence on further cooperation and Poland's reluctant, but promising strategy for closer relations in the field of security and defense.

Keywords: EU, CSDP, strategic autonomy, EU military missions and operations, EU Battlegroups, PESCO

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	11
ΓΑΛΛΙΑ: Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ ΗΓΕΜΟΝΑΣ	13
ΓΕΡΜΑΝΙΑ: Ο ΑΣΘΕΝΗΣ ΕΠΕΝΔΥΤΗΣ	18
ΕΛΛΑΔΑ: Ο ΔΑΠΑΝΗΡΟΣ ΦΡΟΥΡΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ.....	23
ΠΟΛΩΝΙΑ: Ο ΑΝΑΔΥΟΜΕΝΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ	28
ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΜΑΧΗΣ ΤΗΣ ΕΕ (EU BATTLEGROUPS)	35
ΓΑΛΛΙΑ: Η ΚΙΝΗΤΗΡΙΑ ΔΥΝΑΜΗ	40
ΓΕΡΜΑΝΙΑ: Ο ΔΙΣΤΑΚΤΙΚΟΣ ΗΓΕΜΟΝΑΣ	42
ΕΛΛΑΔΑ: Ο ΕΜΠΡΑΚΤΟΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΗΣ	43
ΠΟΛΩΝΙΑ: Ο ΜΗ ΠΕΠΕΙΣΜΕΝΟΣ ΕΤΑΙΡΟΣ.....	45
ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕ	49
ΓΑΛΛΙΑ: Ο ΠΑΡΑΠΟΝΟΜΕΝΟΣ ΗΓΕΤΗΣ	54
ΓΕΡΜΑΝΙΑ: Ο ΜΕΤΡΙΟΠΑΘΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ ΓΙΓΑΝΤΑΣ	56
ΕΛΛΑΔΑ: Ο ΠΡΟΣΤΑΤΗΣ ΤΗΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ	59
ΠΟΛΩΝΙΑ: Ο ΝΕΟΕΜΦΑΝΙΖΟΜΕΝΟΣ ΠΑΙΚΤΗΣ	60
ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΜΟΝΙΜΗ ΔΙΑΡΘΡΩΜΕΝΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ (PESCO).....	64
ΓΑΛΛΙΑ: Ο ΑΠΙΣΤΟΣ ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ	68
ΓΕΡΜΑΝΙΑ: Ο ΑΠΟΣΤΑΣΙΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ ΕΞΙΣΟΡΡΟΠΙΣΤΗΣ	70
ΕΛΛΑΔΑ: Ο ΑΔΥΝΑΜΟΣ ΣΥΜΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΗΣ	72
ΠΟΛΩΝΙΑ: Ο ΑΔΙΑΦΟΡΟΣ ΚΟΜΠΑΡΣΟΣ.....	75
ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	77
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΖΗΤΗΣΗ	78
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	85
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	87
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	96
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΜΑΧΗΣ ΕΕ 2006-2020	96
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ: ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΕ ΕΡΓΑ PESCO	100

Εισαγωγή

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) είναι παγκοσμίως γνωστή για την οικονομική δύναμη που κατέχει. Αποτελεί μία μεγάλη αγορά της τάξεως των 446.824.564 καταναλωτών¹, που προέρχονται από 27 διαφορετικά κράτη-μέλη. Οι σημερινές, όμως, συνθήκες απαιτούν από την ευρωπαϊκή οικογένεια να μην περιορίζεται αποκλειστικά στην οικονομική επιτυχία που είναι σε θέση να επιδείξει και να λάβει έμπρακτη δράση για την αποκατάσταση του διεθνούς συστήματος κανόνων, το οποίο τίθεται υπό αμφισβήτηση. Η ενωμένη Ευρώπη βρίσκεται αντιμέτωπη με ποικίλες, υβριδικές προκλήσεις, συμπεριλαμβανομένων της παράνομης προσάρτησης της Κριμαίας από τη Ρωσία, του Λιβυκού Εμφυλίου Πολέμου, του Συριακού Εμφυλίου Πολέμου, της μονομερούς δοκιμής όπλων μαζικής καταστροφής από τη Βόρειο Κορέα. Οι προαναφερθείσες προκλήσεις απειλούν τόσο τα κράτη-μέλη όσο και την ίδια την ύπαρξη του ευρωπαϊκού εγχειρήματος και για την αντιμετώπισή τους κρίνεται αναγκαίο η ΕΕ να συνδυάσει την ήπια ισχύ² που ήδη εκπέμπει με μέσα που ανήκουν στη σφαίρα της σκληρής ισχύος³.

Η ευρωπαϊκή σκληρή ισχύς πηγάζει από την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ), κομμάτι της οποίας αποτελεί η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ). Στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας, η Ευρώπη δεν έχει ενηλικιωθεί ακόμα. Καίτοι τα περισσότερα κράτη-μέλη έχουν αντιληφθεί την αναγκαιότητα ύπαρξης μίας «ευρωπαϊκής άμυνας», δεν έχουν προχωρήσει σε σημαντική ενοποίηση των αμυντικών βιομηχανιών, εξοπλισμών και των εθνικών Ενόπλων Δυνάμεων. Μέχρι και σήμερα, τα εργαλεία σκληρής ισχύος ανήκουν στο πεδίο αρμοδιοτήτων των εθνικών κυβερνήσεων και η άμυνα της Γηραιάς Ηπείρου τίθεται στα χέρια της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας, στην οποία η ΕΕ δεν εκπροσωπείται.

Σκοπός της παρούσης διπλωματικής εργασίας είναι η συγκριτική ανάλυση των μακροσκοπικών θέσεων ορισμένων κρατών-μελών ως προς την Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας. Τα κράτη-μέλη των οποίων οι θέσεις αξιολογούνται είναι η

¹ Αριθμός στον οποίο δεν συνυπολογίζεται ο πληθυσμός του Ηνωμένου Βασιλείου (Eurostat, 2020).

² Η ήπια ισχύς ορίζεται από τον Nye (2008) ως «η ικανότητα να επηρεάζεις τους άλλους ώστε να έχεις τα επιθυμητά αποτελέσματα μέσω ακτινοβολίας παρά καταστολής».

³ Η σκληρή ισχύς βασίζεται στην απειλή ή τη χρήση στρατιωτικών μέσων ή οικονομικών κυρώσεων για την επίτευξη των επιθυμητών σκοπών (Gray, 2011).

Γαλλία, η Γερμανία, η Ελλάδα και η Πολωνία. Η Γαλλία επιλέχθηκε λόγω του ότι αναβαθμίζεται στο μοναδικό κράτος της ενωμένης Ευρώπης που κατέχει μόνιμη θέση στο Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, χάρη στην έξοδο του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ, και λόγω της ισχυρής στρατιωτικής και πυρηνικής δύναμής της.⁴ Όπως μπορεί να γίνει εύκολα αντιληπτό, μία ευρωπαϊκή αμυντική συνεργασία βασίζεται στις στρατιωτικές ικανότητες των συμμετεχόντων κρατών-μελών. Επιπροσθέτως, η Γερμανία αποτελεί την ισχυρότερη ευρωπαϊκή οικονομική δύναμη με μεγάλη διαπραγματευτική ισχύ στη διαμόρφωση του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού, γεγονός που της επιτρέπει να διαδραματίζει καταλυτικό ρόλο στο «ευρωπαϊκό γίγνεσθαι».⁵ Δίχως αυτή, κάθε συζήτηση περί κοινής ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας, η οποία πρόκειται για μία προϋπόθεση ύπαρξης μίας συνεκτικής και οργανωμένης άμυνας, είναι καταδικασμένη να αποτύχει. Στη συνέχεια, η Ελλάδα είναι μία άξια μελέτης χώρα, καθώς δαπανά ένα σημαντικό ποσοστό του ΑΕΠ της σε αμυντικές δαπάνες και διότι βρίσκεται στα νοτιοανατολικά εξωτερικά σύνορα της Ένωσης. Τέλος, στην ανάλυση εντάσσεται η Πολωνία, η οποία αποτελεί ένα νεότερο κράτος-μέλος συγκριτικά με τα προαναφερθέντα, ένθερμος υποστηρικτής της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας και με βαρυσήμαντο λόγο στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη εξαιτίας του μεγέθους της και της επιρροής που ασκεί στο Visegrád Group.⁶

Η μελέτη του παραπάνω ερευνητικού ερωτήματος βασίζεται στην αξιοποίηση κυρίως στατιστικών και ποσοτικών δεδομένων που αφορούν σε συγκεκριμένους οριζόντιους άξονες, οι οποίοι αναλύονται για κάθε χώρα. Πιο συγκεκριμένα, στους οριζόντιους άξονες περιλαμβάνονται η συμμετοχή των προαναφερθέντων κρατών-μελών στις επιχειρήσεις και αποστολές της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας, αλλά και σε έργα της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας, οι εθνικές αμυντικές δαπάνες και η εθνικότητα των προσώπων που αναλαμβάνουν ευρωπαϊκές θέσεις

⁴ Σύμφωνα με το Stockholm International Peace Research Institute (2019), η Γαλλία βρίσκεται στην τρίτη θέση των κρατών με τις περισσότερες πυρηνικές κεφαλές, καθώς απαριθμεί 300. Προηγούνται η Ρωσία και οι ΗΠΑ με 6.500 και 6.185 πυρηνικές κεφαλές αντιστοίχως.

⁵ Για την περίοδο 2000-2018, η Γερμανία αποτελεί το κράτος-μέλος που συνεισφέρει στον κοινοτικό προϋπολογισμό τα μεγαλύτερα ποσά σε ονομαστικά μεγέθη, με εξαίρεση το έτος 2009. Κατά μέσο όρο, συνεισφέρει 20.048,58 εκατ. ευρώ κατ' έτος (European Commission, 2020).

⁶ Το Visegrád Group αποτελεί μία ένωση κρατών που σταδιακά αναπτύσσει συνεργασία και στους τομείς της ασφάλειας και της άμυνας. Απαρτίζεται από την Ουγγαρία, την Πολωνία, τη Σλοβακία και την Τσεχία (Visegrad Group Ministers of Defence, 2019).

ευθύνης που συνδέονται με την ευρωπαϊκή ασφάλεια και άμυνα. Τα δεδομένα αντλούνται κυρίως ηλεκτρονικά από ιστοσελίδες και βάσεις δεδομένων διεθνών οργανισμών (Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, Βορειοατλαντική Συμμαχία), ευρωπαϊκών θεσμών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης, κλπ.), εθνικών φορέων (Υπουργεία Εξωτερικών, Υπουργεία Αμύνης) και ερευνητικών ινστιτούτων (Centre Virtuel de la Connaissance sur l'Europe, Stockholm International Peace Research Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies), επιτρέποντας έτσι την εξαγωγή ολιστικών συμπερασμάτων σχετικά με τη στάση των χωρών ως προς την Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας. Η χρονική περίοδος που μελετάται είναι κυρίως η μετά τη Λισαβόνα εποχή, δηλαδή μετά από την τελευταία Συνθήκη της ΕΕ, καθώς με αυτήν η ΕΕ αναλαμβάνει ενεργότερο ρόλο στην ασφάλεια και την άμυνα. Εξαίρεση σε αυτό αποτελούν τα δεδομένα που σχετίζονται με παρελθοντικές αποστολές και επιχειρήσεις και Σχηματισμούς Μάχης.

Η δομή της διπλωματικής αυτής εργασίας αρθρώνεται σε έξι κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο, γίνεται μία σύντομη ιστορική αναδρομή της αμυντικής συνεργασίας στη Γηραιά Ήπειρο. Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζονται οι στρατιωτικές δαπάνες των τεσσάρων ευρωπαϊκών κρατών και επιχειρείται η συσχέτιση αυτών με τη διάθεση για περαιτέρω ανάπτυξη κοινών αμυντικών πολιτικών. Το τρίτο κεφάλαιο δίνει έμφαση στους Σχηματισμούς Μάχης της ΕΕ (EU Battlegroups), αναλύοντας τη συμμετοχή των κρατών σε αυτούς. Το τέταρτο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στις παλαιότερες και τις εν εξελίξει αποστολές και επιχειρήσεις της ΕΕ και πραγματεύεται τη συμμετοχή των υπό εξέταση κρατών-μελών σε αυτές. Το πέμπτο κεφάλαιο διερευνά τη συμμετοχή των χωρών σε έργα της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας και το εάν ηγούνται ορισμένων εξ αυτών. Ακολουθεί μία συζήτηση, η οποία επιδιώκει να πληροφορήσει σχετικά με τις μελλοντικές βλέψεις των κρατών. Στο τέλος συγκεντρώνονται τα βασικά συμπεράσματα που εξάγονται από ολόκληρη την εργασία.

Κεφάλαιο 1: Ιστορικό υπόβαθρο

Από την απαρχή της διαδικασίας διαμόρφωσής της, η ΕΕ (ΕΕ) χαρακτηρίζεται ως ένα *sui generis* εγχείρημα, στο οποίο προσπαθούν να εξισορροπήσουν οι αντίρροπες δυνάμεις του διακυβερνητισμού και του υπερεθνισμού. Αυτή η σύγκρουση εντείνεται ιδιαίτερα σε τομείς που άπτονται θεμάτων του πυρήνα της κρατικής κυριαρχίας, όπως είναι η ασφάλεια και η άμυνα. Αν και πρόκειται για μία δύσκολη προσπάθεια, η Ευρώπη έχει προβεί διαχρονικά σε σπουδαία βήματα στον τομέα της αμυντικής συνεργασίας με αποκορύφωμα αυτό της θεσμοθέτησης της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας εντός της ΕΕ.

Πιο συγκεκριμένα, το ενδιαφέρον της Γηραιάς Ηπείρου για μία μορφή αμυντικής συνεργασίας εμφανίστηκε πρωτίστως το 1947 με την υπογραφή της Συνθήκης Συμμαχίας και Αμοιβαίας Βοήθειας (Συνθήκη της Δουνκέρκης) ανάμεσα στη Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο, υπό το φόβο μίας νέας γερμανικής απειλής. Σε αυτήν, υπήρχε ειδική μέριμνα για την αμυντική υποστήριξη εν καιρώ πολεμικής απειλής από κάποιο τρίτο κράτος, μέσω της ρήτρας αμοιβαίας άμυνας. Ένα χρόνο αργότερα, ο αποκλεισμός του Βερολίνου από τη Σοβιετική Ένωση και το πραξικόπημα στην Τσεχοσλοβακία έπεισαν τα ευρωπαϊκά κράτη για την αναγκαιότητα ύπαρξης ενός ευρωπαϊκού συστήματος άμυνας (Centre Virtuel de la Connaissance sur l'Europe, 2013). Έπειτα από παρότρυνση του Άγγλου Υπουργού Εξωτερικών Ernest Bevin, η Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο επέκτειναν τη Συνθήκη της Δουνκέρκης, υπογράφοντας το Σύμφωνο των Βρυξελλών για την Οικονομική, Κοινωνική και Πολιτιστική Συνεργασία και τη Συλλογική Αυτοάμυνα με τις χώρες BeNeLux (Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο) (Bevin, 1948). Με αυτό τον τρόπο, το 1948 επετεύχθη η ίδρυση της Δυτικής Ένωσης και του Οργανισμού Άμυνας της Δυτικής Ένωσης, διατηρώντας τη ρήτρα αμοιβαίας άμυνας και ενισχύοντας την αμυντική συνεργασία στους κόλπους της Ευρώπης.

Γρήγορα, όμως, η ευρωπαϊκή προσπάθεια αμυντικής συνεργασίας υπονομεύτηκε από το Βορειοατλαντικό Σύμφωνο. Αναλυτικότερα, η αμερικανική αμυντική συνδρομή, μέσω μίας αντίστοιχης με τις προαναφερθείσες ρήτρες αμοιβαίας άμυνας, κρίθηκε ως απαραίτητη, καθώς τα ευρωπαϊκά κράτη δεν ήταν σε θέση να αντιμετωπίσουν την προκλητικότητα της Σοβιετικής Ένωσης. Τα ιδρυτικά μέλη του

Οργανισμού του Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO) αριθμούν σε δώδεκα, συμπεριλαμβανομένων των κρατών-μελών της Δυτικής Ένωσης. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αδρανοποίηση της Δυτικής Ένωσης και την ανάληψη από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (ΗΠΑ) της πρωτοκαθεδρίας στην υπεράσπιση των ευρωπαϊκών εδαφών.

Η διαρκής απειλή της Ευρώπης από την Ανατολή και ο Πόλεμος της Κορέας κατέστησαν επιτακτική την ανάγκη υλοποίησης της αμερικανικής πρότασης περί επανεξοπλισμού της Δυτικής Γερμανίας (US Department of State, 1950). Το 1950, ο Γάλλος Πρωθυπουργός, René Pleven, πρότεινε τη δημιουργία ενός πανευρωπαϊκού στρατού, στον οποίον θα συμμετείχαν και γερμανικά στρατεύματα, υπό την εξουσία ενός Ευρωπαίου Υπουργού Άμυνας, με κοινό προϋπολογισμό, αλλά εντός της υφιστάμενης δομής της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας. Το Σχέδιο Pleven απερρίφθη από τη Γαλλική Εθνοσυνέλευση κυρίως λόγω των νωπών πληγών του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου (Nugent, 2012). Η Δυτική Γερμανία, όμως, εντάχθηκε στη δυτική σφαίρα της αμυντικής συνεργασίας με την είσοδό της στη μετονομασθείσα σε Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση το 1954 και στη Βορειοατλαντική Συμμαχία το 1955.

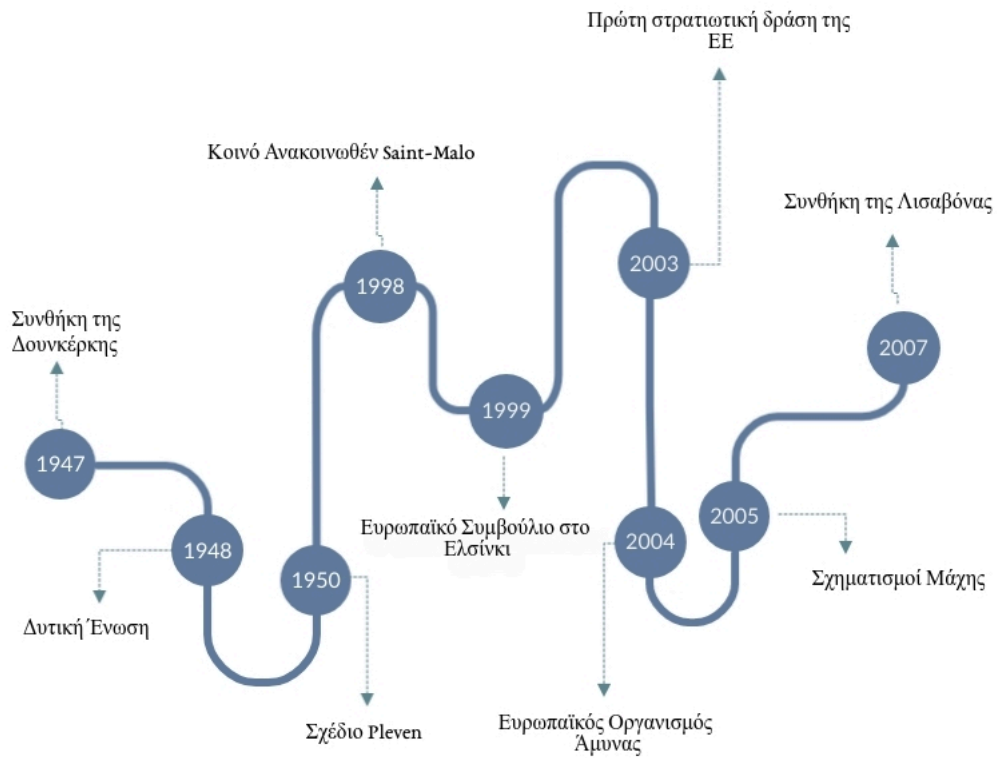
Μέχρι τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, τον πρωταγωνιστικό ρόλο στην ευρωπαϊκή άμυνα διαδραμάτιζαν οι ΗΠΑ. Από το 1991 και έπειτα, υπήρξε μία προσπάθεια ισχυροποίησης της ΕΕ ως στρατιωτικώς δρώσα. Αν και η ευρωπαϊκή συλλογική άμυνα παρέμεινε αμερικανική υπόθεση, η πλήρης υιοθέτηση των καθηκόντων Petersberg από την ΕΕ για ανθρωπιστικές αποστολές, αποστολές διατήρησης, αλλά και επιβολής της ειρήνης, σε συνδυασμό με τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ταυτότητας Ασφάλειας και Άμυνας στη δομή του NATO ενδυνάμωσαν τον στρατιωτικό της χαρακτήρα.⁷⁸ Το κοινό ανακοινωθέν της Γαλλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου στο Saint-Malo το 1998 και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι το 1999 ουσιαστικά θέσπισαν την Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας σκοπεύοντας στην ανάληψη περισσότερων στρατιωτικών πρωτοβουλιών για την αντιμετώπιση διεθνών κρίσεων. Η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας το 2004 για την αμυντική συνεργασία υλοποίησε έως κάποιον βαθμό την επιθυμία της ΕΕ να δρα αυτόνομα στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας. Βέβαια, τα

⁷ Άρθρο 17, Συνθήκη για την ΕΕ

⁸ Άρθρο I. 16, Συνθήκη του Άμστερνταμ

σημαντικότερα βήματα στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας ήταν οι Σχηματισμοί Μάχης της ΕΕ, που τέθηκαν σε πρώτη λειτουργία το 2005, η πρώτη στρατιωτική δράση της ΕΕ το 2003 και η Συνθήκη της Λισαβόνας, που άνοιξε το δρόμο για τα έργα PESCO.

Εικόνα Ι: Ιστορική εξέλιξη της αμυντικής συνεργασίας στην Ευρώπη

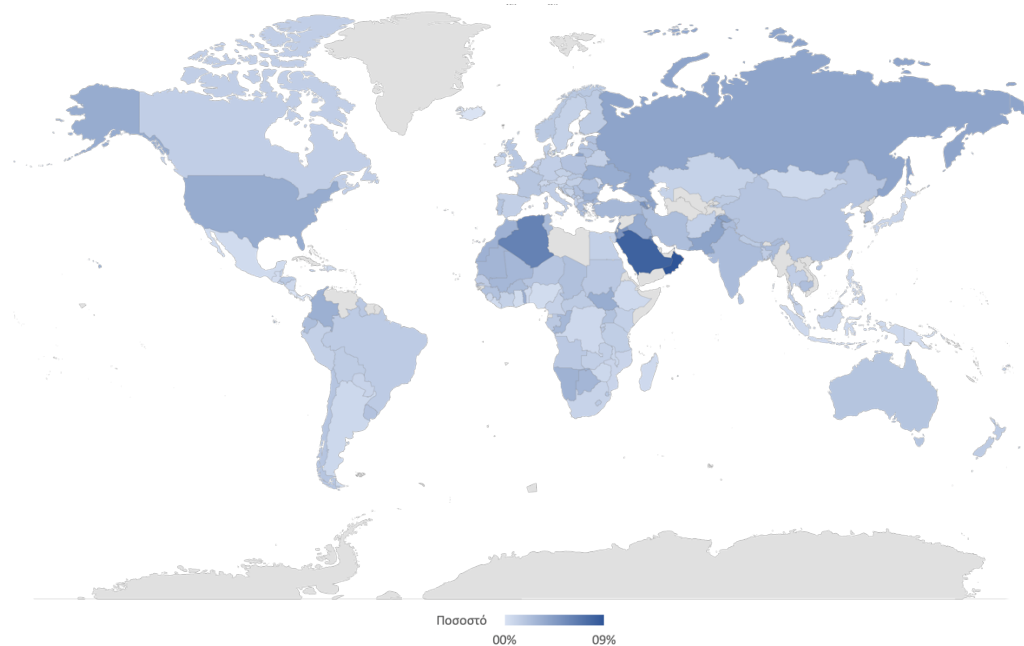
Κατασκευή: Visme

Κεφάλαιο 2: Στρατιωτικές δαπάνες

Οι στρατιωτικές δαπάνες αποτελούν έναν τομέα δαπανών ο οποίος επιβαρύνει σε ένα αξιοσημείωτο ποσοστό τον κρατικό προϋπολογισμό και είναι απαραίτητος για τη διασφάλιση της ασφάλειας και της άμυνας ενός κράτους. Αξιοποιώντας τον ορισμό του Stockholm International Peace Research Institute (2020), «η στρατιωτική δαπάνη περιλαμβάνει όλες τις δαπάνες σε τωρινές στρατιωτικές δυνάμεις και δραστηριότητες. Πιο συγκεκριμένα, περιλαμβάνει τις δαπάνες για ένοπλες δυνάμεις και ειρηνευτικές δυνάμεις, για Υπουργεία Αμύνης και άλλες κυβερνητικές υπηρεσίες που συμμετέχουν σε δραστηριότητες σχετικές με την άμυνα, για παραστρατιωτικές δυνάμεις όταν έχουν εκπαιδευτεί, εξοπλιστεί και όταν είναι διαθέσιμες για στρατιωτική δράση, και για στρατιωτικές δράσεις στο διάστημα». Η ζήτηση για τέτοιου είδους δαπάνες εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων του κόστους των δαπανών, του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ), των θετικών εξωτερικοτήτων που παράγουν οι συμμαχικές δυνάμεις, των απειλών με τις οποίες βρίσκεται αντιμέτωπο το κράτος και της στρατηγικής που επιδιώκει να εφαρμόσει (Sandler & Hartley, 1995). Δεδομένου του ότι τα ευρωπαϊκά συμφέροντα απειλούνται από μία πληθώρα κρίσεων που αποσταθεροποιούν την ευρύτερη περιοχή της Γηραιάς Ηπείρου, πρέπει να εξεταστεί το κατά πόσο οι δαπάνες των κρατών-μελών επαρκούν για να διαφυλάξουν μία συλλογική ασφάλεια και άμυνα.

Κρίνοντας βάσει της παγκόσμιας εικόνας, τα κράτη-μέλη της ΕΕ επενδύουν μικρότερα ποσοστά του ΑΕΠ τους σε στρατιωτικές δαπάνες συγκριτικά με άλλες υπερδυνάμεις ή κράτη που γειτνιάζουν με περιοχές σε κρίση. Όπως φαίνεται και στο παρακάτω γράφημα, το Ομάν, η Σαουδική Αραβία, η Αλγερία, το Κουβέιτ και το Ισραήλ είναι τα κράτη που έχουν τα υψηλότερα ποσοστά σε σχέση με το ΑΕΠ τους. Υπερδυνάμεις όπως οι ΗΠΑ και η Ρωσία σημειώνουν και αυτές μεγαλύτερα ποσοστά από τα κράτη-μέλη της ευρωπαϊκής οικογένειας.

Γράφημα Ι: Στρατιωτικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ για το έτος 2019

Σημείωση: Δεν υπάρχουν δεδομένα για τη Λιβύη, το Τζιμπουτί, την Ισημερινή Γουινέα, την Ερυθραία, τη Γουινέα Μπισάου, τη Σομαλία, την Κούβα, τη Βενεζουέλα, το Τατζικιστάν, το Τουρκμενιστάν, το Ουζμπεκιστάν, τη Βόρεια Κορέα, το Λάος, τη Μιανμάρ, το Βιετνάμ, το Κατάρ, τη Συρία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα.

Τα κράτη-μέλη της ΕΕ που βρίσκονται στις υψηλότερες θέσεις της κατάταξης για στρατιωτικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι η Βουλγαρία (3,2%), η Ελλάδα (2,6%) και ακολουθούν με ποσοστά ίσα ή άνω του 2% οι χώρες της Βαλτικής, η Πολωνία και η Ρουμανία. Αυτό είναι λογικό, καθώς οι προαναφερθείσες χώρες δεν βρίσκονται γεωγραφικά στον πυρήνα της Ευρώπης, γειτνιάζουν με τρίτες χώρες και έχουν ιστορικούς λόγους να επενδύουν στην άμυνα και την ασφάλεια. Για παράδειγμα, η Εσθονία, η Λετονία και η Λιθουανία τελούσαν υπό σοβιετικό έλεγχο από το 1940 έως και το 1991.⁹ Επιπλέον, η γεωγραφική εγγύτητα με τη Ρωσία, η ύπαρξη ρωσικής εθνικής μειονότητας, οι μετακινήσεις ρωσικών στρατευμάτων στα σύνορα με τις χώρες της Βαλτικής, η ανισορροπία στρατιωτικών δυνατοτήτων ανάμεσα στη Ρωσία και τα βαλτικά κράτη και οι υβριδικές επιθέσεις προκαλούν ένα κλίμα συγκρουσιακό, το οποίο απαιτεί υψηλές στρατιωτικές δαπάνες για να αντιμετωπιστεί επαρκώς (Flanagan & et al., 2019).

⁹ Η σοβιετική κατοχή των κρατών της Βαλτικής διεκόπη το 1941, εξαιτίας της γερμανικής κατοχής των βαλτικών χωρών που διήρκεσε από το 1941 έως το 1944.

Γαλλία: ο στρατιωτικός ηγεμόνας

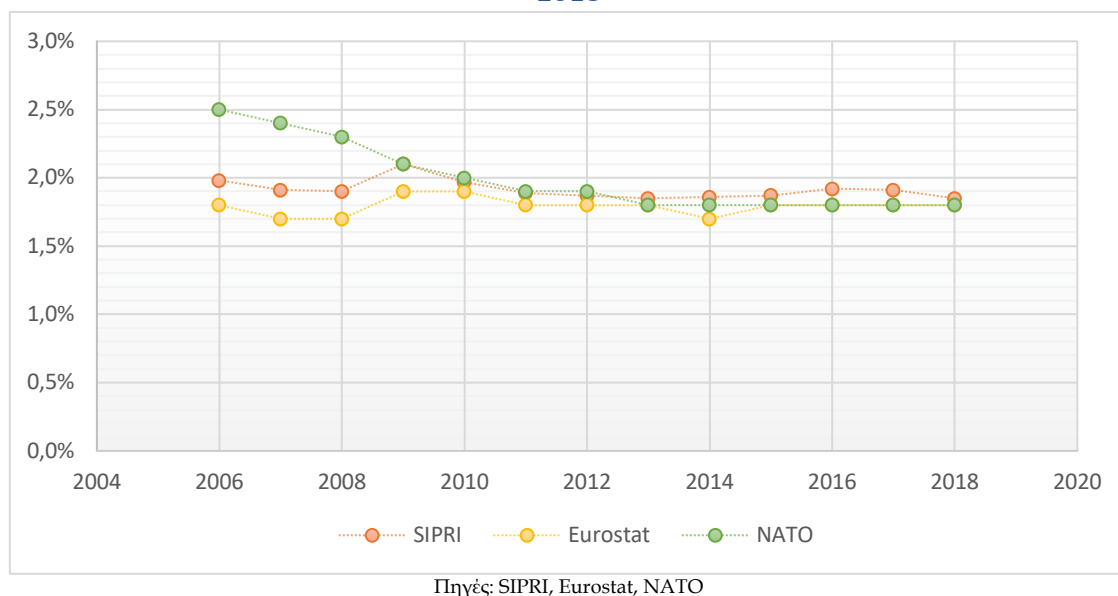
Εντός των πλαισίων της ΕΕ, η Γαλλία κατατάσσεται στην 9^η θέση όσον αφορά τις στρατιωτικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ, σύμφωνα με το Stockholm International Peace Research Institute. Πιο συγκεκριμένα, αξιοποιώντας τα δεδομένα που βρίσκονται στον παρακάτω πίνακα, παρατηρείται μία διαχρονικά σταθερή δαπάνη. Η Γαλλία επιτυγχάνει ποσοστά που αγγίζουν το 1,98%, με μικρές αυξομειώσεις για την περίοδο 2006-2018. Από τα στατιστικά δεδομένα του ΝΑΤΟ, όμως, παρατηρείται μία σταδιακή μείωση του ύψους των δαπανών, καθώς το 2006 έφθανε το 2,5%, ενώ το 2018 σημειώθηκε το ποσοστό του 1,8%. Τέλος, αξιοποιώντας στατιστικά στοιχεία από τη Eurostat, η Γαλλία δαπανά κατά μέσο όρο περίπου το 1,8% του ΑΕΠ της ετησίως με ελάχιστες αυξομειώσεις.

Πίνακας Ι: Στρατιωτικές δαπάνες της Γαλλίας ως ποσοστό του ΑΕΠ για την περίοδο 2006-2018

Έτος	SIPRI	Eurostat	NATO
2006	1,98%	1,8%	2,5%
2007	1,91%	1,7%	2,4%
2008	1,90%	1,7%	2,3%
2009	2,10%	1,9%	2,1%
2010	1,97%	1,9%	2%
2011	1,89%	1,8%	1,9%
2012	1,87%	1,8%	1,9%
2013	1,85%	1,8%	1,8%
2014	1,86%	1,7%	1,8%
2015	1,87%	1,8%	1,8%
2016	1,92%	1,8%	1,8%
2017	1,91%	1,8%	1,8%
2018	1,85%	1,8%	1,8%

Πηγές: SIPRI, Eurostat, NATO

Γράφημα II: Στρατιωτικές δαπάνες της Γαλλίας ως ποσοστό του ΑΕΠ για την περίοδο 2006-2018

Σε γενικές γραμμές, δεν υπάρχουν μεγάλες διαφοροποιήσεις ανά τα έτη. Αυτό που φανερώνουν τα στατιστικά στοιχεία είναι ότι, το έτος 2009 υπήρχε μία αύξηση στο ποσό που επενδύεται σε στρατιωτικές δαπάνες. Βέβαια, αυτό δε συνεπάγεται πραγματική μείωση των δαπανών του κρατικού προϋπολογισμού που κατευθύνονται προς στρατιωτική δράση. Εξαιτίας της Διεθνούς Χρηματοπιστωτικής Κρίσης και της αβεβαιότητας που επικρατούσε για τις ενδεχόμενες συνέπειες αυτής στην ΕΕ, η Γαλλία παρουσίασε ύφεση το 2009 κατά 2,87%¹⁰ του ΑΕΠ της. Δεδομένου, λοιπόν, ότι μειώθηκε ο παρονομαστής του κλάσματος, φαίνεται ότι οι στρατιωτικές δαπάνες σημείωσαν αύξηση. Κατά τα υπόλοιπα έτη, η οικονομία σημείωνε θετικούς ρυθμούς μεγέθυνσης, συμβάλλοντας, έτσι, σε μία σχετική σταθεροποίηση του εξεταζόμενου μεγέθους.

Μετά τις τζιχαντιστικές επιθέσεις του 2015 με τις οποίες βρέθηκε αντιμέτωπη η Γαλλία στο έδαφός της, οι ένοπλες δυνάμεις κινητοποιήθηκαν σημαντικά τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό του κράτους. Πιο συγκεκριμένα, η ιδρυθείσα το 2014 «*Opération Chammal*» κατά του Ισλαμικού Κράτους ενισχύθηκε με την παρουσία του αεροπλανοφόρου «*Charles de Gaulle*», εντάθηκαν οι βομβαρδισμοί κατά στόχων, ενώ γαλλικά στρατεύματα εστάλησαν στο πεδίο της μάχης με σκοπό να συνδράμουν τις ιρακινές δυνάμεις στον περιορισμό των τρομοκρατών (Ministère de la Défense, 2019).

¹⁰ Στοιχεία από τη World Bank Database για την ποσοστιαία αλλαγή στο ΑΕΠ της Γαλλίας.

Συγχρόνως, η «*Opération Sentinelle*», που απαριθμούσε 10.000 στρατιώτες, έκανε αισθητή την παρουσία της στη γαλλική επικράτεια, κυρίως σε μεγαλουπόλεις και σε περιοχές-στόχους, με σκοπό να προστατέψει τους Γάλλους από τρομοκρατικές ενέργειες (Ministère des Armées, 2017). Αυτά είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση των στρατιωτικών δαπανών για το 2015 και την ανάγκη να διατηρηθούν αυτές σε υψηλά επίπεδα για τα επόμενα έτη.

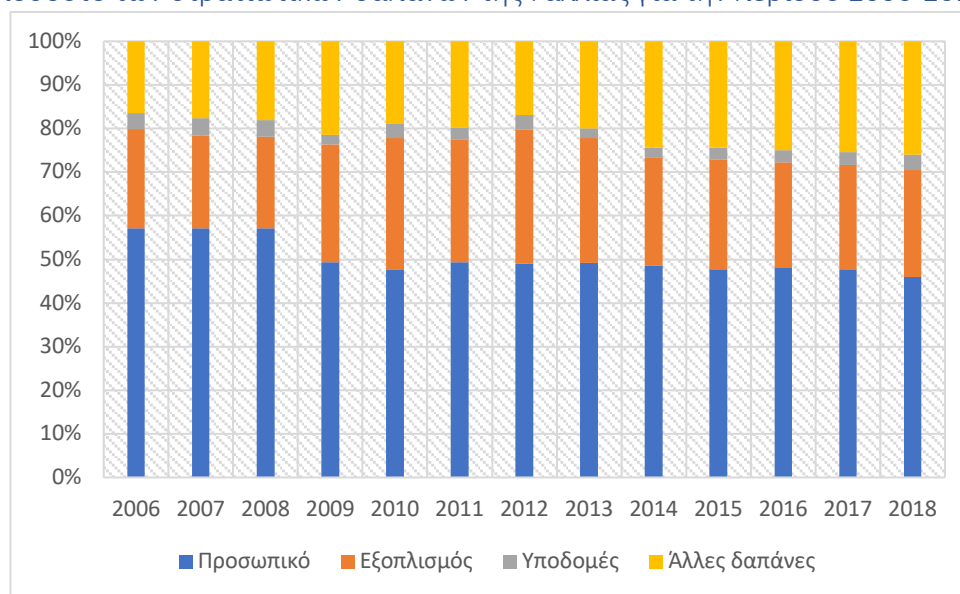
Αναλύοντας τις επιμέρους κατηγορίες που απαρτίζουν τις στρατιωτικές δαπάνες, οι γαλλικές κυβερνήσεις έχουν διαχρονικά προβεί σε περικοπές στρατιωτικού προσωπικού. Την ίδια στιγμή, μειώσεις έχουν σημειωθεί και στον τομέα του στρατιωτικού εξοπλισμού, στον οποίον συμπεριλαμβάνεται η έρευνα και η ανάπτυξη. Οι δύο προαναφερθείσες μειώσεις αντισταθμίζονται σε μεγάλο βαθμό από τις υποδομές που υποστηρίζουν τις στρατιωτικές δράσεις και από άλλες δαπάνες στις οποίες συμπεριλαμβάνονται τα λειτουργικά κόστη, δαπάνες για συντήρηση και άλλες που δεν εμπίπτουν σε κάποια από τις προηγούμενες κατηγορίες. Ο παρακάτω πίνακας και το γράφημα που ακολουθεί επεξηγούν αναλυτικότερα τα ποσοστά που αντιστοιχούν σε συγκεκριμένες κατηγορίες που σχηματίζουν τις στρατιωτικές δαπάνες.

Πίνακας II: Κατηγορίες που απαρτίζουν τις στρατιωτικές δαπάνες εκφραζόμενες ως ποσοστό των στρατιωτικών δαπανών της Γαλλίας για την περίοδο 2006-2018

Έτος	Προσωπικό	Εξοπλισμός	Υποδομές	Άλλες δαπάνες
2006	57,20%	22,80%	3,70%	16,40%
2007	57,00%	21,40%	3,90%	17,60%
2008	57,10%	21,00%	3,70%	18,10%
2009	49,30%	27,00%	2,20%	21,50%
2010	47,60%	30,20%	3,10%	19,00%
2011	49,40%	28,20%	2,70%	19,80%
2012	49,10%	30,60%	3,40%	16,90%
2013	49,23%	28,56%	2,30%	19,91%
2014	48,59%	24,64%	2,33%	24,43%
2015	47,79%	25,04%	2,80%	24,37%
2016	47,94%	24,17%	2,70%	24,92%
2017	46,90%	23,66%	2,88%	24,97%
2018	45,78%	24,45%	3,51%	25,92%

Πηγή: NATO

Γράφημα III: Κατηγορίες που απαρτίζουν τις στρατιωτικές δαπάνες εκφραζόμενες ως ποσοστό των στρατιωτικών δαπανών της Γαλλίας για την περίοδο 2006-2018

Πηγή: NATO

Όπως επιβεβαιώνεται και από τα στατιστικά δεδομένα, η Γαλλία έχει προβεί σε σημαντική μείωση των δαπανών για το προσωπικό. Αυτό είναι απόρροια των πολιτικών που εφήρμοσαν διάφορες γαλλικές κυβερνήσεις τα τελευταία έτη. Αναλυτικότερα, κατά την προεδρία του Σαρκοζί, ανακοινώθηκε ότι την περίοδο 2008-2014 θα υπάρξουν συνολικά 54.000 απολύσεις πολιτικού και στρατιωτικού προσωπικού. Οι πόροι που θα εξοικονομούνταν θα κατευθύνονταν προς τις υπηρεσίες πληροφοριών και την τεχνολογία (Mallet, 2008). Λίγα χρόνια αργότερα, το 2013, κατά την προεδρία του Ολάντ, αποφασίστηκαν πρόσθετες απολύσεις 24.000 ατόμων, σε συνδυασμό με μειωμένο εξοπλισμό, για την περίοδο 2014-2019¹¹ (Ministère de la Défense, 2013). Αυτές οι περικοπές προσωπικού εντάσσονταν σε μία κυβερνητική πολιτική μείωσης του κόστους του δημοσίου τομέα, ο οποίος απασχολούσε περίπου το 10% των εργαζομένων στη Γαλλία το 2008 (Glassner, 2010). Αξίζει να σημειωθεί ότι οι περικοπές δεν αφορούν στον τομέα των πυρηνικών όπλων. Οι μειώσεις στον αριθμό του προσωπικού των ενόπλων δυνάμεων για τις περιόδους αυτές αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα.

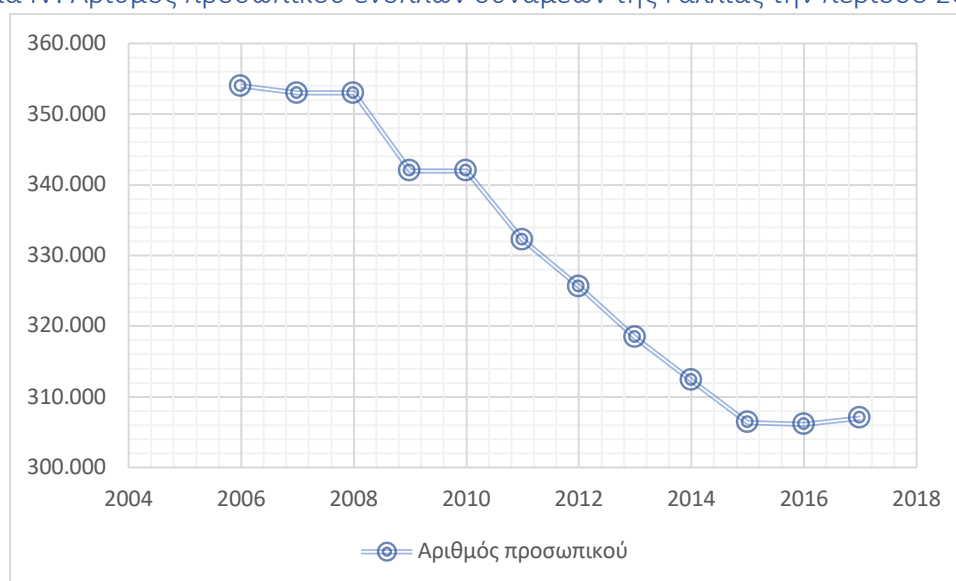
¹¹ Το 2015, ο Γάλλος Πρόεδρος Ολάντ ανακοίνωσε ότι ο αριθμός των απολύσεων θα μειωθεί κατά 7.500 εξαιτίας των απειλών που αντιμετώπιζε τότε η χώρα.

Πίνακας III: Αριθμός προσωπικού ενόπλων δυνάμεων της Γαλλίας την περίοδο 2006-2017, ποσοστιαίες ετήσιες διαφορές και προσωπικό ενόπλων δυνάμεων ως ποσοστό του συνολικού εργατικού δυναμικού

Έτος	Προσωπικό	Ποσοστιαία ετήσια διαφορά	Προσωπικό ως ποσοστό του συνολικού εργατικού δυναμικού
2006	354.000	-	1,21%
2007	353.000	-0,28%	1,20%
2008	353.000	0%	1,20%
2009	341.967	-3,23%	1,15%
2010	341.967	0%	1,15%
2011	332.250	-2,92%	1,11%
2012	325.600	-2,04%	1,08%
2013	318.400	-2,26%	1,05%
2014	312.350	-1,94%	1,03%
2015	306.350	-1,96%	1,01%
2016	306.100	-0,08%	1,01%
2017	307.000	0,29%	1,01%

Πηγή: International Institute for Strategic Studies, Military Balance

Γράφημα IV: Αριθμός προσωπικού ενόπλων δυνάμεων της Γαλλίας την περίοδο 2006-2017

Πηγή: International Institute for Strategic Studies, Military Balance

Υπό την προεδρία του Macron, το Υπουργικό Συμβούλιο πρότεινε και τα δύο νομοθετικά σώματα ψήφισαν υπέρ ενός νέου πολυετούς προϋπολογισμού για την άμυνα όσον αφορά την περίοδο 2019-2025. Ειδικότερα, το νέο πολυετές σχέδιο μεταφράζεται σε πλήρη αλλαγή διαχρονικών πολιτικών που εφαρμόστηκαν υπό την εποπτεία προηγούμενων Προέδρων και Πρωθυπουργών και αρθρώνεται σε τέσσερις πόλους. Στον πρώτο, γίνεται αναφορά σε 6.000 προσλήψεις, οι μισές εξ αυτών θα κατευθυνθούν προς τις υπηρεσίες πληροφοριών και την κυβερνοασφάλεια. Στο

δεύτερο, εκφράζεται η αναγκαιότητα άμεσης και ποιοτικής αναβάθμισης του συμβατικού εξοπλισμού των ενόπλων δυνάμεων, ενώ αναφέρεται η παράδοση σύγχρονων πυρηνικών υποβρυχίων και φρεγατών στο Πολεμικό Ναυτικό και νέων και αναβαθμισμένων αεροσκαφών στην Πολεμική Αεροπορία. Επιπροσθέτως, οι απαραίτητες για τον νέο εξοπλισμό υποδομές θα αναβαθμιστούν. Αναβαθμίσεις θα πραγματοποιηθούν και στο πυρηνικό οπλοστάσιο. Στον τρίτο πόλο, γίνεται ρητά λόγος για την αυτονομία της Γαλλίας η οποία θα συμβάλλει σε μία «ενισχυμένη συνεργασία και εδραίωση μίας ευρωπαϊκής στρατηγικής αυτονομίας» και στην αντιμετώπιση νέων απειλών, με έμφαση να δίδεται στο διάστημα και στο διαδίκτυο (Ministère des Armées, 2018, p. 4). Ο τελευταίος πόλος επικεντρώνεται στην έρευνα και την ανάπτυξη νέου εξοπλισμού των οποίων ο προϋπολογισμός θα αυξηθεί κατά 270 εκατ. ευρώ, ώστε να ενισχυθούν οι στρατιωτικές δυνατότητες και να διασφαλιστεί η στρατηγική αυτονομία τόσο της Γαλλίας όσο και της ΕΕ. Συνοπτικά, μέχρι το 2025, προγραμματίζεται οι στρατιωτικές δαπάνες και ο προϋπολογισμός για απόκτηση νέου εξοπλισμού και συντήρηση του ήδη υπάρχοντος να παρουσιάσουν αύξηση κατά 54,3% και 31,5% αντιστοίχως, σε σχέση με τα ποσοστά του 2017 (Mentz, 2019). Η νέα στρατηγική έρχεται ως απάντηση στην αμερικανική πολιτική που πιέζει όλα τα κράτη-μέλη του NATO να ικανοποιήσουν τους στόχους της Διακήρυξης της Ουαλίας του 2014, δηλαδή να στοχεύσουν να δαπανούν τουλάχιστον το 2% του ΑΕΠ τους σε δαπάνες στον τομέα της άμυνας. Τέλος, δεν είναι τυχαίο ότι η απόφαση για αύξηση των γαλλικών στρατιωτικών δαπανών, που θα συνδράμουν ολόκληρη την ΕΕ, ελήφθη μετά την απόφαση του Ηνωμένου Βασιλείου για έξοδο από την ευρωπαϊκή οικογένεια. Χωρίς τη συμμετοχή του, η Γαλλία γίνεται ο ευρωπαϊκός «στρατιωτικός ηγέμονας».

Γερμανία: ο ασθενής επενδυτής

Μετά τη γερμανική ήττα στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και την ίδρυση της Ομοσπονδιακής Γερμανίας το 1948, οι συμμαχικές δυνάμεις απέκλεισαν κάθε ενδεχόμενο επανεξοπλισμού της χώρας. Μέχρι το 1955, δηλαδή μέχρι το έτος κατά το οποίο η Δυτική Γερμανία εισήλθε στη Βορειοατλαντική Συμμαχία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γαλλία και οι ΗΠΑ ήταν σταθεροί στην πολιτική της μη

επαναστρατιωτικοποίησης. Ως σημεία καμπίης θεωρήθηκαν η αποτυχημένη απόπειρα για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Κοινότητας και η διαρκώς αυξανόμενη ανησυχία της Δύσης για πιθανή ισχυροποίηση της Σοβιετικής Ένωσης και των κρατών-δορυφόρων της. Γί' αυτούς τους λόγους, το 1955, η Δυτική Γερμανία έγινε επισήμως μέλος της δυτικής σφαίρας επιρροής, της επιτράπη η δημιουργία των Ομοσπονδιακών Δυνάμεων Άμυνας (Bundeswehr) και συμμετείχε ενεργά σε στρατιωτικές ασκήσεις και περιπολίες στα πλαίσια της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας.

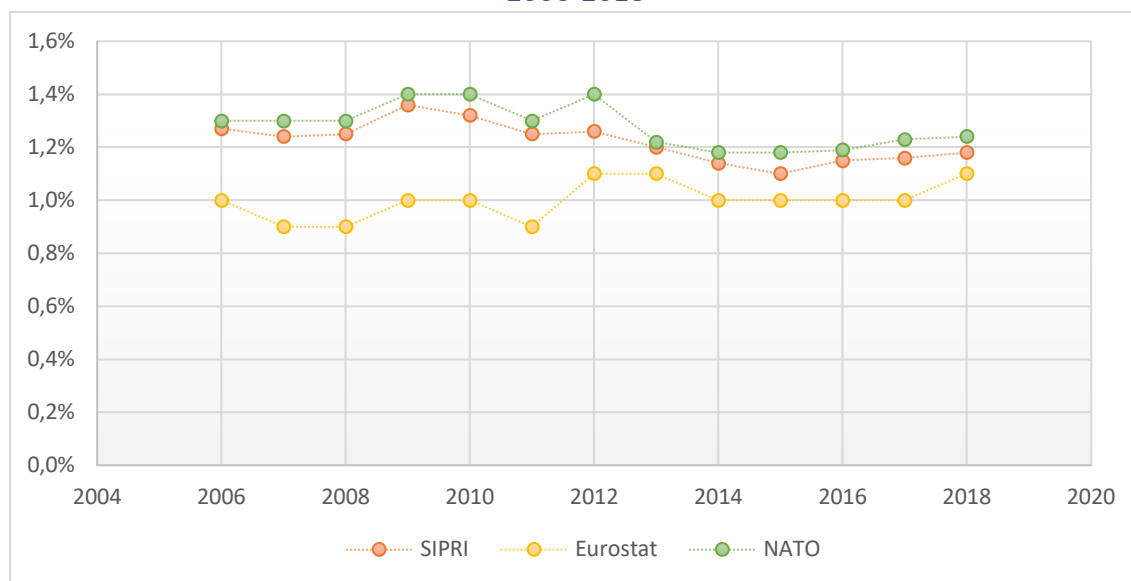
Μέχρι τη δεκαετία του 1990, σύμφωνα με στοιχεία του Stockholm International Peace Research Institute, οι στρατιωτικές δαπάνες ήταν σημαντικά υψηλές ως ποσοστό του ΑΕΠ, ειδικά κατά τη δεκαετία του 1960 που έφθαναν σε ποσοστά άνω του 4%, αλλά με μειούμενη τάση. Έπειτα από την ενοποίηση της Γερμανίας και τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, οι δαπάνες για την άμυνα εξασθένησαν σε μεγάλο βαθμό. Κατά τις πρώτες δεκαετίες του 2000, αυτές οι δαπάνες σε αναλογία με το ΑΕΠ δεν ξεπερνούσαν το ποσοστό του 1,36%.

Πίνακας IV: Στρατιωτικές δαπάνες της Γερμανίας ως ποσοστό του ΑΕΠ για την περίοδο 2006-2018

Έτος	SIPRI	Eurostat	NATO
2006	1,27%	1%	1,30%
2007	1,24%	0,9%	1,30%
2008	1,25%	0,9%	1,30%
2009	1,36%	1%	1,40%
2010	1,32%	1%	1,40%
2011	1,25%	0,9%	1,30%
2012	1,26%	1,10%	1,40%
2013	1,20%	1,10%	1,22%
2014	1,14%	1,00%	1,18%
2015	1,10%	1,00%	1,18%
2016	1,15%	1,00%	1,19%
2017	1,16%	1,00%	1,23%
2018	1,18%	1,10%	1,24%

Πηγές: SIPRI, Eurostat, NATO

Γράφημα V: Στρατιωτικές δαπάνες της Γερμανίας ως ποσοστό του ΑΕΠ για την περίοδο 2006-2018

Πηγές: SIPRI, Eurostat, NATO

Όπως επιβεβαιώνουν τα δεδομένα, υπάρχει μια σταθερότητα των δεικτών σε χαμηλά επίπεδα. Ελάχιστες αυξήσεις σημειώθηκαν μετά το 2007, χάρη στην προκλητικότητα της Ρωσίας. Αυτή η προκλητικότητα εκφράστηκε κυρίως το 2007, όταν η Εσθονία δέχθηκε μία μεγάλη κυβερνοεπίθεση, η οποία αδρανοποίησε τράπεζες, κυβερνητικούς φορείς και ειδησεογραφικά πρακτορεία. Αιτία αυτής ήταν οι μεγάλες διαμαρτυρίες, κυρίως ρωσόφωνου πληθυσμού, οι οποίες ενισχύθηκαν εξαιτίας ψευδών ειδήσεων προερχόμενες από ρωσικά μέσα μαζικής επικοινωνίας. Επιπλέον, ένα χρόνο αργότερα, ξέσπασε ο Πόλεμος της Νότιας Οσσετίας, με κύριους αντιμαχόμενους τη Ρωσία και τη Γεωργία. Μετά την πάροδο δύο ετών από αυτά τα γεγονότα, οι γερμανικές στρατιωτικές δαπάνες υπέστησαν μείωση.

Ένα δεύτερο σημείο αναφοράς είναι η περίοδος μετά το 2014, δηλαδή μετά την παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία, η οποία αντέστρεψε τη μειωτική τάση του ύψους των στρατιωτικών δαπανών. Επίσης, η Διακήρυξη της Ουαλίας δεσμεύει πολιτικά τη Γερμανία να επιτύχει ποσοστό στρατιωτικών δαπανών ίσο ή μεγαλύτερο του 2% του ΑΕΠ της εντός μίας δεκαετίας από το 2014 (Kunz, 2018). Σύμφωνα με την πρώην Ομοσπονδιακή Υπουργό Αμύνης και νυν Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, von der Leyen, μέχρι το 2025, οι γερμανικές στρατιωτικές δαπάνες θα αναλογούν στο 1,5% του ΑΕΠ. Η νυν Ομοσπονδιακή Υπουργός Αμύνης, Kramp-Karrenbauer, έχει δηλώσει ότι το ποσοστό του 2% θα επιτευχθεί το 2031. Συνεπώς, αν και το γερμανικό ομοσπονδιακό κράτος αθετεί τη δέσμευση που

συμφώνησαν τα κράτη-μέλη της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας, στοχεύει σε σταδιακή ενίσχυση των δαπανών για την άμυνα.

Αυτό, άλλωστε, επιβεβαιώνεται και από την εξωτερική πολιτική που επιχειρεί να εφαρμόσει η Γερμανία στη σύγχρονη εποχή. Εγκαταλείποντας το μοντέλο του «διστακτικού ηγέτη», επιδιώκει να κάνει εμφανή την παρουσία της στους τομείς της ασφάλειας και της άμυνας και να λάβει ουσιαστική δράση προς όφελος των συμφερόντων της, στα οποία συμπεριλαμβάνεται η στρατηγική αυτονομία της ΕΕ. Άξιο αναφοράς είναι το «The White Paper on Security Policy and the Future of the Bundeswehr» του 2016 που ορίζει ρητά τις προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει η Γερμανία τόσο στο εσωτερικό της όσο και στο διεθνές περιβάλλον. Μέσα από αυτό το κείμενο, η γερμανική κυβέρνηση ανακοινώνει την αλλαγή στρατηγικής πλεύσης, καθώς στοχεύει στην ισχυροποίηση των ενόπλων δυνάμεων, στον εκσυγχρονισμό του εξοπλισμού¹² και στην εγκαθίδρυση μίας Ένωσης Ασφάλειας και Άμυνας (German Federal Government, 2016). Τα κάτωθι ποσοτικά δεδομένα αποτελούν πολύτιμη πληροφόρηση, καθώς υποδεικνύουν ότι τα προαναφερθέντα σχέδια δεν έχουν υλοποιηθεί σε σημαντικό βαθμό.

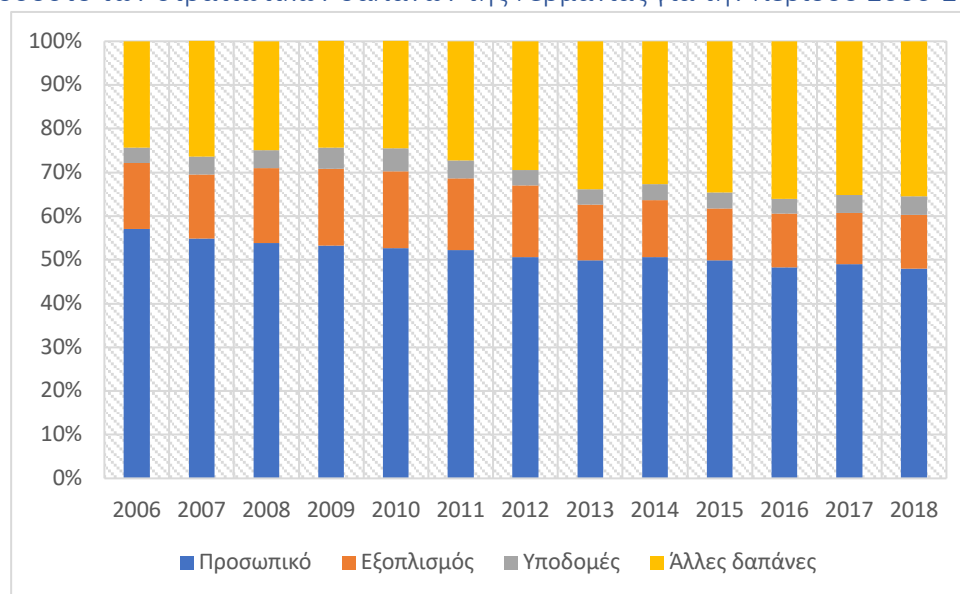
Πίνακας V: Κατηγορίες που απαρτίζουν τις στρατιωτικές δαπάνες εκφραζόμενες ως ποσοστό των στρατιωτικών δαπανών της Γερμανίας για την περίοδο 2006-2018

Έτος	Προσωπικό	Εξοπλισμός	Υποδομές	Άλλες δαπάνες
2006	57,10%	15,00%	3,60%	24,30%
2007	54,90%	14,60%	4,10%	26,50%
2008	53,90%	17,10%	4,10%	24,90%
2009	53,20%	17,60%	4,80%	24,50%
2010	52,70%	17,60%	5,20%	24,60%
2011	52,30%	16,40%	4,10%	27,20%
2012	50,60%	16,50%	3,50%	29,40%
2013	49,86%	12,74%	3,55%	33,84%
2014	50,67%	12,94%	3,75%	32,63%
2015	49,86%	11,93%	3,60%	34,61%
2016	48,35%	12,21%	3,39%	36,05%
2017	48,96%	11,77%	4,06%	35,20%
2018	47,99%	12,36%	4,15%	35,49%

Πηγή: NATO

¹² Η έλλειψη σύγχρονου εξοπλισμού και η καθυστέρηση παράδοσης νέου εξοπλισμού, εξαιτίας της μεγάλης γραφειοκρατίας, αποτελούν δύο σοβαρά ζητήματα για τις γερμανικές ένοπλες δυνάμεις, τα οποία δεν έχουν επιλυθεί ακόμα (Parliamentary Commissioner for the Armed Forces, 2019; Parliamentary Commissioner for the Armed Forces, 2020).

Γράφημα VI: Κατηγορίες που απαρτίζουν τις στρατιωτικές δαπάνες εκφραζόμενες ως ποσοστό των στρατιωτικών δαπανών της Γερμανίας για την περίοδο 2006-2018

Πηγή: NATO

Επιχειρώντας να αναλυθεί βαθύτερα ο τομέας των δαπανών για το προσωπικό, ο οποίος καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος των στρατιωτικών δαπανών και για τη Γερμανία, παρατηρείται ότι αριθμός του προσωπικού παρουσιάζει κυρίως μειώσεις κατά την περίοδο 2006-2018. Η πιο αξιοσημείωτη περικοπή θέσεων εργασίας στον τομέα των ενόπλων δυνάμεων είναι αυτή του 2011, η οποία ισοδυναμεί με απολύσεις περισσότερων από 55.000 εργαζομένων, κατάργηση της υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας και γενική αναδιοργάνωση των υπαγόμενων στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Αμύνης σωμάτων. Η ανάγκη για τα προαναφερθέντα προήλθε από την περικοπή του προϋπολογισμού για την άμυνα κατά 8,3 δις. Ευρώ μέχρι το 2015 (The International Institute for Strategic Studies, 2020). Τα τελευταία έτη, όμως, φαίνεται πως υπάρχει ανοδική τάση των απασχολούμενων στις ένοπλες δυνάμεις, σηματοδοτώντας την καθυστερημένη μεν, ευπρόσδεκτη δε στροφή προς μία ισχυρότερη γερμανική άμυνα.

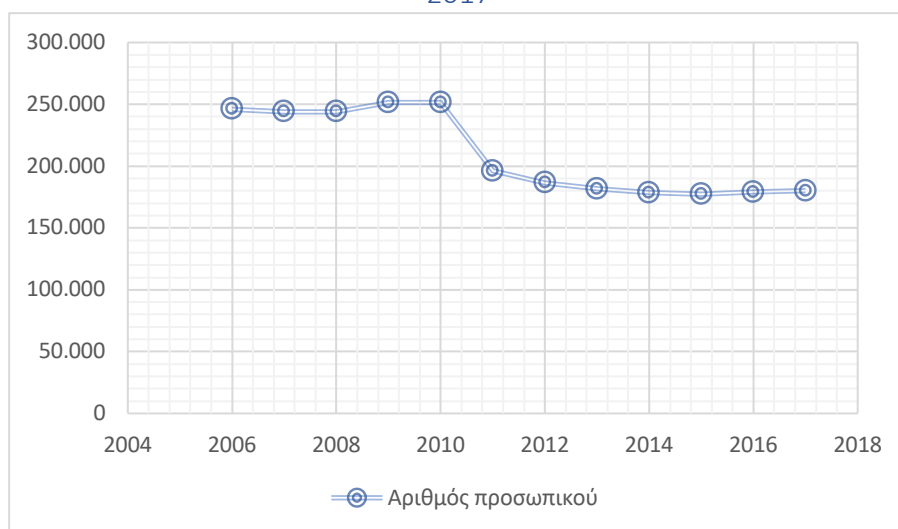
Πίνακας VI: Αριθμός προσωπικού ενόπλων δυνάμεων της Γερμανίας την περίοδο 2006-2017, ποσοστιαίες ετήσιες διαφορές και προσωπικό ενόπλων δυνάμεων ως ποσοστό του συνολικού εργατικού δυναμικού

Έτος	Αριθμός προσωπικού	Ποσοστιαία ετήσια διαφορά	Ποσοστό επί του συνολικού εργατικού δυναμικού
2006	246.000	-	0,59%
2007	244.000	-0,82%	0,58%
2008	244.000	0%	0,58%
2009	251.465	2,97%	0,59%

2010	251.465	0%	0,59%
2011	196.000	-28,30%	0,47%
2012	186.450	-5,12%	0,44%
2013	181.550	-2,70%	0,43%
2014	178.600	-1,65%	0,42%
2015	177.300	-0,73%	0,41%
2016	179.100	1,01%	0,41%
2017	180.000	0,50%	0,41%

Πηγή: International Institute for Strategic Studies, Military Balance

Γράφημα VII: Αριθμός προσωπικού ενόπλων δυνάμεων της Γερμανίας την περίοδο 2006-2017

Πηγή: International Institute for Strategic Studies, Military Balance

Ελλάδα: ο δαπανηρός φρουρός των συνόρων

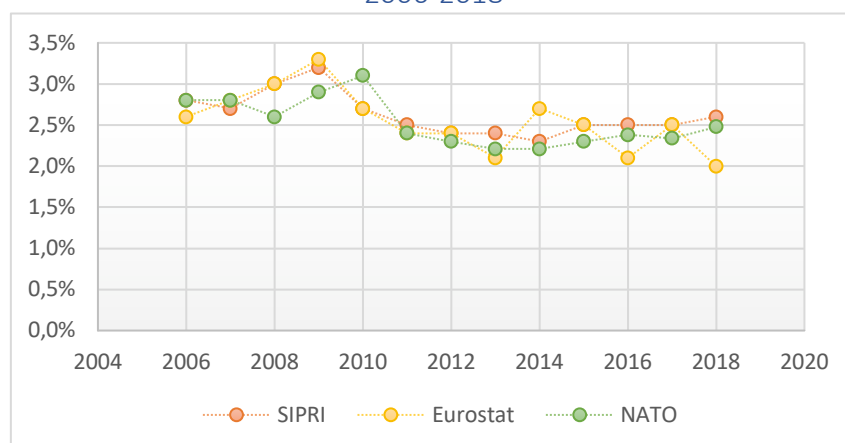
Η Ελλάδα πρόκειται για μια ιδιαίζουσα περίπτωση. Αν και αποτελεί ένα μικρό κράτος της Νοτιοανατολικής Ευρώπης με μικρή οικονομική ισχύ, ιδιαίτερα μετά την εφαρμογή επώδυνων προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής, η επίδοσή της στον τομέα των αμυντικών δαπανών εντοπωσιάζει. Ειδικότερα, συγκαταλέγεται μεταξύ των χωρών με τις υψηλότερες στρατιωτικές δαπάνες σε αναλογία με το ΑΕΠ. Ο πίνακας και το γράφημα που ακολουθούν επιβεβαιώνουν το γεγονός ότι όλες οι ελληνικές κυβερνήσεις έχουν επιλέξει να προβούν σε μειώσεις των δαπανών στον τομέα της άμυνας σε περιόδους οικονομικής κρίσης. Αυτό, όμως, που αξίζει να επισημανθεί είναι ότι η πραγματική μείωση αυτών είναι σημαντικά υψηλότερη, καθώς το ΑΕΠ της χώρας είχε καθοδική τάση για τουλάχιστον 6 έτη. Δεδομένου, λοιπόν, ότι οι στρατιωτικές δαπάνες εκφράζονται ως ποσοστό ενός ήδη μειωμένου μεγέθους, δεν περιγράφουν πλήρως την πραγματική κατάσταση.

Πίνακας VI: Στρατιωτικές δαπάνες της Ελλάδας ως ποσοστό του ΑΕΠ για την περίοδο 2006-2018

Έτος	SIPRI	Eurostat	NATO
2006	2,80%	2,60%	2,80%
2007	2,70%	2,80%	2,80%
2008	3,00%	3,00%	2,60%
2009	3,20%	3,30%	2,90%
2010	2,70%	2,70%	3,10%
2011	2,50%	2,40%	2,40%
2012	2,40%	2,40%	2,30%
2013	2,40%	2,10%	2,21%
2014	2,30%	2,70%	2,21%
2015	2,50%	2,50%	2,30%
2016	2,50%	2,10%	2,38%
2017	2,50%	2,50%	2,34%
2018	2,60%	2,00%	2,48%

Πηγές: SIPRI, Eurostat, NATO

Γράφημα VIII: Στρατιωτικές δαπάνες της Ελλάδας ως ποσοστό του ΑΕΠ για την περίοδο 2006-2018

Πηγές: SIPRI, Eurostat, NATO

Μέχρι και το 2009, οι στρατιωτικές δαπάνες χαρακτηρίζονταν από προσαυξήσεις, καθώς οι υψηλά θετικοί ρυθμοί μεγέθυνσης του πραγματικού ΑΕΠ επέτρεπαν την επέκτασή τους. Ωστόσο, το ίδιο έτος σημειώθηκε οικονομική ύφεση της τάξεως του 4,2%. Μέχρι και το 2013, η ελληνική οικονομία βρισκόταν αντιμέτωπη με μεγάλη ύφεση. Οι περικοπές στους περισσότερους τομείς των κρατικών δαπανών κρίνονταν ως δημοσιονομικά απαραίτητες. Για αυτό το λόγο, κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, οι στρατιωτικές δαπάνες επλήγησαν από σταδιακές μειώσεις. Συνολικά, το μέγεθός τους περιορίστηκε κατά 40% (Dokos T. P., 2017). Με τη σταδιακή ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, φαίνεται πως ορισμένοι κρατικοί πόροι

επανακατευθύνονται προς τις ένοπλες δυνάμεις, αν και είναι αρκετά δύσκολο να επανέλθουν στο αρχικό τους επίπεδο άμεσα.

Η ανάγκη για υψηλές στρατιωτικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ γεννήθηκε από τη συνεχή για δεκαετίες τουρκική προκλητικότητα. Αυτό φαίνεται πως αποτυπώνεται και στην ελληνική κοινή γνώμη, καθώς η Τουρκία θεωρείται ως η μεγαλύτερη εξωτερική απειλή.¹³ Είναι αληθές ότι οι ελληνοτουρκικές σχέσεις χαρακτηρίζονται από ορισμένα «αγκάθια». Σε αυτά περιλαμβάνονται οι τουρκικές διεκδικήσεις εις βάρος της ελληνικής υφαλοκρηπίδας, η αμφισβήτηση του ελληνικού εθνικού εναέριου χώρου και των θαλάσσιων συνόρων, η τουρκική εισβολή στην Κύπρο και κρίσεις, όπως αυτή των Ιμίων. Η ισχυροποίηση των ενόπλων δυνάμεων, που επιτυγχάνεται μέσω υψηλής κρατικής χρηματοδότησης, και η συμμετοχή της Ελλάδας σε διεθνείς πολιτικούς και στρατιωτικούς οργανισμούς διαμορφώνουν τη διαχρονική ελληνική εξωτερική πολιτική έναντι της Τουρκίας (Dokos & Kollias, 2013).

Η υλοποίηση, όμως, της παραπάνω πολιτικής περιέχει δομικά προβλήματα, τα οποία δε φαίνεται να έχουν επιλυθεί μετά την κρίση. Η Ελλάδα επενδύει σημαντικά στον τομέα του προσωπικού, θέτοντας σε δεύτερη μοίρα τον εξοπλισμό και τις υποδομές που υποστηρίζουν τις ένοπλες δυνάμεις. Όπως αποτυπώνεται στον ακόλουθο πίνακα, υπάρχουν έτη κατά τα οποία τα ¾ των στρατιωτικών δαπανών ικανοποιούν αποκλειστικά τις ανάγκες του προσωπικού.

Πίνακας VII: Κατηγορίες που απαρτίζουν τις στρατιωτικές δαπάνες εκφραζόμενες ως ποσοστό των στρατιωτικών δαπανών της Ελλάδας για την περίοδο 2006-2018

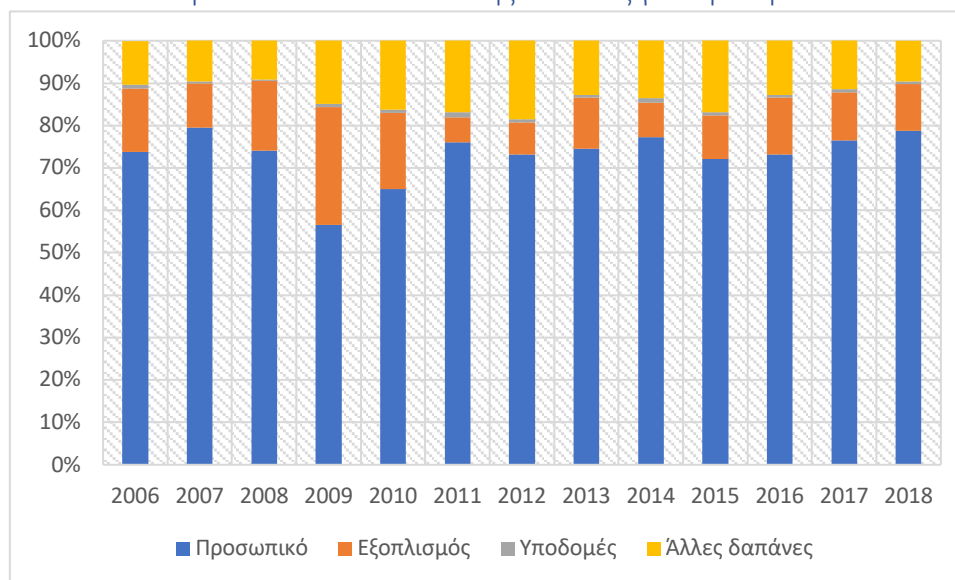
Έτος	Προσωπικό	Εξοπλισμός	Υποδομές	Άλλες δαπάνες
2006	73,80%	14,90%	1,00%	10,20%
2007	79,50%	10,50%	0,40%	9,60%
2008	74,10%	16,40%	0,40%	9,10%
2009	56,50%	27,80%	0,80%	14,90%
2010	65,00%	18,00%	0,80%	16,20%
2011	76,00%	5,90%	1,30%	16,80%
2012	73,20%	7,50%	0,80%	18,50%
2013	74,56%	12,06%	0,63%	12,75%
2014	77,18%	8,17%	1,10%	13,55%
2015	72,05%	10,40%	0,65%	16,90%

¹³ Βάσει απαντήσεων σε ερωτηματολόγια του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), για το έτος 2018, το 78% των ερωτηθέντων κατέταξαν την Τουρκία ως την πρώτη εξωτερική απειλή της Ελλάδας (Armakolas & Siakas, 2018).

2016	73,13%	13,45%	0,58%	12,84%
2017	76,56%	11,28%	0,79%	11,37%
2018	78,76%	11,03%	0,62%	9,60%

Πηγή: NATO

Γράφημα ΙΧ: Κατηγορίες που απαρτίζουν τις στρατιωτικές δαπάνες εκφραζόμενες ως ποσοστό των στρατιωτικών δαπανών της Ελλάδας για την περίοδο 2006-2018

Πηγή: NATO

Ένας από τους κυριότερους λόγους που το προσωπικό χρήζει τεράστιας χρηματοδότησης είναι η υποχρεωτική στρατιωτική θητεία για τους άνδρες. Πιο συγκεκριμένα, η συντριπτική πλειοψηφία των μελών των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων είναι μη επαγγελματίες στρατιώτες που υποχρεώνονται βάσει νόμου να υπηρετήσουν στο Στρατό Ξηράς, στο Πολεμικό Ναυτικό ή στην Πολεμική Αεροπορία για ορισμένους μήνες. Αυτό επιφέρει επιπρόσθετα λειτουργικά κόστη, διότι το ελληνικό κράτος οφείλει να συντηρεί και να αποζημιώνει τους υπηρετούντες. Το πολιτικό κόστος της κατάργησης της υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας είναι μεγάλο, αφού οι στρατιώτες τονώνουν την οικονομία της περιοχής που εδρεύει η στρατιωτική βάση στην οποία υπηρετούν. Συγχρόνως, η δυσκολία εύρεσης θέσης εργασίας κάνει τη στρατιωτική θητεία ελκυστικότερη, καθώς το ελληνικό κράτος αναλαμβάνει τα κόστη διαβίωσης των στρατιωτών για όσο διάστημα υπηρετούν (Dempsey, 2012). Όλα τα παραπάνω οδηγούν στο να απασχολείται ένα αξιοσημείωτο μέρος του εργατικού δυναμικού στον ελληνικό στρατό.

Κατά τα χρόνια της δημοσιονομικής λιτότητας, ο αριθμός του προσωπικού των ενόπλων δυνάμεων μειώθηκε εξαιτίας της συνταξιοδότησης στρατιωτικών και των

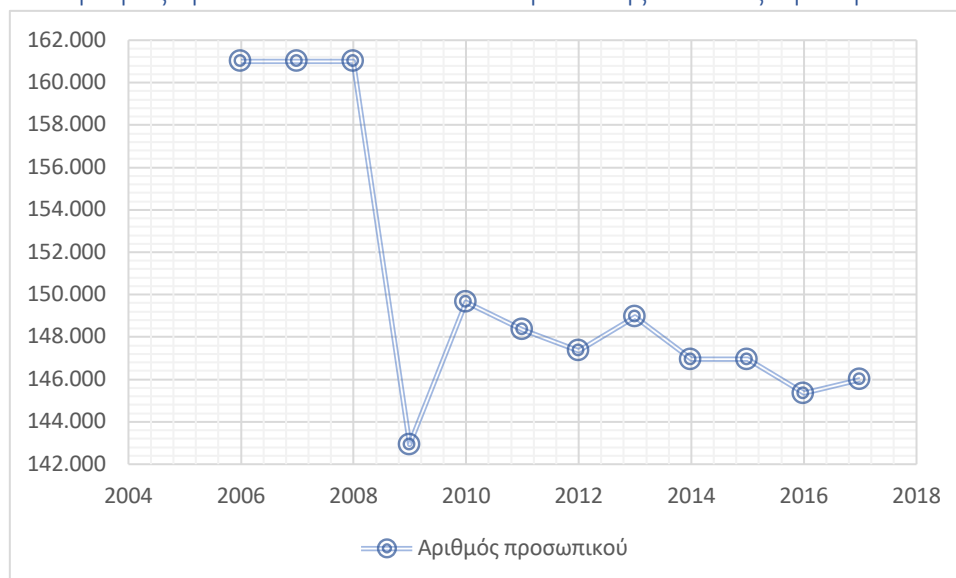
ελάχιστων προσλήψεων. Ειδικότερα, οι προσλήψεις για Οπλίτες Βραχείας Ανακατάταξης και Επαγγελματίες Οπλίτες ήταν λίγες σε αριθμό. Αυτό οδήγησε σε γήρανση του μόνιμου στρατιωτικού προσωπικού που συνεχίζει, όμως, να απορροφά τα μεγαλύτερα κεφάλαια των δαπανών. Με το τέλος της οικονομικής κρίσης δρομολογήθηκαν προσλήψεις περιορισμένης κλίμακας από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας το 2017. Επιπροσθέτως, το 2020, δημοσιεύτηκε προκήρυξη πρόσληψης 2.000 Οπλιτών Βραχείας Ανακατάταξης. Η αυξητική τάση για προσλήψεις στρατιωτικού προσωπικού επιβεβαιώνεται από τα ακόλουθα δεδομένα.

Πίνακας VIII: Αριθμός προσωπικού ενόπλων δυνάμεων της Ελλάδας την περίοδο 2006-2017, ποσοστιαίες ετήσιες διαφορές και προσωπικό ενόπλων δυνάμεων ως ποσοστό του συνολικού εργατικού δυναμικού

Έτος	Αριθμός προσωπικού	Ποσοστιαία ετήσια διαφορά	Ποσοστό επί του συνολικού εργατικού δυναμικού
2006	161.000	-	3,18%
2007	161.000	0%	3,18%
2008	161.000	0%	3,18%
2009	142.936	-11,22%	2,79%
2010	149.647	4,70%	2,91%
2011	148.350	-0,87%	2,92%
2012	147.350	-0,67%	2,92%
2013	148.950	1,09%	2,98%
2014	146.950	-1,34%	2,98%
2015	146.950	0%	2,99%
2016	145.350	-1,09%	2,96%
2017	146.000	0,45%	2,98%

Πηγή: International Institute for Strategic Studies, Military Balance

Γράφημα Χ: Αριθμός προσωπικού ενόπλων δυνάμεων της Ελλάδας την περίοδο 2006-2017

Πηγή: International Institute for Strategic Studies, Military Balance

Πολωνία: ο αναδυόμενος στρατιώτης

Η Πολωνία αποτελεί το μεγαλύτερο κράτος της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και είναι μία από τις νεότερες χώρες που εισήλθαν στην ΕΕ. Η ένταξη στην ευρωπαϊκή οικογένεια συνέβαλε στην εντυπωσιακή οικονομική ανάκαμψη που σημείωσε κατά τα τελευταία έτη. Δεν είναι τυχαίο ότι η περίοδος μετά το 2004 χαρακτηρίστηκε ως η «*Νέα Χρυσή Περίοδος*» (Piatkowski, 2013). Η πολωνική οικονομία δεν επλήγη σε μεγάλο βαθμό από τη Διεθνή Χρηματοπιστωτική Κρίση του 2008 και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μην υπάρξουν σημαντικές προσαρμογές στον κρατικό προϋπολογισμό, συμπεριλαμβανομένων των στρατιωτικών δαπανών.

Άλλωστε, η Πολωνία πρόκειται για ένα κράτος το οποίο ενδιαφέρεται σημαντικά για τη διασφάλιση της ασφάλειας και της άμυνάς του. Αυτό αποτυπώνεται από πρόσφατες έρευνες της κοινής γνώμης στις οποίες η πλειοψηφία του πολωνικού λαού είναι ένθερμος υποστηρικτής της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας και επιθυμεί την ανάπτυξη στενότερης συνεργασίας με την ΕΕ και τη διατήρηση της στρατηγικής συμμαχίας με τις ΗΠΑ (CBOS, 2017; CBOS, 2018). Επιπλέον, η βαρύνουσα σημασία που δίδεται στην εθνική ασφάλεια και την αμυντική πολιτική αποδεικνύεται και από διάφορους νόμους. Για παράδειγμα, η πολωνική κυβέρνηση δεσμεύτηκε νομικά για την περίοδο 2001-2006 να δαπανά τουλάχιστον το 1,95% του ΑΕΠ της χώρας σε

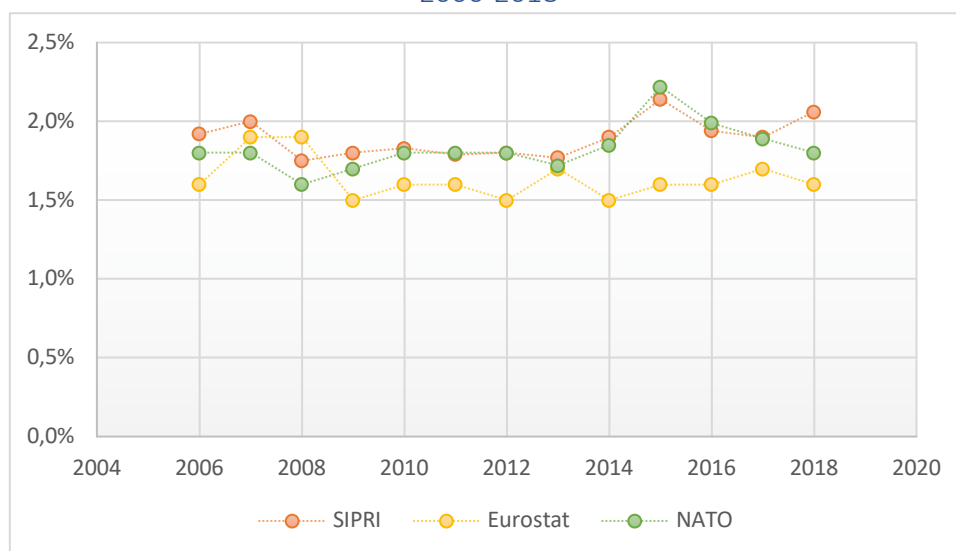
άμυνα.¹⁴ Το 20% αυτού του ποσοστού υποχρεωτικά επενδύεται σε εκσυγχρονισμό του στρατιωτικού εξοπλισμού. Το 2015, το πολωνικό Κοινοβούλιο τροποποίησε τον προαναφερθέντα νόμο και όρισε ότι, από το 2016 και μετά, πρέπει να επενδύεται τουλάχιστον το 2% του ΑΕΠ, εκ του οποίου το 20% θα κατευθύνεται σε νέο εξοπλισμό.

Πίνακας ΙΧ: Στρατιωτικές δαπάνες της Πολωνίας ως ποσοστό του ΑΕΠ για την περίοδο 2006-2018

Έτος	SIPRI	Eurostat	NATO
2006	1,92%	1,60%	1,80%
2007	2,00%	1,90%	1,80%
2008	1,75%	1,90%	1,60%
2009	1,80%	1,50%	1,70%
2010	1,83%	1,60%	1,80%
2011	1,79%	1,60%	1,80%
2012	1,80%	1,50%	1,80%
2013	1,77%	1,70%	1,72%
2014	1,90%	1,50%	1,85%
2015	2,14%	1,60%	2,22%
2016	1,94%	1,60%	1,99%
2017	1,90%	1,70%	1,89%
2018	2,06%	1,60%	1,80%

Πηγές: SIPRI, Eurostat, NATO

Γράφημα ΧΙ: Στρατιωτικές δαπάνες της Πολωνίας ως ποσοστό του ΑΕΠ για την περίοδο 2006-2018

Πηγές: SIPRI, Eurostat, NATO

¹⁴ Το πρόγραμμα ονομάστηκε «Πρόγραμμα Αναδιάρθρωσης και Τεχνικού Εκσυγχρονισμού των Ενόπλων Δυνάμεων της Δημοκρατίας της Πολωνίας 2001-2006». Το πρόγραμμα ήταν απόρροια της πίεσης που ασκήθηκε από τη Βορειοατλαντική Συμμαχία για αναδιοργάνωση του πολωνικού στρατού, ώστε να γίνει αποδοτικότερος και να ενσωματωθεί στις συμμαχικές δομές (IBP USA, 2009).

Η γεωγραφική θέση της Πολωνίας, και ειδικότερα η γεωγραφική εγγύτητα με τη Ρωσία, αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα καθορισμού του ύψους των στρατιωτικών δαπανών. Η ρωσική επιθετική εξωτερική πολιτική προκαλεί φόβο τόσο στις πολωνικές κυβερνήσεις όσο και στους απλούς πολίτες. Από την πλευρά του κράτους, η περίοδος κατά την οποία οι στρατιωτικές δαπάνες ακμάζουν είναι όταν η Ρωσία προσαρτά παρανόμως την Κριμαία το 2014. Από την πλευρά των πολιτών, το 81% των Πολωνών εκφράζουν αρνητική στάση έναντι της Ρωσίας, ενώ το ποσοστό αυτό κατά τα προηγούμενα έτη ήταν αρκετά χαμηλότερο (Devlin, 2015). Συνεπώς, η ρωσική προκλητικότητα και τα ποσοστά των πολωνικών δαπανών που διατίθενται για άμυνα έχουν μία θετική συσχέτιση, η οποία προέρχεται σε μεγάλο βαθμό από τις νωπές πληγές της σοβιετικής κατοχής.

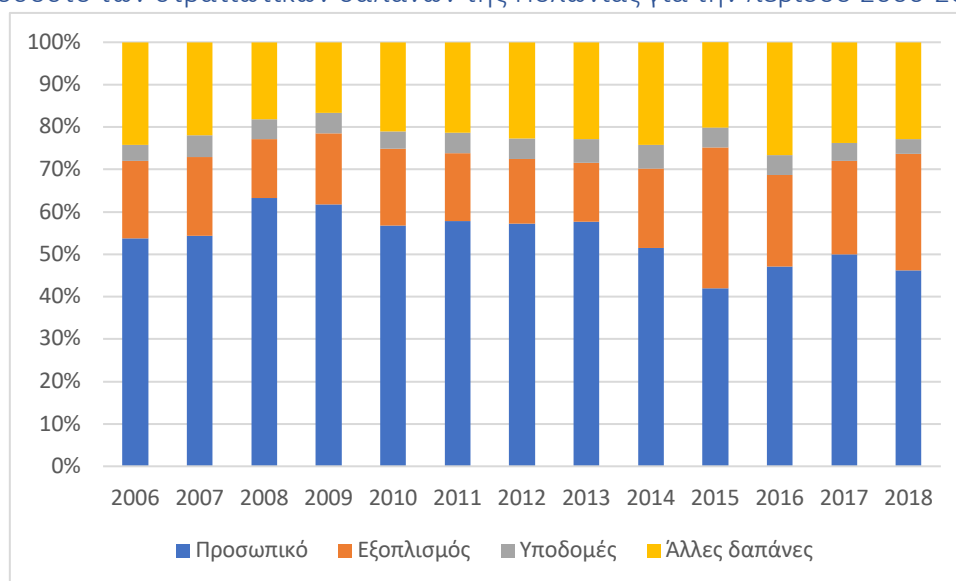
Συγχρόνως, μεγάλη επίδραση στο μέγεθος των στρατιωτικών δαπανών έχει και η αμερικανική εξωτερική πολιτική. Οι ΗΠΑ έχουν καταφέρει να αναπτύξουν ιδιαίτερα καλές σχέσεις με την Πολωνία, καθώς αποτελούν έναν ισχυρό διεθνή δρώντα ο οποίος μπορεί να προστατεύσει τα πολωνικά συμφέροντα έναντι της Ρωσίας. Η πίεση που ασκείται από την απέναντι όχθη του Ατλαντικού συνέβαλε στο να κατευθυνθούν περισσότεροι πόροι προς τις ένοπλες δυνάμεις. Καίτοι οι περισσότεροι εξ αυτών καλύπτουν ανάγκες του προσωπικού, μία σημαντική αναλογία επενδύεται στον εκσυγχρονισμό του παλαιού, σοβιετικού εξοπλισμού και στην αγορά νέου, ειδικά αμερικανικής προελεύσεως. Επί παραδείγματι, το 2018, ο προϋπολογισμός για την άμυνα περιελάμβανε την αγορά του αντιαεροπορικού συστήματος Patriot, που κατασκευάστηκε από την αμερικανική Raytheon Company (Świerczyński, 2018). Επιπροσθέτως, το 2020, υπεγράφη η απόκτηση πολεμικών αεροσκαφών τύπου F-35 της αμερικανικών συμφερόντων Lockheed Martin (U.S. Mission Poland, 2020). Ως εκ τούτου, είναι λογικό το γεγονός ότι η Πολωνία δαπανά μεγαλύτερη αναλογία των στρατιωτικών δαπανών της σε εξοπλισμό και σε υποδομές στήριξης αυτού συγκριτικά με τη Γερμανία και την Ελλάδα.

Πίνακας Χ: Κατηγορίες που απαρτίζουν τις στρατιωτικές δαπάνες εκφραζόμενες ως ποσοστό των στρατιωτικών δαπανών της Πολωνίας για την περίοδο 2006-2018

Έτος	Προσωπικό	Εξοπλισμός	Υποδομές	Άλλες δαπάνες
2006	53,80%	18,20%	3,80%	24,20%
2007	54,40%	18,60%	5,00%	22,00%
2008	63,20%	13,90%	4,70%	18,20%
2009	61,80%	16,70%	4,90%	16,60%
2010	56,80%	18,10%	4,00%	21,10%
2011	57,80%	16,10%	4,80%	21,30%
2012	57,30%	15,20%	4,80%	22,70%
2013	57,70%	13,90%	5,62%	22,78%
2014	51,45%	18,84%	5,47%	24,24%
2015	41,96%	33,20%	4,74%	20,11%
2016	47,15%	21,62%	4,62%	26,61%
2017	50,04%	22,04%	4,21%	23,71%
2018	46,14%	27,51%	3,45%	22,89%

Πηγή: NATO

Γράφημα XII: Κατηγορίες που απαρτίζουν τις στρατιωτικές δαπάνες εκφραζόμενες ως ποσοστό των στρατιωτικών δαπανών της Πολωνίας για την περίοδο 2006-2018

Πηγή: NATO

Η αναδιάρθρωση του πολωνικού στρατού κατά την περίοδο 2001-2006 είχε ως αποτέλεσμα να μειωθεί σημαντικά ο αριθμός του προσωπικού των ενόπλων δυνάμεων. Ακόμα, η κατάργηση της υποχρεωτικής θητείας το 2008 συνετέλεσε στη μείωση των λειτουργικών εξόδων. Ύστερα από αυτό το χρονικό διάστημα, η Πολωνία επικεντρώθηκε στην ενίσχυση του στρατού της μέσω πρόσληψης επαγγελματικού

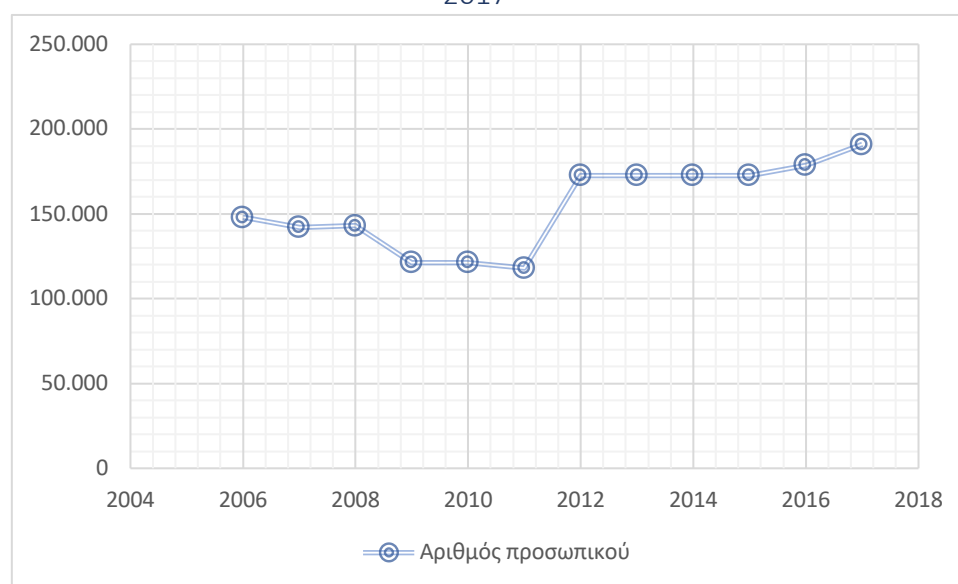
στρατιωτικού προσωπικού. Το 2016, η πολωνική κυβέρνηση ανακοίνωσε νέες προσλήψεις στις ένοπλες δυνάμεις και δρομολόγησε τη δημιουργία ενός νέου κλάδου. Ειδικότερα, πέρα από το Στρατό Ξηράς, την Πολεμική Αεροπορία, το Πολεμικό Ναυτικό και τις Ειδικές Δυνάμεις, οι ένοπλες δυνάμεις απαρτίζονται από τις Territorial Defence Forces, οι οποίες έχουν υποστηρικτικό χαρακτήρα ως προς τα άλλα σώματα και επιφορτίζονται με την αντιμετώπιση υβριδικών και ασύμμετρων απειλών (Ministry of National Defence, 2020). Στόχος είναι να επανδρωθούν με 35.000 άτομα. Όπως μπορεί να γίνει κατανοητό, οι κυβερνητικές πολιτικές περιλαμβάνουν την αύξηση του επαγγελματικού στρατιωτικού προσωπικού.

Πίνακας XI: Αριθμός προσωπικού ενόπλων δυνάμεων της Πολωνίας την περίοδο 2006-2017, ποσοστιαίες ετήσιες διαφορές και προσωπικό ενόπλων δυνάμεων ως ποσοστό του συνολικού εργατικού δυναμικού

Έτος	Αριθμός προσωπικού	Ποσοστιαία ετήσια διαφορά	Ποσοστό επί του συνολικού εργατικού δυναμικού
2006	148.000	-	0,85%
2007	142.000	-4,05%	0,81%
2008	143.000	0,70%	0,81%
2009	121.400	-15,10%	0,68%
2010	121.400	0%	0,67%
2011	118.050	-2,76%	0,65%
2012	172.700	46,29%	0,95%
2013	172.700	0%	0,94%
2014	172.700	0%	0,94%
2015	172.700	0%	0,94%
2016	178.700	3,47%	0,97%
2017	191.000	6,88%	1,03%

Πηγή: International Institute for Strategic Studies, Military Balance

Γράφημα XIII: Αριθμός προσωπικού ενόπλων δυνάμεων της Πολωνίας την περίοδο 2006-2017

Πηγή: International Institute for Strategic Studies, Military Balance

Ανακεφαλαίωση

Από τα παραπάνω στοιχεία γίνεται πλήρως κατανοητό ότι τα τέσσερα υπό μελέτη κράτη παρουσιάζουν τόσο ποιοτικές όσο και ποσοτικές διαφορές. Η Γαλλία τείνει να πληροί το στόχο του 2%, καθώς αναγκάζεται να χρηματοδοτεί περισσότερο τις ένοπλες δυνάμεις της λόγω των τρομοκρατικών απειλών. Συγχρόνως, η ενίσχυση των γαλλικών στρατιωτικών δαπανών στοχεύει, εν μέρει, στην απόκτηση και προώθηση της ευρωπαϊκής στρατηγικής αυτονομίας. Όσον αφορά τη Γερμανία, οι δαπάνες της υπολείπονται σημαντικά από τον νατοϊκό στόχο. Ελπιδοφόρες δηλώσεις αξιωματούχων περί εκπλήρωσης του στόχου στις αρχές της επόμενης δεκαετίας ενδεχομένως να απογοητεύουν αυτούς που επιθυμούν η Γερμανία να αναδειχθεί σε πρωταγωνιστικό δρώντα σε μία ένωση ασφάλειας και άμυνας στη Γηραιά Ήπειρο. Στη συνέχεια, οι ελληνικές στρατιωτικές δαπάνες είναι φαινομενικά υψηλότερες από εκείνες των άλλων ευρωπαϊκών κρατών. Αν και χρησιμοποιούνται κυρίως για την αποτροπή και αντιμετώπιση των προκλήσεων του εξ Ανατολής γείτονός της, ικανοποιούν και εγχώρια οικονομικά προβλήματα (βλ. δαπάνες για προσωπικό). Τέλος, η Πολωνία κυμαίνεται στα επίπεδα του 2%, λόγω της ιστορίας και της εγγύτητάς της με τη Ρωσία, και τείνει να δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην απόκτηση νέου εξοπλισμού και στην αναβάθμιση του ήδη υπάρχοντος.

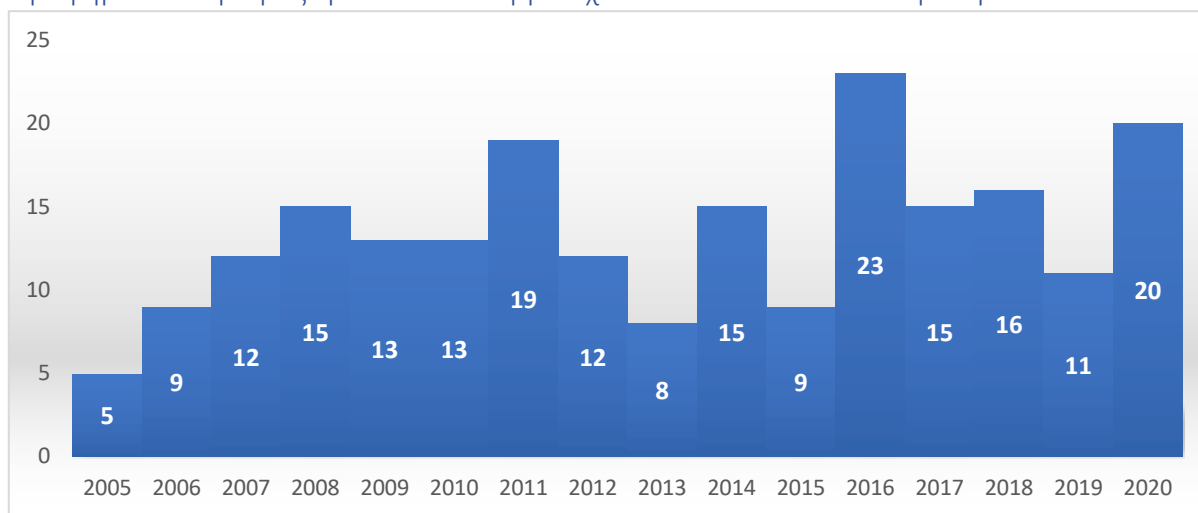
Γενικότερα, οι παράμετροι που αφορούν στην οικονομία τείνουν να δίνουν νέα πνοή στο ευρωπαϊκό εγχείρημα. Για αυτό το λόγο, οι στρατιωτικές δαπάνες αποτελούν ένα πολύτιμο διαθέσιμο εργαλείο για την αξιολόγηση της διαδικασίας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας. Εξαιτίας της αυξητικής τάσης των στρατιωτικών δαπανών που παρατηρείται και στα τέσσερα κράτη, που είναι αποτέλεσμα κυρίως αμερικανικών πιέσεων, ανακόπτουν νέες ευκαιρίες συνεργασίας με κύριους στόχους τη μείωση του κόστους, τη γρηγορότερη και ποιοτικότερη έρευνα και ανάπτυξη εξοπλισμών και την αρτιότερη εκπαίδευση του προσωπικού. Έτσι, καθίσταται πιθανό το ενδεχόμενο περαιτέρω ενοποίησης σε στρατιωτικά ζητήματα που σχετίζονται άμεσα με την οικονομία.

Κεφάλαιο 3: Σχηματισμοί Μάχης της ΕΕ (EU Battlegroups)

Η ιδέα για τους Σχηματισμούς Μάχης της ΕΕ (ΣΜΕΕ) γεννήθηκε μετά από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Ελσίνκι το 1999, στο οποίο συμφωνήθηκε ο Πρωταρχικός Στόχος του Ελσίνκι (Headline Goal). Αυτός ορίζει ότι από το 2003 και μετά, η ΕΕ πρέπει να διαθέτει τη δυνατότητα να αναπτύσσει εντός 60 ημερών 50.000-60.000 στρατιώτες στο πεδίο με σκοπό την αποτελεσματικότερη εκπλήρωση όλων των καθηκόντων Petersberg. Τα στρατεύματα αυτά θα μπορούν να διατηρηθούν στο πεδίο για ένα έτος. Ακόμα, στην ίδια στοχοθεσία επισημαίνεται η ανάγκη να υπάρχουν μικρότερες, ταχείας ανάπτυξης στρατιωτικές ομάδες, οι οποίες θα βρίσκονται σε αυξημένη ετοιμότητα (European Council, 1999). Το 2003, η γαλλοβρετανική σύνοδος στο Le Touquet επιβεβαίωσε την πρόθεση των δύο μεγαλύτερων στρατιωτικών δυνάμεων της ΕΕ για τη δημιουργία στρατιωτικών σχηματισμών ταχείας ανάπτυξης. Οι δύο χώρες διαβεβαίωσαν ότι *«θεωρούν την ανάπτυξη της δυνατότητας ταχείας αντίδρασης ως ευρωπαϊκή προτεραιότητα»* (Missiroli, 2003, p. 39). Κατά το ίδιο έτος, καταλυτικό ρόλο διαδραμάτισε η επιχείρηση “Artemis” στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, η οποία αποτέλεσε την πρώτη στρατιωτική επιχείρηση της ΕΕ. Η γρήγορη και αποτελεσματική ανταπόκριση των ευρωπαϊκών μηχανισμών για ανάπτυξη στρατευμάτων στο πεδίο, έπειτα από αίτημα του τότε Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ Kofi Annan, έπεισε τόσο τη διεθνή κοινότητα όσο και την ίδια την Ένωση ότι είναι ικανή να φέρει εις πέρας στρατιωτικές επιχειρήσεις ταχείας αντίδρασης. Αυτό το κλίμα αισιοδοξίας συνέβαλε σε μία δεύτερη γαλλοβρετανική σύνοδο, οι ανακοινώσεις της οποίας ενθάρρυναν την απόκτηση δυνατοτήτων για *«ανάπτυξη αυτόνομων στρατιωτικών επιχειρήσεων που μπορούν να αναπτυχθούν σε 15 ημέρες για να απαντήσουν σε μία κρίση»* (Missiroli, 2003, p. 281). Το κείμενο το οποίο εν τέλει έγινε δεκτό τόσο από την ευρωπαϊκή γραφειοκρατία όσο και από τους Ευρωπαίους ηγέτες ήταν το “The Battlegroups Concept” του 2004. Το κείμενο αυτό αποτέλεσε μία απόπειρα της Γαλλίας, της Γερμανίας και του Ηνωμένου Βασιλείου να προτείνουν ένα λεπτομερές πλαίσιο λειτουργίας των ευρωπαϊκών σχηματισμών μάχης ταχείας αντίδρασης (Lindstrom, 2007). Το 2005, οι πρώτοι ΣΜΕΕ τέθηκαν σε ετοιμότητα, λειτουργώντας σε Προσωρινή Επιχειρησιακή Δυνατότητα. Η Πλήρης Επιχειρησιακή Δυνατότητα επετεύχθη το 2007.

Στη βάση της προαναφερθείσας τριμερούς πρότασης, σήμερα οι ΣΜΕΕ αποτελούν έναν μικρό πολυεθνικό τακτικό στρατιωτικό σχηματισμό. Τείνει να έχει το ίδιο μέγεθος με ένα Τάγμα Πεζικού, αν και συνήθως απαρτίζεται από περίπου 1.500 στρατιώτες και επιπλέον μονάδες υποστήριξης μάχης και υλικοτεχνικής υποστήριξης. Με σκοπό να επιτύχει τη μέγιστη δυνατή αποτελεσματικότητα, ενδέχεται να αξιοποιεί μέσα και εξοπλισμό από όλους τους κλάδους των Ενόπλων Δυνάμεων (Πολεμική Αεροπορία, Πολεμικό Ναυτικό, Στρατός Ξηράς και Ειδικές Δυνάμεις) (Hamelink, 2006). Οι ακριβείς μονάδες και ο υλικοτεχνικός εξοπλισμός που αξιοποιούνται σε κάθε σχηματισμό εξαρτώνται από τις δυνατότητες των συμμετεχόντων κρατών. Όπως υποδεικνύει και το κάτωθι γράφημα, λόγω του ότι οι ΣΜΕΕ χαρακτηρίζονται από την αρχή της πολυεθνικότητας, οργανώνονται στο πλαίσιο ενός ή περισσότερων κρατών, τα οποία δύνανται να είναι και τρίτα κράτη. Επί παραδείγματι, η Νορβηγία, η Σερβία, η Ουκρανία και η Βόρειος Μακεδονία έχουν συμμετάσχει σε σχηματισμούς από κοινού με κράτη-μέλη. Επίσης, ένα από τα συμμετέχοντα κράτη ή μία ομάδα συμμετεχόντων κρατών είναι έθνος-πλαίσιο, δηλαδή ηγείται του ΣΜΕΕ. Τις περισσότερες φορές, ένα από αυτά τα κράτη προσφέρουν ένα Επιχειρησιακό Στρατηγείο (ΕΣ), το οποίο συντονίζει το σχηματισμό.

Γράφημα XIV: Αριθμός κρατών που συμμετέχουν σε ένα ΣΜΕΕ κατά την περίοδο 2005-2020

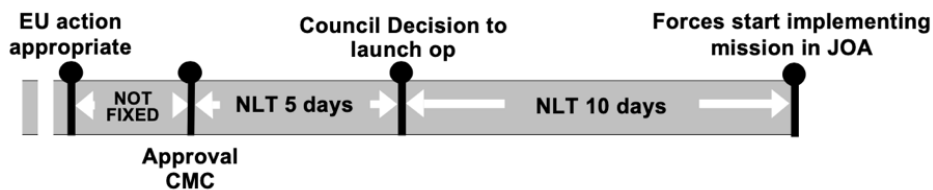

Πηγές: Chappell (2009), EEAS (2014, 2016, 2019), EUISS (2017), Fiott (2019), Śmaguc (2013), UK Parliament (2012)

Το κύριο χαρακτηριστικό αυτών των σχηματισμών είναι η δυνατότητά τους να αναπτυχθούν γρήγορα και αποτελεσματικά. Ειδικότερα, η ανάπτυξή τους στο πεδίο είναι εφικτή εντός 15 ημερών, ενώ η αρχική ικανότητα παραμονής τους στο πεδίο ανέρχεται σε 30 ημέρες. Εάν υπάρξει η κατάλληλη υποστήριξη, οι σχηματισμοί

μπορούν να παραμείνουν ενεργοί έως και 120 ημέρες (Council of the European Union, 2013). Η ανάπτυξή τους προϋποθέτει την ομόφωνη απόφαση του Συμβουλίου, έπειτα από διεργασίες στο εσωτερικό της ΕΠΑ, της Στρατιωτικής Επιτροπής και της Γενικής Διεύθυνσης Διαχείρισης Κρίσεων και Σχεδιασμού, και συνήθως χρήζει Απόφασης του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για υψηλότερο βαθμό νομιμοποίησης. Καίτοι δεν έχει ληφθεί ακόμα κάποια σχετική απόφαση, η ενεργοποίηση των ΣΜΕΕ δικαιολογείται για μία πλειάδα αιτιών. Πιο συγκεκριμένα, στις αιτίες περιλαμβάνονται η πρόληψη συγκρούσεων, η διαχείριση κρίσεων, η διατήρηση της ειρήνης και άλλες περιπτώσεις οι οποίες αναφέρονται ρητά στο Άρθρο 43(1) της ΣΕΕ. Επιπροσθέτως, επιτρέπεται η ενεργοποίησή τους για λόγους που θεωρούνται απαραίτητοι για την εφαρμογή της Παγκόσμιας Στρατηγικής της ΕΕ (European External Action Service, 2017).

Εικόνα II: Χρονοδιάγραμμα ανάπτυξης ενός ΣΜΕΕ

Πηγή: European Union Military Committee (2006)

Για να επιτευχθεί αποτελεσματικά και σε σύντομο χρονικό διάστημα η αποστολή της ΕΕ, επιβάλλεται δύο ΣΜΕΕ να βρίσκονται εν αναμονή πιθανής ανάπτυξης κάθε εξάμηνο. Ωστόσο, τα κράτη δεν υποχρεώνονται να συμμετάσχουν. Η συμμετοχή αποτελεί επιλογή και αποτέλεσμα διαπραγματεύσεων που λαμβάνουν χώρα στη Στρατιωτική Επιτροπή της ΕΕ και στο εσωτερικό των εθνικών Υπουργείων Αμύνης. Επίσης, η επιλογή και η διάθεση τόσο του προσωπικού όσο και του απαραίτητου εξοπλισμού αποφασίζονται από τα συμμετέχοντα κράτη, τα οποία μάλιστα επωμίζονται και το μεγαλύτερο μέρος του κόστους. Άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι ο Μηχανισμός Athena, μέσω του οποίου πραγματοποιείται η κοινή ευρωπαϊκή χρηματοδότηση του στρατιωτικού σκέλους των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, αφορά μόνο στα κοινά κόστη. Για τα υπόλοιπα κόστη, ισχύει η αρχή του ότι «έκαστος καλύπτει τις δικές του δαπάνες» (“costs lie where they fall”). Επομένως, η μερίδα του λέοντος της χρηματοδότησης για την επιχειρησιακή ετοιμότητα των ΣΜΕΕ επιβαρύνει τα συμμετέχοντα κράτη. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα

να αποθαρρύνονται τα οικονομικά αδύναμα κράτη-μέλη να συμμετέχουν σε σχηματισμούς ή να προτίθενται να συμφωνήσουν με την ενεργοποίησή τους στο πεδίο. Για παράδειγμα, η Ελλάδα αρνήθηκε να αναπτύξει στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία το σχηματισμό του οποίου ηγείτο ως έθνος-πλαίσιο το 2013, καθώς το χρηματοοικονομικό βάρος ήταν υπερβολικό για την οικονομική κατάσταση της χώρας (Nováky, 2016). Παρόμοια ήταν η περίπτωση της Σουηδίας στο ενδεχόμενο ανάπτυξης του σχηματισμού της στο Τσαντ το 2007 (Wade & Jones, 2008).

Η προαναφερθείσα θεσμική παθογένεια, σε συνδυασμό με τις πολιτικές διαφορές μεταξύ των κρατών-μελών σχετικά με τις περιοχές ανάπτυξης των σχηματισμών, έχουν οδηγήσει στην αδρανοποίηση των ΣΜΕΕ. Αν και έκαναν ηχηρή την παρουσία τους στην αρχή¹⁵, υποσχόμενοι φιλόδοξες στρατιωτικές δυνατότητες προς όφελος της εκπλήρωσης του οράματος της στρατηγικής αυτονομίας της ευρωπαϊκής οικογένειας, σήμερα δεν θεωρούνται η αιχμή του δόρατος της ΚΠΑΑ. Αυτό επιβεβαιώνεται από δηλώσεις στις οποίες προέβησαν πολιτικοί, έπειτα από τις διάφορες αποτυχημένες απόπειρες ανάπτυξης των σχηματισμών. Επί παραδείγματι, ο Βέλγος Υπουργός Εξωτερικών Karel de Gucht αναρωτήθηκε το 2008 αν οι ΣΜΕΕ ήταν ένας στρατός απλά στα χαρτιά, χωρίς να υπάρχει πραγματική ετοιμότητα των στρατευμάτων (Schoofs, 2018). Τα ευρωπαϊκά όργανα, επίσης, θεωρούν αναγκαίο τον επαναπροσανατολισμό των ΣΜΕΕ με σκοπό να δοθεί νέα πνοή στη στρατιωτική συνεργασία. Ειδικότερα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υποστηρίζει μία «*πιο αποτελεσματική και ευέλικτη αξιοποίηση*» των ΣΜΕΕ (European Parliament, 2010), που ενδεχομένως να λειτουργούν ως εφεδρικές δυνάμεις, και τάσσεται υπέρ της συνέχισης της προσπάθειας των στρατιωτικών δομών της ΕΕ να δημιουργήσουν «*αρθρωτές, διαλειτουργικές, ενεργοποιήσιμες ένοπλες δυνάμεις προσαρμοσμένες σε πολυεθνικές επιχειρήσεις*» (European Parliament, 2013). Επομένως, η πορεία των στρατιωτικών σχηματισμών μπορεί εύκολα να χαρακτηριστεί ως ανεπαρκής ή ως κατώτερη των (απαιτητικών) περιστάσεων, καθώς καταναλώνουν μεγάλο πολιτικό και διπλωματικό κεφάλαιο και δαπανούν ευρωπαϊκούς και εθνικούς πόρους δίχως να συμβάλλουν καθοριστικά στην επίτευξη των στόχων της ΕΕ.

¹⁵ Το 2007, ο τότε Υπάτος Εκπρόσωπος Javier Solana δήλωσε ότι «*η δυνατότητα των στρατιωτικών σχηματισμών βρίσκεται στην καρδιά της ικανότητας της ΕΕ να ενεργήσει γρήγορα και σθεναρά όπου χρειάζεται*» (Glière, 2008, p. 22).

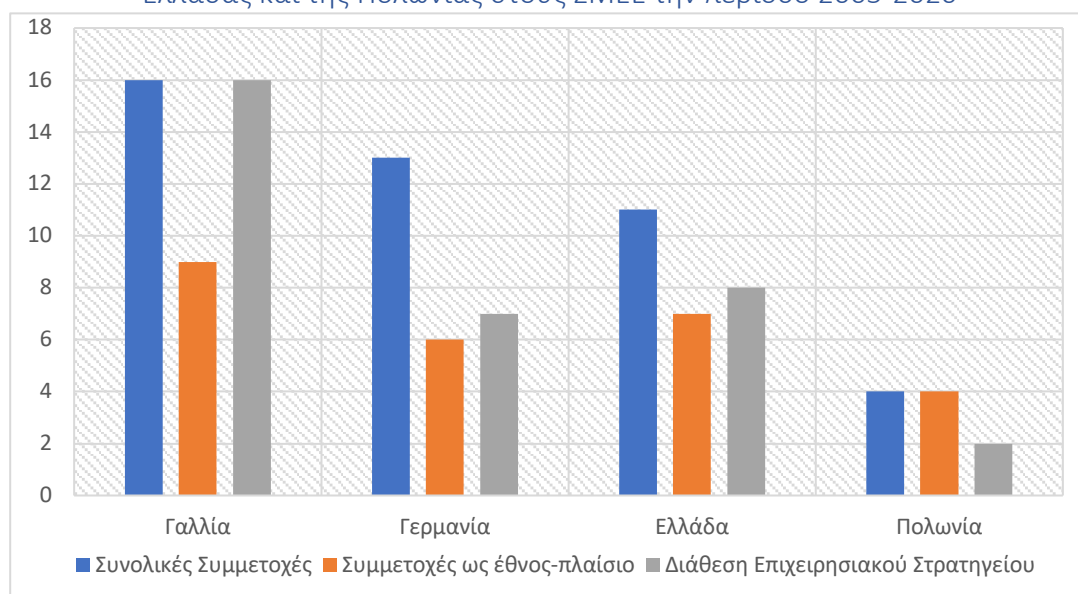
Προχωρώντας στην ανάλυση της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ελλάδας και της Πολωνίας, αυτή βασίζεται στο συνολικό αριθμό συμμετοχών στους ΣΜΕΕ, στον αριθμό συμμετοχών ως έθνος-πλαίσιο και στον αριθμό των φορών που έχουν διαθέσει ΕΣ κατά την περίοδο 2005-2020. Τα δεδομένα αυτά, τα οποία αποτυπώνονται στον ακόλουθο πίνακα και προέρχονται από το παράρτημα που βρίσκεται στο τέλος της εργασίας, υποδεικνύουν τη θέληση των προαναφερθέντων κρατών για περισσότερο ενεργή συμμετοχή στον τομέα της ευρωπαϊκής στρατιωτικής συνεργασίας. Έπειτα, ακολουθεί γραφική απεικόνιση των στοιχείων του πίνακα.

Πίνακας XII: Συνολικός αριθμός συμμετοχών, αριθμός συμμετοχών ως έθνος-πλαίσιο και αριθμός φορών διάθεσης Επιχειρησιακού Στρατηγείου της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ελλάδας και της Πολωνίας στους ΣΜΕΕ την περίοδο 2005-2020

Κράτος-μέλος	Συνολικές Συμμετοχές	Συμμετοχές ως έθνος-πλαίσιο	Διάθεση Επιχειρησιακού Στρατηγείου
Γαλλία	16	9	16
Γερμανία	13	6	7
Ελλάδα	11	7	8
Πολωνία	4	4	2

Πηγές: Chappell (2009), EEAS (2014, 2016, 2019), EUISS (2017), Fiott (2019), Śmaguc (2013), UK Parliament (2012)

Γράφημα XV: Συνολικός αριθμός συμμετοχών, αριθμός συμμετοχών ως έθνος-πλαίσιο και αριθμός φορών διάθεσης Επιχειρησιακού Στρατηγείου της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ελλάδας και της Πολωνίας στους ΣΜΕΕ την περίοδο 2005-2020

Πηγές: Chappell (2009), EEAS (2014, 2016, 2019), EUISS (2017), Fiott (2019), Śmaguc (2013), UK Parliament (2012)

Γαλλία: η κινητήρια δύναμη

Αξιοποιώντας τα παραπάνω στοιχεία, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι η Γαλλία αναδεικνύεται ως το κράτος που λαμβάνει μέρος στους ΣΜΕΕ σε μεγαλύτερο βαθμό συγκριτικά με τα υπόλοιπα τρία. Ο αριθμός των συνολικών συμμετοχών είναι, μάλιστα, ο υψηλότερος σε σχέση με όλα τα συμμετέχοντα κράτη. Επιπλέον, λαμβάνει τα ηνία και στην ηγεσία, αφού λειτουργεί ως έθνος-πλαίσιο για πολλούς στρατιωτικούς σχηματισμούς. Συγχρόνως, ο ηγετικός της ρόλος υποδεικνύεται από τον υψηλό αριθμό των φορών που έχει διαθέσει ΕΣ προς όφελος των ΣΜΕΕ, προσφέροντάς τα ακόμα και σε σχηματισμούς τους οποίους δεν ηγείται. Βεβαίως, ένα άλλο στοιχείο το οποίο αποτυπώνει τη ενεργό γαλλική συμμετοχή είναι η συνεργασία με πολλά και διαφορετικά κράτη. Ειδικότερα, τα περισσότερα συμμετέχοντα κράτη συνεργάζονται με τους ίδιους εταίρους κάθε φορά που αναλαμβάνουν την οργάνωση ενός ΣΜΕΕ. Για παράδειγμα, η Ελλάδα τείνει να συνεργάζεται κυρίως με τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και την Κύπρο στα πλαίσια του HELBROC¹⁶. Αντιθέτως, η Γαλλία συνεργάζεται διαχρονικά με μεσογειακά κράτη (Ισπανία και Πορτογαλία), με κράτη της Δυτικής Ευρώπης (Βέλγιο, Λουξεμβούργο), αλλά και με κράτη της Κεντρικής Ευρώπης (Γερμανία, Πολωνία, στα πλαίσια του Weimar Battlegroup). Συνεπώς, το εύρος των γαλλικών συνεργασιών στα πλαίσια των ΣΜΕΕ είναι μεγάλο, εκφράζοντας τη διάθεση για εκτενέστερη ευρωπαϊκή στρατιωτική συνεργασία και ενθαρρύνοντας τους εταίρους της για περισσότερη ανάμειξη σε αυτή.

Αυτή η τάση για στήριξη των σχηματισμών ενδεχομένως υφίσταται, διότι τα συμφέροντα της Γαλλίας εκτείνονται σε περιοχές όπου η ενεργοποίηση των ευρωπαϊκών στρατιωτικών μηχανισμών φαντάζει πιθανή. Πιο συγκεκριμένα, η γαλλική εξωτερική πολιτική στοχεύει στη διασφάλιση της σταθερότητας στις γειτονικές περιοχές της Γηραιάς Ηπείρου, αναφέροντας το Μαγκρέμπ, το Σαχέλ, την Υποσαχάρια Αφρική και τη Μέση Ανατολή ως περιοχές-προτεραιότητας της Γαλλίας (République française, 2013). Λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι οι προαναφερθείσες περιοχές μαστιζονται από εμφύλιες συγκρούσεις και φονταμενταλιστικά κινήματα, οι ΣΜΕΕ

¹⁶ Το HELBROC συστάθηκε το 2006 και αποτελεί έναν ΣΜΕΕ, του οποίου η αρχική σύνθεση περιελάμβανε την Ελλάδα (HEL), τη Βουλγαρία (B), τη Ρουμανία (RO) και την Κύπρο (C). Σήμερα, συμμετέχουν επιπλέον δύο τρίτα κράτη, η Ουκρανία και η Σερβία. Το επίσημο όνομα του σχηματισμού είναι «Βαλκανικός Σχηματισμός».

αποτελούν ένα ιδανικό εργαλείο διαχείρισης κρίσεων υπό μία ευρωπαϊκή ομπρέλα που «κρύβει» τη συχνά ανεπιθύμητη γαλλική παρουσία. Αυτή, άλλωστε, ήταν η πολιτική της Γαλλίας προτού ακόμα ιδρυθούν οι ΣΜΕΕ. Επί παραδείγματι, η πρώτη ευρωπαϊκή στρατιωτική επιχείρηση “Artemis” στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό μπορεί να χαρακτηριστεί ως «μία γαλλική επιχείρηση με ευρωπαϊκή κάλυψη» δεδομένου ότι η συντριπτική πλειοψηφία των στρατευμάτων, της διοίκησης και του εξοπλισμού προέρχονταν από τη Γαλλία (Hooman, 2007).

Πέρα από τα παραπάνω συμφέροντα που συσχετίζονται με τις πρώην αποικίες της, η Γαλλία διαχρονικά προασπίζει την ευρωπαϊκή στρατηγική αυτονομία. Αναλυτικότερα, από το 1972 έως το 2013, η Γαλλική Δημοκρατία εξέδωσε τέσσερις Λευκές Βίβλους για την Άμυνα και την Εθνική Ασφάλεια, εκφράζοντας το δόγμα της εξωτερικής της πολιτικής. Σε όλες γίνεται αναφορά σε μία στενότερη ευρωπαϊκή στρατιωτική συνεργασία. Το 1972, καίτοι επισημαίνεται ότι «η ποικιλομορφία των απόψεων δεν επιτρέπει μία στρατιωτική ένωση», η Γαλλία δεν αρνείται τη συμμετοχή της στην οργάνωση μίας ευρωπαϊκής άμυνας (République française, 1972, p. 3). 22 χρόνια αργότερα, η δεύτερη Λευκή Βίβλος τονίζει την ανάγκη της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης «*να θέσει ως στόχο να καταστήσει εφικτή μία αυτόνομη στρατιωτική δράση των Ευρωπαίων*», ενώ παράλληλα καλεί για μία ανανεωμένη Βορειοατλαντική Συμμαχία, καθώς οι ΗΠΑ τείνουν να μειώνουν την παρουσία τους στην ευρωπαϊκή ήπειρο, προωθώντας τα εθνικά τους συμφέροντα (République française, 1994, pp. 32-33). Το 2008, η γαλλική εξωτερική πολιτική προωθεί την αντίληψη ότι η ΕΕ πρέπει να αναλάβει έναν «*πιο αυτόνομο και αποτελεσματικό ρόλο στην ενίσχυση της δικής της ασφάλειας και της διεθνούς ασφάλειας*» (République française, 2008, p. 88). Η τελευταία λευκή βίβλος, επαναλαμβάνοντας τη γαλλική ανησυχία περί μείωσης της αμερικανικής παρουσίας στην Ευρώπη, εξειδικεύει το όραμα για τη στρατιωτική συνεργασία, δίνοντας έμφαση στην «*ενίσχυση των δυνατοτήτων επέμβασης*» στα πλαίσια της ΚΠΑΑ (République française, 2013, p. 66). Αν λάβουμε υπ’ όψιν και τις δηλώσεις του σημερινού Γάλλου Προέδρου περί «*εγκεφαλικού θανάτου του NATO*» (Macron, 2019), γίνεται φανερό ότι η Γαλλία επενδύει στους ΣΜΕΕ, καθώς αποτελούν ένα πρώτο περιορισμένο τακτικό ευρωπαϊκό στράτευμα, το οποίο μπορεί να αναβαθμιστεί και να εξελιχθεί σε ένα πλήρως ολοκληρωμένο κοινό ευρωπαϊκό στρατό, προσφέροντας την πολυπόθητη στρατηγική αυτονομία στη Γηραιά Ήπειρο.

Γερμανία: ο διστακτικός ηγεμόνας

Η γερμανική συμμετοχή είναι κατώτερη της γαλλικής, αλλά βρίσκεται σε υψηλότερα επίπεδα σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο αριθμό συνολικών συμμετοχών. Ωστόσο ο ηγετικός ρόλος που επιδεικνύει, δηλαδή οι συμμετοχές ως έθνος-πλαίσιο και η διάθεση ΕΣ, είναι σημαντικά υποδεέστερος συγκρίνοντάς τον με τα υπόλοιπα υπό εξέταση κράτη. Αυτό αποδεικνύεται από την αναλογία του αριθμού των συμμετοχών ως έθνος-πλαίσιο ως προς τις συνολικές συμμετοχές. Η αναλογία αντιστοιχεί σε 56% για τη Γαλλία, σε 63% για την Ελλάδα και σε 100% για την Πολωνία. Η ίδια αναλογία για τη Γερμανία ανέρχεται σε 53%. Στη συνέχεια, η απροθυμία ανάληψης ηγετικού ρόλου γίνεται αντιληπτή λόγω του γεγονότος ότι η Γερμανία δεν έχει συμμετάσχει ποτέ μόνη της σε έναν ΣΜΕΕ. Ενώ ισχυρά κράτη-μέλη της ΕΕ, όπως είναι η Γαλλία, η Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο (μέχρι πρότινος), έχουν καταφέρει να διατηρήσουν σε ετοιμότητα σχηματισμούς χρησιμοποιώντας αποκλειστικά τις δικές τους στρατιωτικές δυνατότητες, η Γερμανία πάντα συνεργάζεται με έναν τουλάχιστον εταίρο. Είναι, λοιπόν, σαφές ότι ο χαρακτηρισμός του «διστακτικού ηγεμόνα» αποδίδεται δικαιολογημένα στη Γερμανία και στον στρατιωτικό τομέα.

Η διστακτικότητα αυτή είναι απόρροια των πράξεων στις οποίες προέβη ιστορικά η Γερμανία. Οι δύο Παγκόσμιοι Πόλεμοι μετέβαλαν τη στρατηγική κουλτούρα που επικρατούσε στην εγχώρια πολιτική σκηνή. Μεγάλο μέρος της κοινωνίας απορρίπτει τη χρήση στρατιωτικών δυνάμεων στο εξωτερικό. Αυτό το δόγμα ενσωματώνεται και στο νομικό πλαίσιο λειτουργίας του κράτους. Πιο συγκεκριμένα, το Σύνταγμα, βάσει του Άρθρου 87α, ορίζει ότι οι Ένοπλες Δυνάμεις ιδρύονται για σκοπούς άμυνας, ενώ η ανάπτυξή τους επιτρέπεται στο πλαίσιο της άμυνας ή ενός συστήματος συλλογικής ασφάλειας, όπως ορίζει το Άρθρο 24(3) (Basic Law for the Federal Republic of Germany in the revised version published in the Federal Law Gazette Part III, 2019). Επιπλέον, σύγχρονες δικαστικές αποφάσεις υποχρεώνουν την εκτελεστική εξουσία να ζητά την άδεια του Κοινοβουλίου για οποιαδήποτε ανάπτυξη στρατευμάτων στο εξωτερικό, ακόμα και για ευρωπαϊκές στρατιωτικές επιχειρήσεις (Peters, 2018). Λόγω των προαναφερθέντων, η Γερμανία έρχεται αντιμέτωπη με νομικά κωλύματα και χρονικές καθυστερήσεις σε περίπτωση που θελήσει να δραστηριοποιηθεί στρατιωτικά εκτός της επικράτειάς της,

περιορίζοντας έτσι τον ηγετικό της ρόλο στους ΣΜΕΕ, οι οποίοι χρήζουν γρήγορων διαδικασιών ανάπτυξης των στρατευμάτων.

Την ίδια στιγμή, η γερμανική εξωτερική πολιτική προτιμά να συντονίζει διεθνείς διαπραγματεύσεις και πολυμερείς συζητήσεις, δίνοντας έμφαση στην πολιτική επιρροή και εμπιστοσύνη που εκπέμπει και στην οικονομική ισχύ που διαθέτει (Mauß, 1990). Αν οι συζητήσεις αυτές αποτύχουν, τότε καταφεύγει σε αποστολή πολιτικών αποστολών για τη σταθεροποίηση της κατάστασης. Αυτό αποδεικνύεται από την ειδική μνεία στην οποία προβαίνει για την πρόληψη μίας κρίσης και την πολιτική αντιμετώπιση αυτής. Για παράδειγμα, μία πλειάδα νέων Τμημάτων και Γενικών Διευθύνσεων με αντικείμενο την πολιτική διαχείριση κρίσεων έχουν θεσπιστεί και ενταχθεί υπό την αιγίδα του Ομοσπονδιακού Υπουργείου Εξωτερικών (Federal Foreign Office, 2014). Επιπροσθέτως, ένα Σχέδιο Δράσης για την πολιτική πρόληψη κρίσεων, την επίλυση συγκρούσεων και για την οικοδόμηση της ειρήνης εκδόθηκε το 2014 από το Ομοσπονδιακό Υπουργικό Συμβούλιο, υπογραμμίζοντας το ενισχυμένο γερμανικό ενδιαφέρον για την αντιμετώπιση κρίσεων δίχως τη χρήση στρατιωτικών μέσων.

Συμπερασματικά, η ανάπτυξη στρατευμάτων αποτελεί την εσχάτη λύση για τη Γερμανία, ενώ η προβολή της ως στρατιωτικός ηγέτης έρχεται σε πλήρη ρήξη με το ισχυρό αντιμilitarιστικό αίσθημα που επικρατεί στην κοινωνία (Baumann & Hellman, 2001). Ωστόσο, το νέο γερμανικό δόγμα ασφαλείας και άμυνας σημειώνει τη δυνατότητα ανάπτυξης στρατιωτικών δυνάμεων στο εξωτερικό, ώστε να διασφαλιστεί η ευθύνη της Γερμανίας για προάσπιση της παγκόσμιας ασφάλειας (The Federal Government, 2016). Συνεπώς, υφίσταται το ενδεχόμενο περαιτέρω ανάμιξης στους ΣΜΕΕ στο εγγύς μέλλον.

Ελλάδα: ο έμπρακτος υποστηρικτής

Η ελληνική συμμετοχή στους ΣΜΕΕ είναι εντυπωσιακή, αν αναλογιστεί κανείς το μέγεθος και τους περιορισμένους πόρους της χώρας. Ο αριθμός των συνολικών συμμετοχών της τείνει να πλησιάζει τις γερμανικές συνολικές συμμετοχές. Πέρα, όμως, από τους αριθμούς συμμετοχών, οι συνεισφορές προς όφελος της εκπλήρωσης του Πρωταρχικού Στόχου του Ελσίνκι εκφράζουν τη μεγάλη σημασία που αποδίδει η

ελληνική εξωτερική πολιτική στους ΣΜΕΕ. Αναλυτικότερα, έχουν διατεθεί μία Ταξιαρχία, συνολικής δύναμης 3.550 ανδρών, πλήθος πολεμικών πλοίων (συμπεριλαμβανομένων δύο φρεγατών, ενός υποβρυχίου και δύο πλοίων αμφιβίων επιχειρήσεων) και πολυάριθμα πολεμικά και μεταγωγικά αεροσκάφη (συμπεριλαμβανομένων F-16, Mirage 2000 και C-130) (Markantonatou, 2010).

Επιπλέον, η Ελλάδα είναι ένα από τα εννέα κράτη που συμμετείχαν σε ΣΜΕΕ πριν ακόμα τεθούν σε λειτουργία σχηματισμοί με Πλήρη Επιχειρησιακή Δυνατότητα, αποδεικνύοντας την πρόωμη και έμπρακτη υποστήριξή της σε αυτή την ευρωπαϊκή πρωτοβουλία. Ωστόσο, ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στην ηγετική διάθεση που προβάλλει. Το 2007, ένα έτος μετά την παρθενική της συμμετοχή, ανέλαβε τα ηνία ενός πολυεθνικού ΣΜΕΕ, του HELBROC, προσφέροντας μάλιστα και τοποθεσία για Επιχειρησιακό Στρατηγείο (ΕΣ). Έως και σήμερα, παραμένει ο κύριος δρών του σχηματισμού αυτού. Συγχρόνως, κάθε περίπου πέντε έτη, λαμβάνει μέρος στον Ισπανο-ιταλικό Αμφίβιο Σχηματισμό Μάχης, εντείνοντας περαιτέρω τη συνεργασία της με μεσογειακά κράτη.

Η ενισχυμένη παρουσία στους ΣΜΕΕ είναι αναπόσπαστο κομμάτι της διαχρονικής προσπάθειας της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής να μεταφέρει το διάλογο περί τουρκικής επιθετικότητας από το διμερές σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Έπειτα από την εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο και την απραξία της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας, και ιδίως των ΗΠΑ, η Ελλάδα αναζητεί τη διαφύλαξη της εδαφικής της ακεραιότητας και των εθνικών της συμφερόντων μέσω των ευρωπαϊκών δομών (Tsakonas & Tournikiotis, 2003). Η ενεργός συμμετοχή σε νέα ευρωπαϊκά εγχειρήματα άμυνας και ασφάλειας εξασφαλίζει την ένταξη στον πυρήνα της ΕΕ, προσφέροντας διπλωματική ισχύ και εμπλοκή σε αποφάσεις διεθνούς σημασίας (Σαραντάκη, 2012). Την ίδια στιγμή, όπως προαναφέρθηκε, οι ΣΜΕΕ ενδεχομένως να αποτελούν ένα πρώτο βήμα για έναν κοινό ευρωπαϊκό στρατό, ο οποίος θα μπορεί να εξασφαλίσει την ελληνική εδαφική ακεραιότητα και να λειτουργήσει αποτρεπτικώς για τις τουρκικές προκλήσεις.

Πέρα από τη στρατηγική αξιοποίηση των ΣΜΕΕ κατά του εξ Ανατολών «ενοχλητικού» γείτονος, η Ελλάδα επενδύει στους ευρωπαϊκούς στρατιωτικούς σχηματισμούς λόγω της γεωγραφικής θέσης στην οποία βρίσκεται. Ειδικότερα, τα Βαλκάνια αποτελούν μία περιοχή στην οποία έχουν λάβει χώρα πολυάριθμες και

πολύνεκρες συγκρούσεις κατά τη διάρκεια της ιστορίας και η οποία είναι επιρρεπής σε κρίσεις. Η σταθερότητα στην ευρύτερη περιοχή είναι ζωτικής σημασίας για οικονομικά και αμυντικά συμφέροντα της Ελλάδας. Για αυτό το λόγο, προωθεί τον εξευρωπαϊσμό και τη συμμετοχή της Σερβίας και ενισχύει τη στρατιωτική συνεργασία με τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία στα πλαίσια του HELBROC. Την ίδια στιγμή, όντας επικεφαλής του σχηματισμού αυτού, ανακηρύσσεται ως ο κατεξοχήν εγγυητής της ασφάλειας και της σταθερότητας στη Βαλκανική Χερσόνησο, επεκτείνοντας έτσι την επιρροή της στην ευρωπαϊκή και διεθνή σκηνή.

Πολωνία: ο μη πεπεισμένος εταίρος

Η συμμετοχή της Πολωνίας στους ΣΜΕΕ δεν είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακή. Κατά την εξεταζόμενη περίοδο, έχει συμμετάσχει μόνο τέσσερις φορές, ήτοι το 2010, το 2013, το 2016 και το 2019. Ωστόσο, η ηγετική της φύση είναι έκδηλη, καθώς σε όλους τους ευρωπαϊκούς στρατιωτικούς σχηματισμούς που λαμβάνει μέρος, λειτουργεί ως έθνος-πλαισιο. Η κυριότερη απόδειξη της πολωνικής ηγετικής τάσης είναι ο συντονισμός του Visegrád Battlegroup (V4 EU Battlegroup), που απαρτίζεται από τα τέσσερα μέλη της Ομάδας του Visegrád και από ad-hoc μέλη, όπως είναι η Ουκρανία και η Κροατία. Από το 2016, έτος πρώτης επιχειρησιακής ετοιμότητας του σχηματισμού, η Πολωνία συνδράμει στους ΣΜΕΕ αποκλειστικά μέσω αυτού. Οι συνεισφορές της σε προσωπικό, εξοπλισμό και χρηματικούς πόρους είναι αξιοσημείωτες. Ειδικότερα, όταν το V4 EU Battlegroup βρισκόταν σε ετοιμότητα το 2016, η Πολωνία διέθεσε το 50% του συνολικού προσωπικού, ενώ το χρηματικό κόστος το οποίο ανέλαβε ήταν 3.200.000€ (Fałkowski , 2017).

Η Πολωνία, λοιπόν, δεν ακολουθεί την άκρως ενεργητική συμμετοχή της Ελλάδας, αλλά τείνει να προβαίνει σε στοχευμένες στρατιωτικές συνεργασίες, ενισχύοντας την περιφερειακή αμυντική συνεργασία με όμορες χώρες. Αυτό είναι αποτέλεσμα της επιθυμίας των κρατών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης να ενισχύσουν τόσο τις ευρωατλαντικές σχέσεις στον τομέα της άμυνας, όσο και τις στρατιωτικές δυνατότητες της ενωμένης Ευρώπης. Δεδομένου ότι το ενδιαφέρον της αμερικανικής πολιτικής στρέφεται προς την Ασία ("pivot to Asia"), το EU V4 Battlegroup δύναται να επαναφέρει το βλέμμα των ΗΠΑ προς την ευρύτερη περιοχή

και να ασκήσει πολιτική πίεση στο ΝΑΤΟ, ώστε να μην υποβαθμιστεί η ρωσική απειλή (Zoltán et al., 2013). Εν τω μεταξύ, η Πολωνία, ηγούμενη και συμμετέχοντας στον ΣΜΕΕ αυτόν, μεγεθύνει τη σημασία και το ρόλο της στη διαδικασία της ευρωπαϊκής αμυντικής ενοποίησης, η οποία ενδέχεται στο μέλλον να λειτουργήσει ως ο μόνος εγγυητής της ασφάλειάς της. Συγχρόνως, φέρνει τον εαυτό της εγγύτερα στον πυρήνα της Ευρώπης και έτσι καρπώνεται πολιτική επιρροή.

Επίσης, η συμμετοχή στους ευρωπαϊκούς στρατιωτικούς σχηματισμούς επιτρέπει στις πολωνικές Ένοπλες Δυνάμεις να εκσυγχρονιστούν από κοινού με τις δυνάμεις των γειτονικών χωρών. Μετά τον τερματισμό της επιχείρησης ISAF στο Αφγανιστάν το 2014, τα πολωνικά στρατεύματα σταμάτησαν να συνεργάζονται σε μεγάλο βαθμό με ξένες δυνάμεις. Με αυτόν τον τρόπο, ο στρατιωτικός εκσυγχρονισμός τέθηκε υπό αμφισβήτηση. Το EU V4 Battlegroup απομάκρυνε αυτή την αμφισβήτηση. Ειδικότερα, η επιχειρησιακή ικανότητα της Πολωνίας βελτιώνεται σημαντικά, αφού οι συμμετέχουσες χώρες οργανώνουν κοινές ασκήσεις, συνεργάζονται μεταξύ τους και επωφελοούνται από την τεχνογνωσία της καθεμιάς (Paulech & Urbanovská, 2014). Σε συνδυασμό με την πρωτοβουλία για Pooling and Sharing του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Αμύνης και με τα έργα PESCO που θα αναλυθούν σε επόμενο κεφάλαιο, καθίσταται εφικτή μεγαλύτερη ενοποίηση στον αμυντικό εξοπλισμό, μειώνοντας το κόστος και μεγιστοποιώντας την αποτελεσματικότητα της Πολωνίας.

Παρόλο που οι προαναφερθέντες λόγοι αρκούν για μία πιο ένθερμη συμμετοχή στους ΣΜΕΕ, η Πολωνία συνεχίζει να επενδύει περισσότερο στο ΝΑΤΟ και να θέτει την ΕΕ σε δεύτερη μοίρα. Ένα χαρακτηριστικό δείγμα της μεγάλης συνεισφοράς της είναι το γεγονός ότι, για το 2020, η Πολωνία ηγείτο της Very High Readiness Joint Task Force (VJTF) του ΝΑΤΟ, θέτοντας σε ετοιμότητα περίπου 3.000 στρατιώτες (ΝΑΤΟ, 2019). Συνεπώς, ακόμα και εάν αντιμετωπίζει δυσκολίες, το ΝΑΤΟ συνεχίζει να είναι ο ισχυρότερος και πιο αποτελεσματικός στρατιωτικός οργανισμός για τα πολωνικά συμφέροντα, αφού εξασφαλίζει την προστασία της χώρας (National Security Bureau, 2013). Την ίδια στιγμή, η ιστορία υπενθυμίζει στους Πολωνούς ότι η Γαλλία δεν μπορεί να εγγυηθεί την εδαφική της ακεραιότητα και ότι η γερμανική υπεροχή ενδεχομένως να εξελιχθεί σε ηγεμονία. Έτσι, η ΕΕ δεν έχει ακόμα καταφέρει να πείσει ότι θα είναι ο επόμενος κυρίαρχος στρατιωτικός δρών στον

οποίον η Πολωνία μπορεί να βασιστεί. Για αυτό το λόγο, η Πολωνία μοιάζει να είναι ικανοποιημένη με μία ταπεινή συμμετοχή στους ΣΜΕΕ.

Ανακεφαλαίωση

Συνεπώς, η συμμετοχή στους ΣΜΕΕ διαφέρει σημαντικά ανά κράτος-μέλος. Η Γαλλία ασκεί τον κύριο ηγετικό ρόλο, καθώς συμμετέχει σε μία πλειάδα σχηματισμών, προσφέρει ΕΣ και λειτουργεί ως έθνος-πλαίσιο συχνά. Το 2019, μάλιστα, η Γαλλία εξασφάλισε εξολοκλήρου μόνη της την ετοιμότητα των ΣΜΕΕ για δύο συνεχόμενα εξάμηνα. Η πίστη της σε αυτό το εγχείρημα πηγάζει κυρίως από τα στρατηγικά ενδιαφέροντα που διατηρεί σε περιοχές που πλήττονται από κρίσεις (βλ. χώρες σε Σαχέλ, Μαγκρέμπ, Μέση Ανατολή). Από την άλλη, η Γερμανία δεν υιοθετεί παρόμοια στάση. Καίτοι η συμμετοχή της είναι ικανοποιητική, αμφιταλαντεύεται για το εάν πρέπει να αναλάβει ενεργότερο ρόλο. Οι βασικότεροι φόβοι που περιορίζουν τη λήψη της απόφασης αυτής είναι το παρελθόν της και οι επακόλουθες εσωτερικές νομικές διατάξεις που ελέγχουν την ανάπτυξη στρατευμάτων εκτός της επικράτειάς της. Όσον αφορά την ελληνική συμμετοχή, είναι άκρως ενεργή και πλαισιώνεται από ηγετικές τάσεις. Η ανάληψη σημαντικού ρόλου στις ευρωπαϊκές στρατιωτικές διεργασίες αποτελεί πάγια θέση της Ελλάδας, καθώς θεωρεί την ΕΕ ως πιθανό ανάχωμα της τουρκικής προκλητικότητας. Τέλος, η Πολωνία σημειώνει περιορισμένη συμμετοχή, καθώς επιθυμεί να συνεργάζεται κυρίως με τα γειτονικά της κράτη. Ωστόσο, μέσω των ΣΜΕΕ, αναδεικνύεται ως ο σημαντικότερος στρατιωτικός εταίρος της περιοχής και συνδράμει σε έναν ευρωπαϊκό στρατό σε εξαιρετικά πρώιμο στάδιο, ο οποίος ενδεχομένως να αποκτήσει στο μέλλον αποτρεπτική και κατασταλτική ισχύ κατά της ρωσικής απειλής.

Παρόλο που τα κράτη έχουν διαφορετικές οπτικές ως προς τους ΣΜΕΕ, φαίνεται ότι συμφωνούν στο ότι προσφέρουν ελάχιστη χρησιμότητα, έχοντας μηδαμινά θετικά αποτελέσματα για την ΚΠΑΑ. Το γεγονός ότι δεν έχουν αναπτυχθεί ποτέ υπογραμμίζει τα θεσμικά προβλήματα της περιορισμένης κοινής χρηματοδότησης και της συμφωνίας για την ανάπτυξή τους. Η περιορισμένη συνεισφορά τους μπορεί να αντιστραφεί μόνο με αναθεώρηση των κανόνων που διέπουν τη λειτουργία τους. Αν δεν επιτευχθεί αυτή, η αδρανοποίηση θα γίνεται

εντονότερη και το μέλλον των στρατιωτικών σχηματισμών ως αναπόσπαστο κομμάτι της ΚΠΑΑ περισσότερο αμφίβολο.

Κεφάλαιο 4: Στρατιωτικές αποστολές και επιχειρήσεις της ΕΕ

Οι στρατιωτικές αποστολές και επιχειρήσεις αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους τρόπους δράσης και εκδήλωσης της ΚΠΑΑ με σκοπό την εκπλήρωση των καθηκόντων Petersberg. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Άρθρο 43(1) της ΣΕΕ, μπορούν να αναπτυχθούν εκτός της επικράτειας της ΕΕ για «κοινές δράσεις αφοπλισμού, ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης, αποστολές με στόχο την παροχή συμβουλών και αρωγής επί στρατιωτικών θεμάτων», αλλά και για αποστολές διατήρησης και αποκατάστασης της ειρήνης και σταθεροποίησης τρίτων κρατών μετά από μία κρίση. Οι στρατιωτικές δράσεις υπόκεινται σε μία κατηγοριοποίηση. Υπάρχουν δράσεις που έχουν εκτελεστική εντολή (executive mandate) και άλλες που έχουν μη εκτελεστική (non-executive mandate) (Le gleut & Conway-Mouret, 2019). Η εκτελεστική εντολή δίδεται σε επιχειρήσεις που αδειοδοτούνται να εκτελούν καθήκοντα που ανήκουν στις αρμοδιότητες της τοπικής κυβέρνησης, ενώ η μη εκτελεστική αναφέρεται κυρίως σε αποστολές εκπαίδευσης που δεν προσβάλλουν την κρατική κυριαρχία του τρίτου κράτους. Για παράδειγμα, η επιχείρηση EUNAVFOR MED/Operation Sophia είχε λάβει την εκτελεστική εντολή να ελέγχει υπόπλους για εμπορία ανθρώπων στα ανοικτά της Λιβύης και τη μη εκτελεστική εντολή να εκπαιδεύει τις λιβυκές δυνάμεις του Λιμενικού Σώματος και του Πολεμικού Ναυτικού (European External Action Service, 2020).

Με τη διενέργεια μίας στρατιωτικής επιχείρησης η ΕΕ ενδυναμώνει το μανδύα της κανονιστικής δύναμης που διαχρονικά προβάλλει, καθώς ενεργοποιεί στρατιωτικά μέσα για την προώθηση και επιβολή των αρχών και των αξιών που αντανακλά. Ωστόσο, πέρα από τα θεωρητικά και τυπικά ιδεώδη που καλείται να μεταλαμπαδεύει, στον πυρήνα των ευρωπαϊκών στρατιωτικών επιχειρήσεων βρίσκονται ενωσιακά και εθνικά πολιτικοοικονομικά συμφέροντα. Για αυτό, άλλωστε, κύριος στόχος των στρατιωτικών αυτών δράσεων είναι η στρατηγική επίλυση κρίσεων και συγκρούσεων από το Σαχέλ έως το Κέρασ της Αφρικής, η προστασία των θαλασσιών δρόμων και η στήριξη των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων και της Ανατολικής Ευρώπης για να αποκτήσουν ένα ικανοποιητικό επίπεδο δυνατοτήτων (European External Action Service, 2018). Έτσι, διασφαλίζονται η περιφερειακή ασφάλεια, η εμπορική διασύνδεση της Γηραιάς Ηπείρου με την

υπόλοιπη υφήλιο και η ανάπτυξη δημοκρατικών και βιώσιμων κρατικών δομών στην ευρύτερη γειτονιά της ΕΕ. Όπως φαίνεται και από τα στοιχεία που ακολουθούν, 13 ευρωπαϊκές στρατιωτικές δράσεις έχουν υλοποιηθεί από το 2003, ενώ 6 εξ αυτών παραμένουν εν ενεργεία.

Η απόφαση για την έναρξη μίας στρατιωτικής δράσης αποτελεί αρμοδιότητα του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων της ΕΕ. Προηγουμένως, όμως, έχουν γίνει πολυεπίπεδες διαβουλεύσεις μεταξύ διαφόρων οργάνων και υπηρεσιών. Για παράδειγμα, ο Υπάτος Εκπρόσωπος αξιοποιεί το διπλό ρόλο του με σκοπό να συμφωνηθεί τόσο από τα υπερεθνικά (Ευρωπαϊκή Επιτροπή) όσο και από τα διακυβερνητικά (ΕΠΑ, COREPER, Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων) όργανα ολόκληρη η διαδικασία ανάπτυξης της επιχείρησης. Οι Υπουργοί Εξωτερικών των κρατών-μελών είναι αυτοί που, βάσει της αρχής της ομοφωνίας, θα αποφασίσουν για τα χαρακτηριστικά της εντολής της στρατιωτικής επιχείρησης και για το εάν θα εγκριθεί ή όχι η ανάπτυξή της (European Security and Defense College, 2017). Καίτοι δύναται ένα κράτος-μέλος να μην αποτρέψει τα υπόλοιπα από την ανάπτυξη στρατιωτικών μέσων, μέσω της «εποικοδομητικής αποχής», η αρχή του διακυβερνητισμού συνεχίζει να κυριαρχεί στις διαδικασίες της ΚΕΠΠΑ, της ΚΠΑΑ και των στρατιωτικών επιχειρήσεων.¹⁷

Οι στρατιωτικές αποστολές και επιχειρήσεις σχηματίζονται και λειτουργούν κυρίως βάσει εθνικών συνεισφορών. Ειδικότερα, δεδομένου ότι ο ευρωπαϊκός προϋπολογισμός δε χρηματοδοτεί στρατιωτικά εγχειρήματα, τα συμμετέχοντα σε μία επιχείρηση κράτη επιβαρύνονται με το μεγαλύτερο μέρος του κόστους.¹⁸ Τα κοινά επιχειρησιακά κόστη χρηματοδοτούνται από το Μηχανισμό Athena ο οποίος ιδρύθηκε το 2004. Όπως ορίζουν τα Παραρτήματα I, II και III της Απόφασης του Συμβουλίου 2015/528, ο Μηχανισμός αυτός καλύπτει τα έξοδα για τα Στρατηγεία και τις βασικές υποδομές στο πεδίο, για τις ιατρικές υπηρεσίες, για συγκεκριμένες μετακινήσεις και ορισμένα διοικητικά και χρηματοοικονομικά κόστη. Ελάχιστες επί πλέον δαπάνες μπορούν να συμπεριληφθούν στην από κοινού χρηματοδότηση,

¹⁷ Υπάρχουν συγκεκριμένες περιπτώσεις, όπως αυτές αναφέρονται στο Α.31(2) της ΣΕΕ, όπου το Συμβούλιο λειτουργεί βάσει της ενισχυμένης πλειοψηφίας. Βέβαια, εφόσον για «ζωτικούς και δεδηλωμένους λόγους εθνικής πολιτικής» ένα κράτος δεν είναι διατεθειμένο να συμφωνήσει με την απόφαση, δε διεξάγεται ψηφοφορία (Ιωακείμης, 2010, σ. 110).

¹⁸ Ισχύει η αρχή του ότι «έκαστος καλύπτει τις δικές του δαπάνες» όπως ακριβώς αναλύθηκε στους ΣΜΕΕ.

έπειτα από έγκριση του Συμβουλίου ή της Ειδικής Επιτροπής. Παρά τις τροποποιήσεις του Μηχανισμού Athena¹⁹, δεν έχει συμφωνηθεί κάποια ανατρεπτική διεύρυνση του πεδίου αρμοδιοτήτων του και των πόρων που διαθέτει, εξαιτίας της διαχρονικής βρετανικής εναντίωσης. Πιο συγκεκριμένα, εξακολουθεί να αποτελεί ένα μόνιμο ευρωπαϊκό μηχανισμό ο οποίος αντλεί ποσά από εθνικές χρηματικές συνεισφορές (εκτός της Δανίας που έχει opt-out), των οποίων το ύψος είναι συνάρτηση του Ακαθάριστου Εθνικού Εισοδήματος (ΑΕΕ). Για αυτό το λόγο, όπως αποτυπώνεται στον Πίνακα XIII²⁰, τα πλουσιότερα κράτη συνδράμουν περισσότερο σε αυτόν. Την ίδια στιγμή, συνεχίζει να ικανοποιεί περίπου το 5-15% των συνολικών χρηματικών αναγκών μίας ευρωπαϊκής στρατιωτικής δράσης, υποχρεώνοντας τα συμμετέχοντα κράτη να επωμιστούν ένα τεράστιο χρηματοοικονομικό βάρος (Νονάky, 2016). Για παράδειγμα, το συνολικό κόστος της EUFOR TCHAD/RCA ήταν σχεδόν 1 δις. Ευρώ, ενώ τα κοινά έξοδα ανέρχονταν σε 120 εκατ. Ευρώ (Bulut & et al., 2009).

Πίνακας XIII: Συνεισφορές της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ελλάδας και της Πολωνίας ως ποσοστό του συνολικού προϋπολογισμού του Μηχανισμού Athena την περίοδο 2006-2018

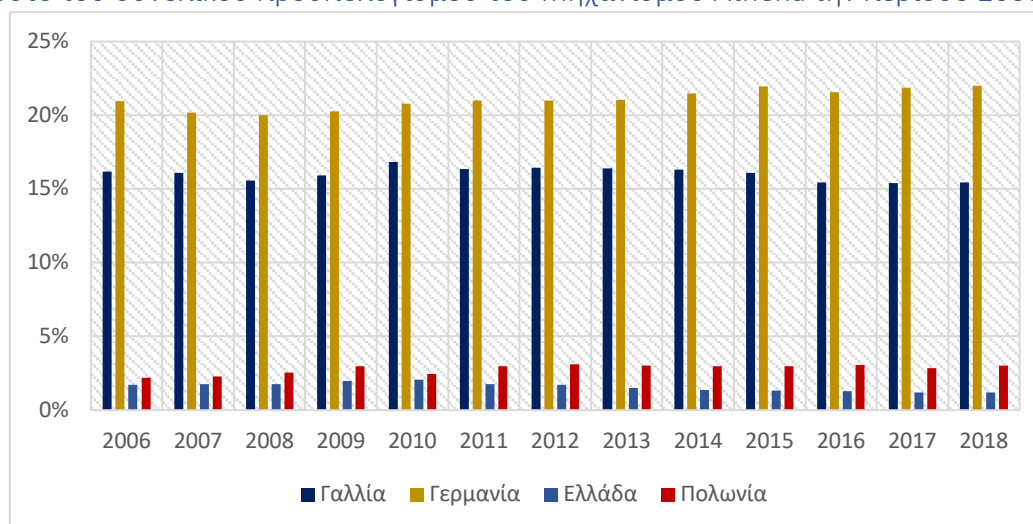
Έτος	Γαλλία	Γερμανία	Ελλάδα	Πολωνία
2006	16,19%	20,97%	1,74%	2,21%
2007	16,08%	20,18%	1,77%	2,30%
2008	15,57%	20,02%	1,76%	2,53%
2009	15,90%	20,24%	2,00%	2,97%
2010	16,83%	20,80%	2,09%	2,47%
2011	16,34%	21,00%	1,75%	2,97%
2012	16,43%	20,99%	1,71%	3,10%
2013	16,38%	21,06%	1,52%	3,01%
2014	16,32%	21,49%	1,37%	2,98%

¹⁹ Αποφάσεις σχετικά με μικρές τροποποιήσεις του Μηχανισμού Athena έχουν γίνει το 2004, το 2005, το 2007, το 2008, το 2011 και το 2015.

²⁰ Η μεθοδολογία υπολογισμού του ποσοστού συνεισφορών των κρατών-μελών στο Μηχανισμό Athena βασίζεται στο Α.24(5) της Απόφασης 2015/528 του Συμβουλίου, το οποίο παραμένει αμετάβλητο σε όλες τις τροποποιητικές αποφάσεις. Πιο συγκεκριμένα, αξιοποιήθηκαν τα απαραίτητα στοιχεία περί ιδίων πόρων ΑΕΕ (GNI own resources) που αναγράφονται στους ευρωπαϊκούς προϋπολογισμούς για την περίοδο 2006-2018 και έγινε υπολογισμός του αθροίσματος των στοιχείων αυτών ανά έτος, χωρίς να λαμβάνεται υπ' όψιν η Δανία, η οποία διαθέτει opt-out. Έχοντας βρει τα συνολικά ετήσια ποσά των ιδίων πόρων ΑΕΕ, έγινε η διαίρεση των ετήσιων ποσών των υπό μελέτη κρατών δια τα συνολικά ετήσια ποσά, ώστε να παραχθεί η αναλογία και τα ποσοστά που αναγράφονται στον πίνακα. Τα ποσοστά είναι σύμφωνα με την -αρκετά περιορισμένη και άκρως ενδιαφέρουσα- έρευνα που αφορά στη χρηματοδότηση των στρατιωτικών αποστολών και επιχειρήσεων (βλ. Harms U. & Semerle, Y (2014) και Council of the European Union (2014)). Μικρές αποκλίσεις της τάξεως του δευτέρου δεκαδικού ψηφίου εντοπίζονται ανάμεσα στον παραπάνω πίνακα και τα στοιχεία των προαναφερθέντων εξαιτίας των τροποποιήσεων των ευρωπαϊκών προϋπολογισμών κατά τη διάρκεια του εκάστοτε χρηματοοικονομικού έτους που συνεπάγονται ελάχιστα διαφορετικά ίδια ποσά ΑΕΕ.

2015	16,09%	21,94%	1,35%	2,99%
2016	15,43%	21,56%	1,27%	3,06%
2017	15,40%	21,87%	1,21%	2,86%
2018	15,46%	22,01%	1,22%	3,03%

Γράφημα XVI: Συνεισφορές της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ελλάδας και της Πολωνίας ως ποσοστό του συνολικού προϋπολογισμού του Μηχανισμού Athena την περίοδο 2006-2018

Αυτό που πρέπει απαραίτητως να σημειωθεί, καθώς αποτελεί μία πρόσφατη πολιτική επιτυχία της ΕΕ και των κρατών-μελών της, είναι η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού για την Ειρήνη (EME) ο οποίος πρόκειται να αντικαταστήσει το Μηχανισμό Athena και τον Αφρικανικό Μηχανισμό για την Ειρήνη (ΑΜΕ) κατά το επόμενο πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο (2021-2027). Ο EME παραμένει εκτός του επίσημου ενωσιακού προϋπολογισμού, αλλά ισχυροποιείται σημαντικά, διότι διευρύνονται οι αρμοδιότητες και τα ποσά που μπορεί να διαθέσει. Αναλυτικότερα, για την επόμενη 7ετία, θα έχει προϋπολογισμό 5 δις. Ευρώ, ήτοι περίπου 710 εκατ. Ευρώ ετησίως (European External Action Service, 2020). Αυτό σημαίνει ότι ο ετήσιος προϋπολογισμός του νέου Μηχανισμού είναι 10 φορές υψηλότερος από τον προϋπολογισμό του Μηχανισμού Athena για το 2018. Δύο υψίστης σημασίας καινοτομίες είναι ότι ο EME προσφέρει χρηματοδότηση για περισσότερα κοινά κόστη και συνοδεύεται από μέτρα συνδρομής. Ως μέτρα συνδρομής νοούνται ο στρατιωτικός και αμυντικός εξοπλισμός, οι απαραίτητες υποδομές για την άμυνα και την ασφάλεια και η στρατιωτική βοήθεια που δίδονται να δοθούν, υπό την αρχή της αιρεσιμότητας και αυστηρές προϋποθέσεις, σε τρίτες χώρες και διεθνείς/περιφερειακούς οργανισμούς (Conseil de l'UE, 2020). Μέσω αυτών

των μέτρων, η ΕΕ είναι σε θέση να προσφέρει αποτελεσματική στρατιωτική εκπαίδευση των Ενόπλων Δυνάμεων τρίτων χωρών, που προηγουμένως δε διέθεταν τον αναγκαίο εξοπλισμό για να υλοποιήσουν τις συμβουλές και τις οδηγίες των Ευρωπαίων (European External Action Service, 2018).

Σχετικά με τις συνεισφορές σε προσωπικό, γίνεται για μία ακόμα φορά εμφανής η εθνική κυριαρχία στον τομέα του στρατιωτικού προσωπικού. Εφόσον δεν υπάρχει ένας κοινός ευρωπαϊκός στρατός, τα κράτη που επιθυμούν να λάβουν μέρος στην ευρωπαϊκή στρατιωτική επιχείρηση αποφασίζουν αν θα προσφέρουν στρατεύματα. Από τη στιγμή, όμως, που τα στρατεύματα συμπεριληφθούν στην επιχείρηση, αναφέρονται σε αξιωματικούς που προέρχονται από κράτη-μέλη, αλλά λειτουργούν υπό ευρωπαϊκή ιδιότητα. Οι ανώτατοι Ευρωπαίοι αξιωματικοί, ήτοι ο Διοικητής της Επιχείρησης και ο Διοικητής της Δύναμης, διορίζονται με Απόφαση του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων, αφού προηγηθούν έντονες διεργασίες και διαβουλεύσεις μεταξύ των κρατών που έχουν συμφέροντα στο πεδίο και που διεκδικούν να τοποθετήσουν δικό τους στρατιωτικό σε ηγετική θέση. Ωστόσο, το κριτήριο με το οποίο επιχειρείται να αξιολογηθεί η στάση των υπό μελέτη κρατών στην εξέλιξη της ΚΠΑΑ είναι ο αριθμός των συνεισφορών σε στρατιωτικό προσωπικό στις οποίες προβαίνουν για κάθε επιχείρηση. Όπως υποδεικνύουν τα στοιχεία του Πίνακα XIV, οι συνεισφορές διαφέρουν σημαντικά τόσο ανά κράτος όσο και ανά επιχείρηση, κάνοντας έτσι αισθητό τον παράγοντα των εθνικών συμφερόντων στις στρατιωτικές επιχειρήσεις της ΕΕ.

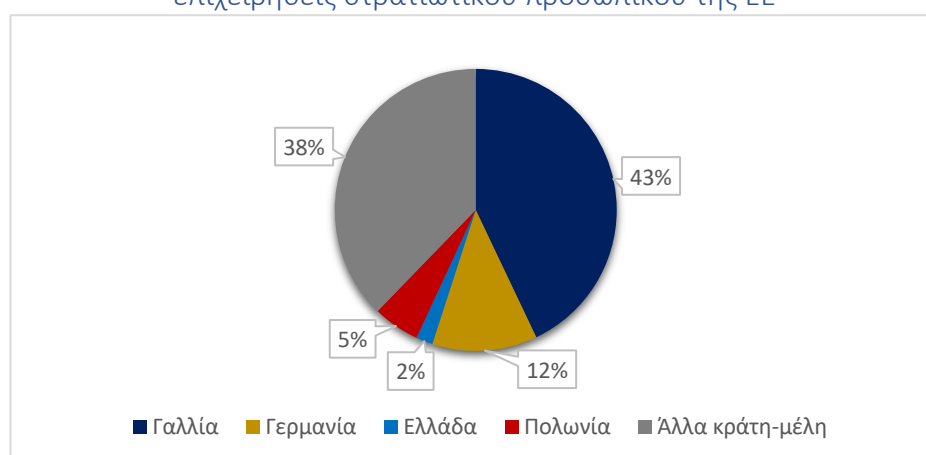
Πίνακας XIV: Συνεισφορές της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ελλάδας, της Πολωνίας και της ΕΕ σε στρατιωτικό προσωπικό ανά αποστολή και επιχείρηση

Ονομασία	Χρονική Περίοδος	ΕΕ	Γαλλία	Γερμανία	Ελλάδα	Πολωνία
EU Military Mission ARTEMIS	2003	1.807	1.639	7	2	0
EU Military Mission CONCORDIA	2003	313	145	26	21	17
EUFOR ALTHEA/BiH	2004*	1.451	4	111	49	184
EUFOR RD Congo	2006	2.259	975	745	1	125
EUFOR TCHAD/RCA	2008-2009	3.250	2.100	0	0	350
EU NAVFOR ATALANTA/Somalia	2008*	1.943	410	496	195	0
EUTM Somalia	2010*	121	25	13	0	0
EUTM Mali	2013*	465	207	0	0	20

EUFOR RCA Bangui	2014-2015	531	250	4	0	50
EUMAM RCA	2015-2016	59	20	0	0	2
EUNAVFOR MED SOPHIA	2015-2020	1.666	155	285	0	0
EUTM RCA	2016*	129	80	0	0	2
EUNAVFOR MED IRINI	2020*	;	;	;	;	;
ΣΥΝΟΛΟ		13.994	6.010	1.687	268	750

Πηγή: EU's Global Engagement: A Database of CSDP Military Operations and Civilian Missions Worldwide, Version 2.0, EUI
 Σημειώσεις: Ο πίνακας περιέχει στοιχεία μέχρι το Δεκέμβριο του 2017. Οι επιχειρήσεις με «*» βρίσκονται εν εξελίξει. Το «;» υποδηλώνει ότι δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία.

Γράφημα XVII: Συνεισφορές της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ελλάδας και της Πολωνίας σε στρατιωτικό προσωπικό ως ποσοστό του συνολικά ανεπτυγμένου σε αποστολές και επιχειρήσεις στρατιωτικού προσωπικού της ΕΕ

Πηγή: EU's Global Engagement: A Database of CSDP Military Operations and Civilian Missions Worldwide, Version 2.0, EUI

Γαλλία: ο παραπονεμένος ηγέτης

Αξιοποιώντας τα στοιχεία γεννάται το συμπέρασμα ότι η Γαλλία διαδραματίζει καίριο ρόλο τόσο στην από κοινού χρηματοδότηση όσο και στη συνεισφορά στρατευμάτων για τις ευρωπαϊκές στρατιωτικές επιχειρήσεις. Λαμβάνοντας υπ' όψιν τις επιδόσεις της και στους δύο τομείς, είναι εύλογο να θεωρηθεί ότι αποτελεί συνολικά το πιο δραστήριο υπό εξέταση κράτος-μέλος στις ευρωπαϊκές στρατιωτικές επιχειρήσεις.

Καταρχάς, αν και βρίσκεται πίσω από τη Γερμανία, υποχρεούται, βάσει ΑΕΕ, να προσφέρει περίπου το 15% των συνολικών πόρων του Μηχανισμού Athena. Για να γίνει περισσότερο κατανοητό το ύψος της γαλλικής συνεισφοράς αρκεί κάποιος να αναλογιστεί ότι το 2018, ο προϋπολογισμός του Μηχανισμού Athena ανερχόταν περίπου σε 78.000.000€ και η Γαλλία συνεισέφερε τα 12.000.000€ (Fiott, 2019). Βέβαια, η Γαλλία πάντα πρόσκειται θετικά στη διεύρυνση του πλαισίου λειτουργίας του

μηχανισμού χρηματοδότησης των κοινών εξόδων, ώστε να επιμερίζονται οι δαπάνες. Επίσης, εμμένει στη θέση της ότι οι χώρες που συνεισφέρουν σημαντικά σε στρατιωτικό προσωπικό δεν πρέπει να δαπανούν και υπέρογκα ποσά (Terpan, 2015).

Τα δύο προαναφερθέντα γαλλικά «παράπονα» είναι εμφανή στη στάση που έχει υιοθετήσει ως προς το Μηχανισμό Athena και τις τροποποιήσεις του. Πιο συγκεκριμένα, έπειτα από γαλλικό αίτημα, το Άρθρο 42 της ιδρυτικής Απόφασης του Μηχανισμού ανέφερε ότι *«θα εξετάζεται η τροποποίησή του (σ.σ.: του Μηχανισμού) μετά από κάθε επιχείρηση και το λιγότερο κάθε 18 μήνες»* (Νονάky, 2016).²¹ Με αυτόν τον τρόπο, η Γαλλία επεδίωκε να συγκεντρώνει συχνά γύρω από το τραπέζι των διαπραγματεύσεων τους εταίρους της, ώστε να καταφέρει να διευρύνει την κοινή χρηματοδότηση. Το 2013, μάλιστα, η Γαλλική Εθνοσυνέλευση τόνισε ότι *«η Γαλλία θα στηρίξει την αρχή μίας ενισχυμένης αλληλεγγύης για τα κόστη που συνδέονται με τις στρατιωτικές επιχειρήσεις που διεξάγονται για την ασφάλεια της Ευρώπης, και, σύμφωνα με αυτή, θα ζητήσει να διευρυνθεί ο ευρωπαϊκός μηχανισμός (Athena)»* (Journal officiel de la République française, 2013, σ. 21). Παρά τις επίμονες προσπάθειες και τις πολυετείς αντιδράσεις της γαλλικής διπλωματίας, τα συμφέροντά της δεν μπορούσαν να συμβαδίσουν με αυτά των υπολοίπων, και κυρίως με του ΗΒ, το οποίο ηγείτο της ομάδας των χωρών που επιθυμούν μία πιο «συντηρητική» και περιορισμένη τροποποίηση. Ωστόσο, φάνηκε ότι αξιοποιήθηκε στο έπακρον η βρετανική αποχώρηση. Δεν είναι τυχαίο, λοιπόν, ότι ο ΕΜΕ, που χαράσσει μία πορεία προς μεγαλύτερο διαμοιρασμό των εξόδων, προτάθηκε από την τότε Ύπατο Εκπρόσωπο το 2018 και όχι νωρίτερα.

Όσον αφορά το προσωπικό, η γαλλική συνεισφορά είναι η υψηλότερη. Αυτό δε που τη διαφοροποιεί από τις υπόλοιπες υπό μελέτη χώρες είναι ότι η Γαλλία έχει συνδράμει με ανθρώπινους πόρους σε όλες τις στρατιωτικές επιχειρήσεις της ΕΕ. Η Γερμανία και η Πολωνία είναι απύσες σε 4 επιχειρήσεις, ενώ η Ελλάδα σε 7. Την ίδια στιγμή, ο ζωτικός ρόλος και η ισχυρή επιρροή που κατέχει η Γαλλία αναδεικνύονται από το μεγάλο ποσοστό συμμετοχής σε αποστολές και επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε χώρες της Αφρικής. Ειδικότερα, οι Ένοπλες Δυνάμεις της

²¹ Η τροποποίηση του 2008 επέφερε αλλαγές στο Α.42. Σύμφωνα με το Α.44 της Απόφασης 2008/975, η τροποποίηση του Μηχανισμού εξετάζεται *«το λιγότερο κάθε τρία χρόνια»* ή μετά από αίτημα ενός κράτους-μέλους ή μετά από τη λήξη μίας επιχείρησης.

αποτελούν το 90% των ευρωπαϊκών στρατευμάτων της EU Military Mission ARTEMIS και το 43% της EUFOR RD Congo στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, το 65% της EUFOR TCHAD/RCA στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία και το Τσαντ, το 45% της EUTM στο Μάλι, το 62% της EUTM RCA, το 47% της EUFOR RCA Bangui και το 34% της EUMAM RCA στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία. Ο συνολικός αριθμός των γαλλικών στρατευμάτων που έχουν αναπτυχθεί σε εδάφη της αφρικανικής ηπείρου είναι 5.071, δηλαδή το 85% των στρατευμάτων που έχουν διατεθεί γενικά σε ευρωπαϊκές στρατιωτικές επιχειρήσεις εκ μέρους της Γαλλικής Δημοκρατίας. Έμφαση, όμως, δίδεται εξίσου και στα ποιοτικά χαρακτηριστικά των στρατευμάτων στις πρώην αποικίες. Πιο συγκεκριμένα, η Γαλλία δεν επιθυμεί απλά να έχει ποσοτική υπεροχή, αλλά επιδιώκει να καθορίζει τη δράση των επιχειρήσεων, τοποθετώντας Γάλλους Διοικητές Επιχείρησης και Δύναμης, ιδιαίτερα σε επιχειρήσεις στη Κεντροαφρικανική Δημοκρατία και στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό. Αναλυτικότερα δεδομένα είναι διαθέσιμα στον Πίνακα XV. Αξιοποιώντας, λοιπόν, την ευρωπαϊκή ιδιότητά της, δύναται να διατηρήσει τους πολιτικούς, οικονομικούς και ιστορικούς δεσμούς που έχει με ορισμένα κράτη.

Πίνακας XV: Αριθμός Διοικητών και Γάλλων Διοικητών για ευρωπαϊκές στρατιωτικές αποστολές και επιχειρήσεις στη Δυτική και Κεντρική Αφρική

Αποστολή / Επιχείρηση	Συνολικός αριθμός Διοικητών*	Αριθμός Γάλλων Διοικητών*
EU Military Mission ARTEMIS	2	2
EUFOR RD Congo	2	1
EUFOR TCHAD/RCA	2	1
EUTM Mali	13	3
EUFOR RCA Bangui	3	3
EUMAM RCA	1	1
EUTM RCA	6	2

*Ως Διοικητές ορίζονται οι Διοικητές Επιχείρησης (Operation Commander) και οι Διοικητές Δύναμης (Force Commander).
Πηγές: Συλλογή πράξεων και αποφάσεων ευρωπαϊκών οργάνων

Γερμανία: ο μετριοπαθής εμπορικός γίγαντας

Ο γερμανικός παράγοντας είναι καθοριστικής σημασίας για την κοινή χρηματοδότηση του Μηχανισμού Athena, διότι το 1/5 ολόκληρου του προϋπολογισμού προέρχεται από γερμανικούς πόρους. Δεν φαίνεται, όμως, η παρουσία γερμανικών στρατευμάτων να είναι τόσο εντυπωσιακή όσο είναι η

χρηματική συνεισφορά της. Αν και αποτελεί το πλουσιότερο κράτος-μέλος, η συνεισφορά σε στρατεύματα αντιστοιχεί σε λιγότερο από το 10% των συνολικών ευρωπαϊκών στρατευμάτων. Έτσι, έρχεται αντιμέτωπη για μία ακόμη φορά με την αδυναμία και τη διστακτικότητα ενεργοποίησης και ανάπτυξης στρατιωτικών δράσεων στο εξωτερικό.

Αν κανείς μελετήσει τις γερμανικές θέσεις ως προς την κοινή χρηματοδότηση των ευρωπαϊκών στρατιωτικών δράσεων, θα αντιληφθεί ότι δε διαφέρουν σημαντικά από τις γαλλικές. Αυτό, άλλωστε, είναι λογικό, καθώς αθροιστικά συγκεντρώνουν το 35-40% των πόρων του Μηχανισμού Athena. Παρόλο που η πρόθεσή της ήταν να υποστηρίξει τις γαλλικές προτάσεις περί μεγάλης διεύρυνσης των κοινών εξόδων, υπήρχαν δύο ζητήματα που έκαναν τη στάση της πιο διστακτική και ασθενή. Πρώτον, 7 από τις 13 ευρωπαϊκές στρατιωτικές αποστολές και επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται σε περιοχές γαλλικών συμφερόντων. Άρα, δε θα είχε κάποια ιδιαίτερη προστιθέμενη αξία για τη Γερμανία να επωμιστεί μεγαλύτερα κόστη για αυτές. Δεύτερον, σε αντίθεση με τη γαλλική εξωτερική πολιτική, η Γερμανία αναγνώριζε τη βρετανική ισχύ και εναντίωση. Επομένως, δε δαπανούσε διπλωματικό κεφάλαιο, ώστε να κατατεθούν υπερβολικές προτάσεις για τις οποίες θα ήταν αδύνατο να βρεθεί μία κοινή βάση συμφωνίας.

Μολονότι η στάση της ήταν μετριοπαθής, το Brexit μετατόπισε τη γερμανική εξωτερική πολιτική και την έφερε εγγύτερα στη γαλλική. Αυτό σημαίνει ότι η Γερμανία υποστήριξε σθεναρά τον περαιτέρω διαμοιρασμό των κοινών εξόδων και τη διεύρυνση αυτών. Σε αυτό συνέβαλε σημαντικά και η ανάληψη της κυλιόμενης Προεδρίας του Συμβουλίου από την 1^η Ιουλίου έως την 31^η Δεκεμβρίου του 2020. Παρά την πανδημία και τις έντονες διαπραγματεύσεις για το Ταμείο Ανάκαμψης, η Γερμανία στόχευσε στην ενίσχυση των ευρωπαϊκών αμυντικών δυνατοτήτων και στην προώθηση του ΕΜΕ, ώστε να *«ενδυναμωθούν οι εταίροι σε όλους τους τομείς...μέσω μίας στρατηγικής προσέγγισης πολιτικής»* (German presidency, 2020, σ. 24). Όταν επήλθε η πολιτική συμφωνία για το νέο μόνιμο μηχανισμό, ο Γερμανός Ομοσπονδιακός Υπουργός Εξωτερικών δήλωσε ότι *«ο ΕΜΕ είναι μία θεμελιώδης επένδυση στην ασφάλεια και τη σταθερότητα που θα επιτρέψει στην ΕΕ και τους εταίρους της να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά και ευέλικτα τις διεθνείς κρίσεις»* (Conseil de l'UE, 2020). Συνεπώς,

παρατηρείται μία σύγκλιση των γαλλικών και γερμανικών συμφερόντων ως προς τη χρηματοδότηση των ευρωπαϊκών στρατιωτικών δράσεων στη μετά-Brexit εποχή.

Σχετικά με τις συνεισφορές σε προσωπικό, οι γερμανικές επιδόσεις υπολείπονται σημαντικά των γαλλικών και σίγουρα δεν αντιπροσωπεύουν την ισχύ και την επιρροή που χαρακτηρίζουν τον ρυθμιστή των ευρωπαϊκών διεργασιών. Ωστόσο, η υπολειπόμενη συμμετοχή φαίνεται ότι είναι σύμφωνη με τα συμφέροντα της Γερμανίας. Για την ακρίβεια, η Γερμανία επιδιώκει να εγγυηθεί την ασφάλεια και την ευρωπαϊκή προοπτική των Βαλκανίων, διασφαλίζοντας τη σταθερότητα και τη βιωσιμότητα των δημοκρατικών πολιτευμάτων και τις εμπορικές σχέσεις με τις χώρες της περιοχής. Έτσι, συνεισφέρει σε αποστολές και επιχειρήσεις που λαμβάνουν χώρα στη Βόρειο Μακεδονία και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Παράλληλα, ούσα ένας οικονομικός και εμπορικός γίγαντας, μάχεται να προστατεύσει τη ναυτιλία της και τα εμπορικά της συμφέροντα από την πειρατεία. Αξίζει να σημειωθεί ότι περίπου το 1/3 των εξαγωγών και των εισαγωγών προϊόντων της Γερμανίας γίνεται μέσω θαλάσσης, ενώ ο τομέας της ναυτιλίας αντιστοιχεί περίπου στο 2% του γερμανικού ΑΕΠ (Hefelee, 2013). Για τους λόγους αυτούς, τα γερμανικά στρατεύματα απαρτίζουν το 25% των ευρωπαϊκών στρατευμάτων στην EU NAVFOR ATALANTA/Somalia και το 11% στην EUTM Somalia. Τέλος, η Γερμανία επιθυμεί να ενισχύσει το διαμεσολαβητικό και ανθρωπιστικό ρόλο που διαδραματίζει στη διεθνή σκηνή, ενισχύοντας τις δυνάμεις που συμβάλλουν σε ειρηνευτικές διαδικασίες. Σε αυτή την περίπτωση ανήκουν η επιχείρηση EUNAVFOR MED Sophia στα ανοιχτά της Λιβύης και η επιχείρηση EUFOR RD Congo, όπου συνδράμει με το 17% και το 33% των ευρωπαϊκών στρατευμάτων αντιστοίχως. Εντούτοις, δεν έχει επιτύχει να θεωρηθεί ως ο αδιαμφισβήτητος ηγέτης μίας στρατιωτικής δράσης, καθώς οι συνεισφορές της παραμένουν αναλογικά σε χαμηλά επίπεδα. Η μόνη εξαίρεση σε αυτό είναι η επιχείρηση EU NAVFOR ATALANTA/Somalia. Κατά συνέπεια, είναι σκόπιμο να επισημανθεί ότι η Γερμανία επενδύει κυρίως στην εγγύηση της ασφάλειας σε χώρες όπου διακυβεύονται τα οικονομικά και εμπορικά της συμφέροντα.

Ελλάδα: ο προστάτης της ναυτιλίας

Η συνεισφορά της Ελλάδας είναι ανάλογη του μεγέθους της χώρας και της οικονομίας της. Γενικά, σημειώνει κατώτερες επιδόσεις σε σχέση με όλα τα υπό μελέτη κράτη τόσο στο ύψος της κοινής χρηματοδότησης όσο και στον αριθμό των στρατευμάτων που προσφέρει σε ευρωπαϊκές στρατιωτικές δράσεις.

Καταρχάς, η ελληνική οικονομική συνεισφορά στα κοινά έξοδα είναι αρκετά περιορισμένη λόγω των οικονομικών δεδομένων. Πριν την οικονομική κρίση, η συνεισφορά ήταν της τάξεως του 2%. Η απαραίτητη συστατική δημοσιονομική πολιτική οδήγησε στην περαιτέρω μείωση του εθνικού εισοδήματος, επιφέροντας αντίστοιχη μείωση στη συνεισφορά στο Μηχανισμό Athena. Όπως έχει αναφερθεί και σε προηγούμενο κεφάλαιο, η ελληνική εξωτερική πολιτική βασίζεται και ελπίζει στη βελτίωση των κοινών ευρωπαϊκών εξωτερικών και αμυντικών πολιτικών, ώστε να αποθαρρύνει αποσταθεροποιητικές τουρκικές κινήσεις. Για αυτό το λόγο, η Ελλάδα, μαζί με τα περισσότερα κράτη-μέλη που υιοθετούν μία ενεργή στάση ως προς τις ευρωπαϊκές αποστολές και τις επιχειρήσεις, υποστηρίζει τις γαλλικές προτάσεις για ενισχυμένο διαμοιρασμό του κόστους των στρατιωτικών δράσεων (Nováky, 2016). Με αυτόν τον τρόπο, επιδιώκει να λάβει μέρος στον σκληρό πυρήνα της αμυντικής συνεργασίας στη Γηραιά Ήπειρο, αποκομίζοντας πολιτικά και στρατηγικά οφέλη.

Εν συνόλω, η συνεισφορά σε στρατιωτικό προσωπικό είναι χαμηλή και επικεντρωμένη σε αποστολές και επιχειρήσεις που συνάδουν με τα εθνικά συμφέροντα. Αξιοπρόσεκτο είναι το γεγονός ότι απουσιάζει από 7 επιχειρήσεις, ενώ έχει μηδαμινή συμμετοχή σε 2. Η διαπίστωση αυτή δεν αποτελεί λεκτική υπερβολή, καθώς στην EUFOR RD Congo και στην EU Military Mission ARTEMIS προσφέρει 1 και 2 άτομα αντιστοίχως. Κατά συνέπεια, αν και υπάρχει ελληνικό στοιχείο σε 5 ευρωπαϊκές στρατιωτικές δράσεις, η Ελλάδα έχει ουσιαστική συμμετοχή σε 3 εξ αυτών, σημειώνοντας, έτσι, τη χαμηλότερη επίδοση συγκριτικά με τα υπόλοιπα κράτη που εξετάζονται. Φυσικά, πρόκειται για αποστολές και επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στα Βαλκάνια (EU Military Mission CONCORDIA και EUFOR ALTHEA/BiH) και στη Σομαλία (EU NAVFOR ATALANTA/Somalia).

Όσον αφορά τις δύο πρώτες, η ελληνική εξωτερική πολιτική, και ιδίως η ελληνική οικονομική διπλωματία, έδιδε έμφαση στις διμερείς σχέσεις με τις βαλκανικές χώρες. Ιδιαίτερα μετά την κατάρρευση της Γιουγκοσλαβίας, η Ελλάδα

επεδίωξε να γίνει ο περιφερειακός ηγέτης ο οποίος θα λειτουργούσε διαμεσολαβητικά με σκοπό να διασφαλιστούν η ειρήνη, η σταθερότητα και η ευημερία στα Δυτικά Βαλκάνια (Κορρα, 2018). Πέρα από την ευρωπαϊκή χρηματοοικονομική βοήθεια που κατάφερε να ενισχύσει κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας του 2003 (Blavoukos & Pagoulatos, 2003), η ελληνική στρατηγική συμπεριελάμβανε την ανάπτυξη στρατευμάτων συνολικής δύναμης 70 ατόμων στη Βόρειο Μακεδονία και στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη.

Σχετικά με τη ναυτική επιχείρηση στη Σομαλία, η Ελλάδα προσφέρει 195 άτομα, ήτοι το 10% του ευρωπαϊκού στρατιωτικού προσωπικού. Αναντίρρητα αποτελεί τη μεγαλύτερη αποστολή ελληνικών στρατευμάτων στο εξωτερικό υπό ευρωπαϊκή ιδιότητα. Τα βαθύτερα αίτια αυτής της επιλογής πρέπει να αναζητηθούν στην ελληνική κυριαρχία στην παγκόσμια ναυτιλιακή βιομηχανία. Οι ετήσιες εισπράξεις της ελληνόκτητης ναυτιλίας αντιπροσωπεύουν το 5-8% του ΑΕΠ κατά την περίοδο 2003-2013 (Δούρου, 2015). Έτσι, όπως ακριβώς και στην περίπτωση της Γερμανίας, οι Ένοπλες Δυνάμεις καλούνται να υπερασπιστούν τα εμπορικά συμφέροντα της χώρας, ώστε να προστατευθούν η οικονομική ευημερία και η ασφάλεια των υπαλλήλων που εργάζονται σε πλοία υπό ελληνική σημαία. Αβίαστα, λοιπόν, συνάγεται το συμπέρασμα ότι η ΚΠΑΑ αξιοποιείται και πάλι προς όφελος των εθνικών συμφερόντων.

Πολωνία: ο νεοεμφανιζόμενος παίκτης

Η βούληση της πολωνικής εξωτερικής πολιτικής για περαιτέρω ανάμιξη στις ευρωπαϊκές στρατιωτικές διεργασίες, έτσι όπως παρατηρήθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, γίνεται εμφανής και στις στρατιωτικές αποστολές και επιχειρήσεις. Γενικά, η χρηματική συνεισφορά για τα κοινά κόστη αποτελεί περίπου το 3% του συνολικού προϋπολογισμού του Μηχανισμού, ενώ ο αριθμός στρατευμάτων που επανδρώνουν σε ευρωπαϊκές δράσεις είναι ικανοποιητική. Συνολικά, υπολείπεται της Γαλλίας και της Γερμανίας, αλλά σημειώνει καλύτερες επιδόσεις από την Ελλάδα.

Αρχικά, η Πολωνία αποτελεί έναν ένθερμο υποστηρικτή του διαμοιρασμού περισσότερων εξόδων για τις ευρωπαϊκές στρατιωτικές δράσεις. Η θέση της εκδηλώθηκε κατά τη διάρκεια της Πολωνικής Προεδρίας του Συμβουλίου το 2011.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι η Πολωνία δεν απορρίπτει αυτομάτως την ευρωπαϊκή αμυντική συνεργασία, αλλά μάλλον την προωθεί, εφόσον παραμένει μέσα στους κόλπους του ΝΑΤΟ, προστέθηκαν θέματα άμυνας και ασφάλειας στην agenda (Republic of Poland, 2012). Το ζήτημα της κοινής χρηματοδότησης τέθηκε στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων εμμέσως, καθώς συμπεριελήφθη στις συζητήσεις που σχετίζονταν με την αποτελεσματικότερη και αποδοτικότερη λειτουργία των ευρωπαϊκών μηχανισμών αντιμετώπισης κρίσεων. Η πολωνική εξωτερική πολιτική τάχθηκε υπέρ και προώθησε τη διεύρυνση του προϋπολογισμού του Μηχανισμού Athena, ώστε να είναι εφικτή η κάλυψη του κόστους των στρατηγικών μετακινήσεων των ΣΜΕΕ (Lauenroth & von Ondarza, 2014). Επίσης, κατάφερε να δημιουργήσει μία βάση συζήτησης και να ανοίξει το δρόμο για ένα κοινό Επιχειρησιακό Στρατηγείο για όλες τις ευρωπαϊκές στρατιωτικές δράσεις (Major & Wassenberg, Warsaw's ambitious CSDP Agenda, 2011), γεγονός που αποδεικνύει την επιμονή της για μεγαλύτερη ενοποίηση τόσο στον οικονομικό τομέα της άμυνας όσο και γενικότερα στην αμυντική πολιτική.

Προχωρώντας με την ανάλυση των συνεισφορών σε στρατιωτικό προσωπικό, έκπληξη προκαλεί ότι η Πολωνία προσέφερε στρατεύματα προτού γίνει επίσημο μέλος της ΕΕ. Ήδη από το 2003, Πολωνοί στρατιώτες ήταν παρόντες στη Βόρεια Μακεδονία μέσω της αποστολής EU Military Mission CONCORDIA (Ministry of National Defence, 2020). Ένα έτος αργότερα, στρατεύματα δραστηριοποιήθηκαν και στην EUFOR ALTHEA/BiH, στην οποία, μάλιστα, η πολωνική συνδρομή είναι μεγαλύτερη ακόμα και από την αντίστοιχη της Γερμανίας. Η στρατηγική προσήλωσης στη Χερσόνησο του Αίμου ανάγεται σε δύο κύρια αίτια. Καταρχάς, η πολωνική εξωτερική πολιτική αντιλαμβάνεται την αποδιδόμενη στον Τσώρτσιλ φράση *«τα Βαλκάνια παράγουν περισσότερη ιστορία από όση μπορούν να καταναλώσουν»* και ενεργεί με σκοπό να αποφευχθεί οποιαδήποτε αποσταθεροποιητική ενέργεια που θα δημιουργήσει νέο κύμα συγκρούσεων. Επιπλέον, δεδομένων των πολλών εμπλεκόμενων ξένων δυνάμεων που δρουν άμεσα ή έμμεσα στην περιοχή (βλ. ΗΠΑ, Κίνα, Ρωσία και Τουρκία), μία κρίση ενδέχεται να φέρει αλλαγές στο συσχετισμό δυνάμεων εις βάρος των πολωνικών και συμμαχικών συμφερόντων (Hadzovic, 2020). Κατά δεύτερον, η Πολωνία επιχειρεί να αναδειχθεί στο ισχυρότερο κράτος-μέλος της ΕΕ στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Η παρουσία στρατευμάτων στα Δυτικά Βαλκάνια, σε

συνδυασμό με τη διαχρονικά θετική στάση υπέρ της ευρωπαϊκής διεύρυνσης, προσφέρουν μεγάλη επιρροή στα περιφερειακά πολιτικά τεκταινόμενα.

Μολαταύτα, η περιοχή των Βαλκανίων δεν μονοπωλεί το ενδιαφέρον της πολωνικής συμμετοχής στις ευρωπαϊκές στρατιωτικές δράσεις. Στην Αφρική δραστηριοποιούνται σχεδόν τα $\frac{3}{4}$ των πολωνικών δυνάμεων που λειτουργούν στα πλαίσια της ΕΕ. Αυτή η συνειδητή επιλογή αποτελεί ένα μόνο μέρος της στρατηγικής πολιτικής που ξεδιπλώνεται στην αφρικανική ήπειρο. Πιο συγκεκριμένα, η Πολωνία θεωρεί πολλές αφρικανικές χώρες ελκυστικές, κυρίως λόγω της μεγέθυνσης πολλών οικονομιών στην Υποσαχάρια Αφρική. Το μη αποικιοκρατικό της παρελθόν της επιτρέπει να εκλαμβάνεται ως ένας εμπορικός εταίρος, χωρίς να υπονοούνται ηγεμονικές τάσεις. Για αυτό, τα τελευταία έτη, υπάρχει μια προσπάθεια τόνωσης των διμερών πολιτικών και οικονομικών σχέσεων με αφρικανικά κράτη μέσω της εγκαθίδρυσης διπλωματικών σχέσεων και της πρωτοβουλίας PolandAfrica Congress (Radio Poland, 2018; The Chancellery of the Prime Minister, 2013). Σε αυτό το πλαίσιο, η αποστολή στρατιωτικών μονάδων αποτελεί μία ευκαιρία για να αναπτύξει την παρουσία της στην περιοχή. Παράλληλα, η ενεργός συμμετοχή της σε κοινές στρατιωτικές δράσεις την κάνει μέλος του πυρήνα της ΕΕ, ισχυροποιώντας τη θέση και το ρόλο της στις ευρωπαϊκές διεργασίες.

Ανακεφαλαίωση

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η συμμετοχή σε στρατιωτικές αποστολές και επιχειρήσεις της ΕΕ αποτελεί ένα αντιπροσωπευτικό μέγεθος που προσφέρει πολύτιμη πληροφόρηση για τις θέσεις των υπό εξέταση κρατών-μελών ως προς τις θεσμικές εξελίξεις και το μελλοντικό πλαίσιο λειτουργίας των δομών της ΚΠΑΑ. Το πρώτο κύριο συμπέρασμα, που πηγάζει από την ανάλυση των παραπάνω, είναι ότι και τα τέσσερα κράτη-μέλη αποδέχονται μία εκτενέστερη κοινή χρηματοδότηση. Ωστόσο, η Γαλλία αποδεικνύεται η πιο δραστήρια χώρα σε αυτόν τον τομέα, ιδίως εάν αναλογιστεί κανείς τις πολλές, ποικιλόμορφες και διαχρονικές πιέσεις που ήσκησε στους εταίρους της. Η Γερμανία συναίνεσε με τη γαλλική στάση κυρίως μετά τη βρετανική αποχώρηση, μετατρέποντας τον ΕΜΕ από μία πρόταση σε έναν κοινό και πλήρως λειτουργικό ευρωπαϊκό μηχανισμό. Η Ελλάδα και η Πολωνία στήριξαν τη

γαλλογερμανική πρωτοβουλία, θεωρώντας ότι αποτελεί ένα πρώτο βήμα για την επίτευξη βαθύτερης αμυντικής συνεργασίας.

Το δεύτερο σημαντικό συμπέρασμα είναι ότι, καίτοι λειτουργούν υπό ευρωπαϊκή «ομπρέλα», οι ευρωπαϊκές στρατιωτικές δράσεις ικανοποιούν εθνικά συμφέροντα. Αυτό το συμπέρασμα πηγάζει από την ανάλυση του αριθμού του στρατιωτικού προσωπικού με το οποίο συνδράμει κάθε υπό εξέταση κράτος-μέλος. Η Γαλλία τείνει να αναπτύσσει τα στρατεύματά της σε αποστολές και επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Αφρική συμπληρώνοντας, έτσι, την ήδη υπάρχουσα στρατιωτική της παρουσία στην περιοχή με ευρωπαϊκές δυνάμεις. Στη συνέχεια, η Γερμανία επικεντρώνεται περισσότερο στα Βαλκάνια και στη Σομαλία, ώστε να διαφυλάξει τα εμπορικά της συμφέροντα. Η Ελλάδα, καίτοι δεν εκπλήσσει με τη συμμετοχή της, συμβάλλει και εκείνη στα Βαλκάνια και στη Σομαλία για πολιτικούς και οικονομικούς λόγους. Τέλος, η Πολωνία έχει μία ικανοποιητική παρουσία στην Αφρική και τα Βαλκάνια, ώστε να βελτιώσει τις διμερείς εμπορικές σχέσεις της και να αναδείξει τον ηγετικό της χαρακτήρα. Στο πλαίσιο αυτό γίνεται κατανοητό ότι δεν προωθείται μία πραγματικά κοινή ΚΠΑΑ, που λειτουργεί ουσιαστικά και σε βάθος ως μία ευρωπαϊκή στρατηγική, αλλά κάθε κράτος-μέλος προβάλλει τα μεμονωμένα συμφέροντά του. Φυσικά, αυτό δε σημαίνει ότι οι στρατιωτικές δράσεις δεν παράγουν κάποια προστιθέμενη αξία. Αντιθέτως, κάνουν πραγματικότητα την από κοινού επίτευξη διαφορετικών συμφερόντων, δημιουργώντας μία νέα βάση συνεργασίας στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας. Όσο, λοιπόν, τα εθνικά συμφέροντα παραμένουν διαφορετικά, αλλά όχι αντικρουόμενα, ο βασικός κορμός της ΚΠΑΑ, ήτοι οι στρατιωτικές δράσεις, θα συνεχίσει να εξελίσσεται.

Κεφάλαιο 5: Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PESCO)

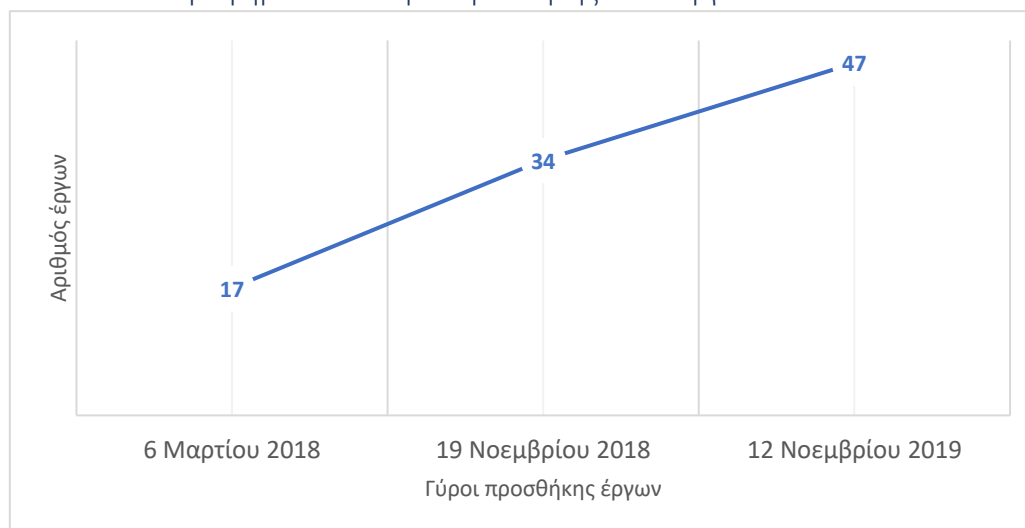
Η Συνθήκη της Λισαβόνας θεσμοθέτησε μία βασική πρωτοβουλία ενισχυμένης συνεργασίας και διαφοροποιημένης ολοκλήρωσης στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας. Αυτή δεν είναι άλλη από τη Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (ΜΔΣ) / Permanent Structured Cooperation (PESCO), η οποία έκανε εμφανή την παρουσία της στο κείμενο της Συνθήκης για την ΕΕ το 2007, μέσω του Α.42(6), του Α.46 και του Πρωτοκόλλου υπ' αριθμόν 10. Στόχος της είναι να προσφέρει τη δυνατότητα σε κράτη με υψηλές στρατιωτικές προδιαγραφές και ικανότητες να συνεργαστούν στενότερα για να επιτύχουν απαιτητικές αποστολές σχετικές με την ασφάλεια και την άμυνα, περισσότερο αποτελεσματικά και αποδοτικά. Η συμμετοχή σε αυτή είναι εθελοντική, αλλά εφόσον αποφασιστεί, αναπτύσσονται δεσμεύσεις για τα συμμετέχοντα κράτη, τα οποία ενδέχεται να είναι και τρίτα κράτη. Βάσει του Παραρτήματος II της Απόφασης 2017/2315 του Συμβουλίου, οι υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν, περιλαμβάνουν την τακτική αύξηση των αμυντικών δαπανών σε πραγματικούς όρους, την αύξηση των αμυντικών επενδύσεων στο 20% και της αμυντικής έρευνας στο 2% των συνολικών αμυντικών δαπανών, την κάλυψη αναγκών μέσω μίας ευρωπαϊκής συνεργατικής προσέγγισης κ.α. Η απόφαση για τη δημιουργία ενός έργου λαμβάνεται από τα συμμετέχοντα στη ΜΔΣ στο Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων βάσει της αρχής της ομοφωνίας (βλ. Α.46).

Η ενισχυμένη αυτή αμυντική συνεργασία πραγματοποιείται μέσω της κοινής συμμετοχής σε έργα (projects), τα οποία συμβάλλουν στην ικανοποίηση των αναγκών της ευρωπαϊκής ασφάλειας και άμυνας. Εντάσσονται σε επτά κύριες κατηγορίες: εκπαίδευση και εγκαταστάσεις, ξηρά, σχηματισμοί και συστήματα, ναυτική δύναμη, αεροπορία και συστήματα, ενεργοποίηση δυνατοτήτων, διαδίκτυο, και τέλος διάστημα (PESCO Secretariat, 2020). Επίσης, κάθε έργο έχει ένα επικεφαλής έθνους (lead nation), το οποίο είναι υπεύθυνο για το συντονισμό του. Για παράδειγμα, η Ευρωπαϊκή Ιατρική Διοίκηση (European Medical Command) τελεί υπό γερμανική ηγεσία και αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα έργα ενεργοποίησης δυνατοτήτων, προσφέροντας την ευκαιρία στα συμμετέχοντα κράτη να αναπτύξουν από κοινού τις ικανότητες του στρατιωτικού ιατρικού προσωπικού και να ομογενοποιήσουν τις εθνικές προδιαγραφές των ιατρικών προϊόντων (PESCO Secretariat, 2017). Με αυτόν

τον τρόπο, ενθαρρύνεται μία μελλοντική ενεργοποίηση κοινών ιατρικών μονάδων για τη στήριξη ευρωπαϊκών στρατευμάτων που υπηρετούν στο εξωτερικό (βλ. ευρωπαϊκές στρατιωτικές αποστολές και επιχειρήσεις). Έχοντας υπ' όψιν ότι συντελούν στη βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών σε ευρωπαϊκό επίπεδο και ότι η στενότερη συνεργασία αποτελεί κύρια προϋπόθεση για τη δημιουργία μίας αμυντικής ένωσης, τα έργα PESCO δύνανται να λάβουν μεγαλύτερη χρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας, σε σχέση με άλλες συνεργασίες, ώστε να καταστεί εφικτή και ευκολότερη η υλοποίησή τους (European Defence Agency, 2020).

Όπως υποδηλώνεται και από το Γράφημα XVIII, υπήρχε μία μακρά περίοδος πλήρους αδρανοποίησης της PESCO. Αν και εξ αρχής αποτελούσε ένα άκρως φιλόδοξο εγχείρημα, που μακροχρόνια θα συντελούσε στην ενοποίηση της άμυνας στη Γηραιά Ήπειρο, η εκκίνησή του δεν ήταν επιτυχημένη. Τυπικά η ενεργοποίησή της ΜΔΣ ήταν εφικτή από το 2009, έτος κατά το οποίο τέθηκε σε ισχύ η Συνθήκη της Λισαβόνας. Ωστόσο, η ευρωπαϊκή οικογένεια επέλεξε να μην την αξιοποιήσει μέχρι το 2018, έτος εισαγωγής των πρώτων 17 έργων. Η χρονοκαθυστέρηση αυτή, μάλιστα, ανάγκασε ακόμα και τον τότε Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να χαρακτηρίσει τη ΜΔΣ ως την «ωραία κοιμωμένη» της Συνθήκης της Λισαβόνας (Juncker, 2017). Σήμερα, απαριθμεί 46 έργα²².

Γράφημα XVIII: Γύροι προσθήκης νέων έργων PESCO

Πηγή: European Defence Agency (2020)

²² Η Γραμματεία PESCO ενημέρωσε το Συμβούλιο στις 4 Φεβρουαρίου του 2020 ότι το έργο “European Union Training Mission Competence Centre (EU TMCC)” θα σταματήσει να λειτουργεί, έπειτα από απόφαση των μελών του.

Η νέα αυτή πρωτοβουλία στον τομέα της αμυντικής συνεργασίας φάνηκε πως έμεινε αναξιοποίητη τόσο από τα κράτη-μέλη όσο και από τους ευρωπαϊκούς θεσμούς. Αυτό το γεγονός είναι κυρίως απόρροια των πολιτικών και οικονομικών καταστάσεων που απασχολούσαν την ευρωπαϊκή πολιτική σκηνή μέχρι και το 2016. Αναλυτικότερα, η ευρωπαϊκή οικογένεια ήρθε αντιμέτωπη με την Κρίση Χρέους της Ευρωζώνης, η οποία μονοπώλησε το ενδιαφέρον των ιθυνόντων μέχρι το 2014. Ήταν εμφανής, λοιπόν, η απουσία πολιτικής βούλησης για επιδίωξη στενότερης αμυντικής συνεργασίας μέσω της ΜΔΣ εξαιτίας των έντονων πιέσεων που δεχόταν η ευρωπαϊκή οικονομική διακυβέρνηση (Dossi, 2019). Ωστόσο, δεν πρέπει να παραγκωνιστούν τα πρακτικά προβλήματα που δυσχέραιναν την άμεση ενεργοποίησή της, όπως είναι η αργοπορημένη και μετ' εμποδίων εκκίνηση λειτουργίας της ΕΥΕΔ και η έλλειψη ενδοθεσμικής συνοχής στα κράτη-μέλη (Fiott, Missiroli, & Tardy, 2017). Ειδικότερα, η ΕΥΕΔ και τα ακανθώδη ζητήματα που συνόδευαν τη δημιουργία της κατανάλωσαν μεγάλο πολιτικό κεφάλαιο και πολύτιμο χρόνο. Επί παραδείγματι, οι έντονες διαμάχες ανάμεσα στη Λαίδη Ashton και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με τον υπερεθνικό ή το διακυβερνητικό χαρακτήρα και τη λογοδοσία της Υπηρεσίας (Helwig, Ivan, & Kostanyan, 2013), δε δημιούργησαν ένα πρόσφορο κλίμα συνεργασίας στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής. Την ίδια στιγμή, εντοπιζόνταν διαφωνίες στο εσωτερικό των εθνικών γραφειοκρατιών, καθώς *«τα Υπουργεία Εξωτερικών έκλιναν περισσότερο προς την αξιοποίηση της δυνατότητας (σ.σ.: της PESCO), ενώ τα Υπουργεία Άμυνας ενδιαφέρονταν περισσότερο να προστατεύσουν τις αντίστοιχες εθνικές (σ.σ.: αμυντικές) βιομηχανίες»* (Fiott, Missiroli, & Tardy, 2017, p. 20). Μετά την πολυετή αποχαύνωση της ΜΔΣ, η παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία, οι αλληπάλληλες τρομοκρατικές επιθέσεις σε ευρωπαϊκές πόλεις, η αποχώρηση του ΗΒ από την ευρωπαϊκή οικογένεια, η επακόλουθη έκδοση της Παγκόσμιας Στρατηγικής της ΕΕ και ο νέος και ανατρεπτικός ένοικος του Λευκού Οίκου μετέβαλαν την άοσμη και άχρωμη παρουσία της στην αρχιτεκτονική του ευρωπαϊκού οικοδομήματος, μετατρέποντάς την στο κύριο εργαλείο επίτευξης στενότερης αμυντικής συνεργασίας.

Έτσι, το 2017, ενεργοποιήθηκε πλήρως η PESCO και 25 κράτη-μέλη επέλεξαν να συμμετάσχουν σε αυτή. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Δανία δεν είναι ένα από αυτά, επειδή διαθέτει opt-out σε θέματα άμυνας. Το Ηνωμένο Βασίλειο δεν έλαβε μέρος στις νέες ευρωπαϊκές αποφάσεις, διότι είχαν εκκινήσει οι διαδικασίες αποχώρησής του από

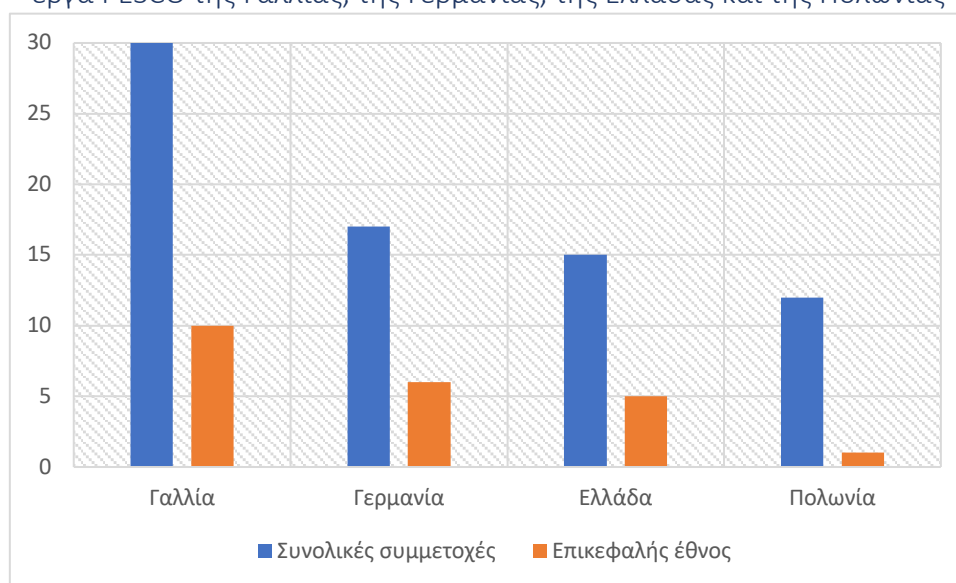
την ΕΕ. Η Μάλτα έχει αποφασίσει να μην συμμετάσχει ακόμα, καθώς ενδέχεται να προσβληθεί η ουδετερότητα της χώρας, γεγονός που θα αποτελούσε παραβίαση του Α.3 του Κεφαλαίου 1 του Συντάγματός της, το οποίο αναφέρει ότι «η Μάλτα είναι ένα ουδέτερο κράτος που επιζητά ενεργά την ειρήνη, την ασφάλεια και την κοινωνική πρόοδο μεταξύ όλων των κρατών εφαρμόζοντας μία πολιτική ουδετερότητας και άρνησης συμμετοχής σε κάθε στρατιωτική συμμαχία». Η σημασία και η συμβολή των έργων PESCO στην ενίσχυση των εθνικών αμυντικών δυνατοτήτων, αλλά και της ευρωπαϊκής στρατηγικής αυτονομίας, υποδεικνύονται από την πληθώρα συμμετοχών σε αυτά (βλ. Παράρτημα II). Με τη σειρά τους, όπως αποτυπώνεται και στον Πίνακα XVI, οι υπό εξέταση χώρες παρουσιάζουν διαφορές ως προς την επίδοσή τους.

Πίνακας XVI: Αριθμός συνολικών συμμετοχών και συμμετοχών ως επικεφαλής έθνος σε έργα PESCO της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ελλάδας και της Πολωνίας

Είδος συμμετοχής	Γαλλία	Γερμανία	Ελλάδα	Πολωνία
Συνολικές συμμετοχές	30	17	15	12
Επικεφαλής έθνος	10	6	5	1

Πηγή: Απόφαση 2020/1746, Παράρτημα II

Γράφημα XIX: Αριθμός συνολικών συμμετοχών και συμμετοχών ως επικεφαλής έθνος σε έργα PESCO της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ελλάδας και της Πολωνίας

Πηγή: Απόφαση 2020/1746, Παράρτημα II

Γαλλία: ο άπιστος σύντροφος

Η Γαλλία συνεχίζει να σημειώνει τις καλύτερες επιδόσεις και στη ΜΔΣ. Από τα συνολικά 46 έργα, συμμετέχει στα 30, ενώ ηγείται των 10 εξ αυτών, επιβεβαιώνοντας τη θέση της ως «διαμορφωτή» των ευρωπαϊκών αμυντικών εξελίξεων. Η Γερμανία και η Ελλάδα υπολείπονται σημαντικά της γαλλικής συμμετοχής, ενώ η Πολωνία φαίνεται να είναι τελευταία στην κούρσα. Πέρα, όμως, από τα ποσοτικά δεδομένα, αξίζει να μελετηθεί το είδος των έργων στα οποία επικεντρώνεται. Όπως αποτυπώνεται στον Πίνακα XVII, αν και δεν υπάρχει κατηγορία στην οποία να είναι απούσα, μία συγκεκριμένη κατηγορία τείνει να προσελκύει το γαλλικό στοιχείο σε μεγαλύτερο βαθμό συγκριτικά με τις υπόλοιπες. Αυτή δεν είναι άλλη από την ενεργοποίηση των από κοινού δυνατοτήτων.

Πίνακας XVII: Γαλλικές συμμετοχές ανά κατηγορία έργων

Κατηγορία έργων	Συνολικά έργα κατηγορίας	Συνολικές συμμετοχές	Επικεφαλής έθνος
Εκπαίδευση και εγκαταστάσεις	9	3	1
Ξηρά, σχηματισμοί και συστήματα	6	3	1
Ναυτική δύναμη	6	4	0
Αεροπορία και συστήματα	4	4	1
Ενεργοποίηση δυνατοτήτων	11	11	5
Διαδίκτυο	8	3	1
Διάστημα	2	2	1

Πηγές: Συλλογή πράξεων και αποφάσεων ευρωπαϊκών οργάνων

Όσον αφορά τα έργα που αποσκοπούν στη βελτίωση και ενεργοποίηση των δυνατοτήτων των εταίρων, η αυξημένη συμμετοχή, τόσο στα πλαίσια της απλής συμμετοχής, όσο και της ανάληψης ηγετικού ρόλου, ήταν αναμενόμενη. Όπως προαναφέρθηκε, η Γαλλία επιδιώκει διαχρονικά να «πείσει» τα κράτη-μέλη να ενισχύσουν τις αμυντικές τους δυνατότητες, ώστε να καταστεί εφικτή η ευρωπαϊκή στρατηγική αυτονομία, που θα ωφελήσει και τα γαλλικά συμφέροντα. Έως σήμερα, οι από κοινού δυνατότητες είναι περιορισμένες, προκαλώντας προβλήματα πριν και κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ανάπτυξης ευρωπαϊκών στρατευμάτων εκτός της Γηραιάς Ηπείρου. Για αυτό το λόγο, αξιοποιούνται η ευκαιρία ενδυνάμωσης της ήδη υπάρχουσας συνεργασίας και η πρόθεση για δημιουργία νέων, στενότερων μορφών αλληλεπίδρασης, εντός των πλαισίων της ΜΔΣ.

Επί παραδείγματι, η Γαλλία λειτουργεί ως επικεφαλής έθνος στα έργα “Co-basing” και “EU Collaborative Warfare Capabilities (EcoWAR)”. Το πρώτο έγκειται στη βελτίωση του διαμοιρασμού των βάσεων μεταξύ των εταίρων, στην Ευρώπη, αλλά και στο εξωτερικό, ενώ το δεύτερο στοχεύει στην αύξηση της δυνατότητας των εθνικών ενόπλων δυνάμεων της ΕΕ να αντιμετωπίζουν συλλογικά ενδεχόμενες απειλές. Αναφέρεται, μάλιστα, ρητά ότι το προβλεπόμενο αποτέλεσμα του δεύτερου έργου είναι «να ενισχύσει την αποτελεσματικότητά τους (σ.σ.: των ενόπλων δυνάμεων), τη διαλειτουργικότητά τους, τη συμπληρωματικότητά τους, την ανταπόκρισή τους και την ανθεκτικότητά τους» (PESCO Secretariat, 2019). Έτσι, υλοποιείται μία πρώτη επαφή μεταξύ των εθνικών στρατευμάτων, ενθαρρύνοντας μία μακροπρόθεσμη ομογενοποίησή τους και κάνοντας πιο ρεαλιστικό το γαλλικό όραμα για έναν ευρωπαϊκό στρατό.

Από την άλλη πλευρά, η Γαλλία δεν είναι ικανοποιημένη με την εξέλιξη και τα τωρινά παραγόμενα αποτελέσματα της ΜΔΣ. Βάσει των γαλλικών θέσεων, στα έργα PESCO θα έπρεπε να είχαν πρόσβαση αποκλειστικά και μόνο κράτη που πληρούν υψηλές τεχνολογικές και στρατιωτικές προϋποθέσεις με σκοπό να δημιουργηθεί μία ομάδα εξελιγμένων και προετοιμασμένων χωρών που θα φέρνει εις πέρας τις πιο απαιτητικές στρατιωτικές αποστολές (Keohane, 2018). Αντίθετα, η γερμανική Καγκελαρία ανησυχούσε μήπως αποδομηθεί το ευρωπαϊκό εγχείρημα, εξαιτίας των πολλών μορφών διαφοροποιημένης ολοκλήρωσης, που απειλούσαν τη συνοχή και την ενότητα της ευρωπαϊκής οικογένειας. Για αυτό, άλλωστε, η Γερμανία επιθυμούσε διακαώς να συμπεριληφθούν όσο το δυνατόν περισσότερα κράτη-μέλη και να αμβλυνθεί η νομική δεσμευτικότητα που θα συνόδευε, σύμφωνα με το γαλλικό δόγμα, τη συμμετοχή στα έργα (Pestariño, 2019). Παρά, λοιπόν, τη γαλλική επιδίωξη για μία πρωτοβουλία ισχυρών, άκρως αποτελεσματικών και συνεκτικών κρατών, η ΜΔΣ δέχθηκε στους κόλπους της όλα τα κράτη-μέλη που δεν έχουν αντιρρήσεις ως προς τη στρατιωτική συνεργασία ή την ουδετερότητα, δημιουργώντας ένα μεγάλο, ανομοιομόρφο και δυσκίνητο πλαίσιο λειτουργίας που εμποδίζει την πραγματικά κοινή στρατιωτική πρόοδο και που δεν προσφέρει, τουλάχιστον μέχρι σήμερα, κάποια ιδιαίτερη προστιθέμενη αξία στην ενοποίηση στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας.

Ωστόσο, η Γαλλία αντέδρασε σε αυτή την πολιτική εξέλιξη. Σε κείμενό της το 2017, η Γαλλική Δημοκρατία επεσήμανε ότι «αυτή η ευρωπαϊκή φιλοδοξία (σ.σ.: για ευρωπαϊκή άμυνα) πρέπει να είναι αποφασιστική και διαυγής, διότι στο παρελθόν παρεμποδίστηκε πολύ συχνά από κενές φόρμουλες και μη ρεαλιστικά σχέδια» (République française, 2017, p. 15) και η Υπουργός Άμυνας δήλωσε ότι «η PESCO είναι ακόμα σε εμβρυϊκή μορφή» (Moya Cánovas, 2019, p. 12). Έτσι, η γαλλική εξωτερική πολιτική έθεσε ως προτεραιότητά της την Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Επέμβασης (European Intervention Initiative, EII), η οποία θεσμοθετήθηκε το 2018, λειτουργεί πέρα από τους κόλπους της ΕΕ, απαρτίζεται από 13 ευρωπαϊκά κράτη-μέλη και τη Νορβηγία, και στοχεύει στην επιχειρησιακή ετοιμότητα των συμμετεχόντων. Καίτοι υπήρχαν διαβεβαιώσεις τόσο από το Γάλλο Πρόεδρο όσο και από την τότε Υπατη Εκπρόσωπο ότι η νέα πρωτοβουλία δε θα επισκιάσει τη ΜΔΣ, αλλά ότι θα τη συμπληρώσει, ο κίνδυνος παραμένει (Koenig, 2018). Με αυτόν τον τρόπο, η Γαλλία φαίνεται πως υποβαθμίζει τη σημασία της PESCO, δίδοντας μεγαλύτερη έμφαση στο δικό της εγχείρημα, το οποίο θεωρεί πιο απτό, άκρως λειτουργικό και περισσότερο αποδοτικό.

Γερμανία: ο αποστασιοποιημένος εξισορροπιστής

Λαμβάνοντας υπ' όψιν την ισχύ της, η γερμανική παρουσία στη ΜΔΣ δεν είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακή. Επιλέγει να συμμετέχει σε λιγότερο από τα μισά έργα, ενώ αναλαμβάνει το συντονισμό μόνο 6 έργων. Εάν επιχειρηθεί μία σύγκριση με τα αντίστοιχα στοιχεία της ελληνικής συμμετοχής, είναι εμφανές ότι η Ελλάδα, ένα κράτος που υπολείπεται σημαντικά σε διάφορους τομείς από το πλουσιότερο μέλος της ευρωπαϊκής οικογένειας, επιτυγχάνει σχεδόν παρόμοια επίδοση. Άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι η Γερμανία ηγείται 6 έργων, ενώ η Ελλάδα 5, παρά τις ποικίλες δυσκολίες που ταλανίζουν την τελευταία. Βέβαια, αξιοποιώντας τα δεδομένα του Πίνακα XVIII, προκύπτει η πληροφορία ότι η πρώτη δίδει, και αυτή με τη σειρά της, ιδιαίτερη έμφαση στην ενεργοποίηση των δυνατοτήτων των συμμετεχόντων κρατών.

Πίνακας XVIII: Γερμανικές συμμετοχές ανά κατηγορία έργων

Κατηγορία έργων	Συνολικά έργα κατηγορίας	Συνολικές συμμετοχές	Επικεφαλής έθνος
Εκπαίδευση και εγκαταστάσεις	9	1	0
Ξηρά, σχηματισμοί και συστήματα	6	2	1
Ναυτική δύναμη	6	0	0
Αεροπορία και συστήματα	4	2	1
Ενεργοποίηση δυνατοτήτων	11	6	3
Διαδίκτυο	8	4	1
Διάστημα	2	2	0

Πηγές: Συλλογή πράξεων και αποφάσεων ευρωπαϊκών οργάνων

Εξετάζοντας την ανάμιξη της πιο λεπτομερειακά, επιβεβαιώνεται η πολιτική επιλογή της γερμανικής εξωτερικής πολιτικής να επικεντρωθεί στα λιγότερο στρατιωτικά σκέλη της αμυντικής συνεργασίας. Για παράδειγμα, πέρα από την Ευρωπαϊκή Ιατρική Διοίκηση που περιεγράφη συνοπτικώς προηγουμένως, συντονιστικό ρόλο έχει αναλάβει και στο έργο δημιουργίας ενός δικτύου υπαρχουσών υλικοτεχνικών και εφοδιαστικών δυνατοτήτων με σκοπό να επιταχυνθούν και να διευκολυνθούν οι διαδικασίες ανάπτυξης ευρωπαϊκών στρατευμάτων στο εξωτερικό (Bundesministerium der Verteidigung, 2020). Συγχρόνως, ηγείται της προσπάθειας ενίσχυσης της γεωχωρικής, μετεωρολογικής και ωκεανογραφικής υποστήριξης προς όφελος των στρατιωτικών δράσεων (PESCO Secretariat, 2020). Αντίθετα, λοιπόν, με τη Γαλλία, η οποία είναι δραστήρια σε πιο «μαχητικά» έργα, η Γερμανία διασφαλίζει, για μία ακόμη φορά, το προφίλ του «ανθρωπιστικού» και «πολιτικού» ηγέτη.

Παράλληλα, αναγνωρίζει το πραγματικό επίπεδο των ικανοτήτων της ΜΔΣ, φροντίζει να μην τρέφει φρούδες ελπίδες για τα επιδιωκόμενα και εκτιμώμενα τελικά αποτελέσματα και προτεραιοποιεί τα εθνικά της συμφέροντα. Από τη μία, δηλαδή, αξιολογεί την PESCO ως μία χρήσιμη πολιτικά συνεργασία, η οποία της επιτρέπει να αποκομίσει οικονομικά οφέλη υπέρ των εγχώριων στρατιωτικών βιομηχανιών, δίχως να κατηγορείται από επικριτές της ότι ακολουθεί το δρόμο του παρελθόντος (Major & Mölling, 2019). Από την άλλη, δε διστάζει να λειτουργεί εκτός των πλαισίων της ΜΔΣ, βασιζόμενη σε διμερείς ή πολυμερείς συμφωνίες. Αυτό υποδεικνύεται από τη γαλλογερμανική συμφωνία για κοινή μοίρα αεροπορικών μεταφορών και την τριμερή συμφωνία Γαλλίας-Γερμανίας-Ισπανίας για κατασκευή της έκτης γενιάς μαχητικών αεροσκαφών (Terlikowski, PESCO: Two Years Later, 2020; Vogel, 2021).

Επομένως, προέχει η επίτευξη των εθνικών οικονομικών συμφερόντων και έπεται ο συλλογικός ευρωπαϊκός χαρακτήρας των πρωτοβουλιών.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό που καθορίζει τη γερμανική στάση απέναντι στη ΜΔΣ είναι οι ευρωατλαντικές σχέσεις. Ως ένας από τους κυριότερους υποστηρικτές της στενής και πολύπλευρης συνεργασίας μεταξύ των δύο πλευρών του Ατλαντικού, πασχίζει να μην παραγκωνιστεί το ΝΑΤΟ. Πράγματι, η θεσμοθέτηση της PESCO ανησύχησε τους ιθύνοντες του εγγυητή της ασφάλειας και της άμυνας της Γηραιάς Ηπείρου. Ο Γενικός Γραμματέας του ΝΑΤΟ επεσήμανε εξ αρχής την ανάγκη συνοχής των δύο περιφερειακών οργανισμών, καλώντας την ΕΕ να μην αποκλείσει την πρόσβαση και την αξιοποίηση των δυνατοτήτων που θα αναπτυχθούν στα πλαίσια της νέας αυτής πρωτοβουλίας στους νατοϊκούς εταίρους της (Brattberg, 2018).²³ Η Γερμανία, επιθυμώντας να διασφαλίσει την αμερικανική πρωτοκαθεδρία στην προστασία της ευρωπαϊκής εδαφικής ακεραιότητας, πίεσε τους εταίρους της, ώστε να είναι εφικτή η συμμετοχή τρίτων κρατών στα έργα. Έτσι, κατά τη διάρκεια της Γερμανικής Προεδρίας του Συμβουλίου της ΕΕ, αποφασίστηκε η, υπό όρους και στάδια, εισαγωγή κρατών εκτός της ευρωπαϊκής οικογένειας στην ΜΔΣ. Η Γερμανίδα Υπουργός Άμυνας Karrenbauer δήλωσε ότι *«δώσαμε μία σημαντική ώθηση (σ.σ.: με την απόφαση για συμμετοχή τρίτων κρατών), στην PESCO και την ευρωπαϊκή αμυντική πολιτική, καθώς και στη συνεργασία ΕΕ-ΝΑΤΟ»* (Germany's Presidency of the Council of the European Union, 2020). Συμπερασματικά, η γερμανική εξωτερική πολιτική επιδιώκει να διατηρήσει τους υπάρχοντες συσχετισμούς και να αναστείλει οποιαδήποτε προσπάθεια υπονόμησης της Συμμαχίας, θεωρώντας τις ευρωπαϊκές αμυντικές ενοποιητικές τάσεις ως παράπλευρη απώλεια.

Ελλάδα: ο αδύναμος συμπρωταγωνιστής

Συγκρινόμενη με τις παραπάνω χώρες, η Ελλάδα έχει μικρότερη, απλή και ηγετική συμμετοχή. Λαμβάνει μέρος περίπου στο 1/3 των εν ενεργεία έργων, ενώ ηγείται μόλις 5 εξ αυτών. Επιπροσθέτως, δεν έχει παρουσία σε δύο κατηγορίες, αυτές της αεροπορίας και του διαστήματος. Βέβαια, αναλογικά με το μέγεθος και τις

²³ Η τακτική που ακολουθεί η Βορειοατλαντική Συμμαχία όσον αφορά τη ΜΔΣ είναι παρόμοια με αυτή που ακολούθησε στη Berlin Agreement (1996), με την οποία ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Ταυτότητα Ασφάλειας και Άμυνας εντός των νατοϊκών δομών.

επιχειρησιακές δυνατότητές της, η επίδοσή της μπορεί να θεωρηθεί ικανοποιητική. Αναμενόμενο, αλλά όχι προφανές είναι το γεγονός ότι προσδίδει μεγάλη βαρύτητα στη ναυτική δύναμη, η συμμετοχή στην οποία υπερτερεί αυτής του γαλλογερμανικού άξονα. Αυτό επιβεβαιώνεται και από τον Πίνακα XIX.

Πίνακας XIX: Ελληνικές συμμετοχές ανά κατηγορία έργων

Κατηγορία έργων	Συνολικά έργα κατηγορίας	Συνολικές συμμετοχές	Επικεφαλής έθνος
Εκπαίδευση και εγκαταστάσεις	9	3	2
Ξηρά, σχηματισμοί και συστήματα	6	2	0
Ναυτική δύναμη	6	5	1
Αεροπορία και συστήματα	4	0	0
Ενεργοποίηση δυνατοτήτων	11	3	0
Διαδίκτυο	8	2	2
Διάστημα	2	0	0

Πηγές: Συλλογή πράξεων και αποφάσεων ευρωπαϊκών οργάνων

Πράγματι, οι απλές συμμετοχές της Γαλλίας και της Γερμανίας σε έργα σχετικά με τη ναυτική δύναμη υπολείπονται κατά μία των αντίστοιχων ελληνικών. Η ελληνική στάση είναι λογική, διότι έχει μακρά παράδοση στην (εμπορική) ναυτιλία και συχνά καλείται να υπερασπιστεί τα εκτενή θαλάσσια σύνορά της. Έτσι, επιδίδεται σε συνεργασίες στα πλαίσια της ΜΔΣ, ώστε να αυξηθούν οι δυνατότητές της στον τομέα της προστασίας των λιμανιών, των πλοίων, του βυθού και συνολικά της θαλάσσιας ασφάλειας. Γίνεται, λοιπόν, κατανοητό ότι, όπως και στην ευρωπαϊκή στρατιωτική δράση EU NAVFOR Somalia (βλ. προηγούμενο κεφάλαιο), επικεντρώνεται στην προστασία των τεράστιας εμπορικής σημασίας θαλασσιών οδών. Πέρα από τη διασφάλιση των εμπορικών συμφερόντων της, αποσκοπεί και στη μεγαλύτερη αλληλεπίδραση μεταξύ των εθνικών ενόπλων δυνάμεων. Για αυτό το λόγο, λαμβάνει μέρος στο έργο “Diverpack”, το οποίο στοχεύει στην ανάπτυξη μιας δυνατότητας υποβρύχιας επέμβασης που δύνανται να αξιοποιηθεί από τις αποστολές και τις επιχειρήσεις της ΕΕ (PESCO Secretariat, 2018). Τέλος, η Αθήνα συμμετέχει στην κατασκευή ενός ευρωπαϊκού περιπολικού πλοίου από κοινού με άλλα τρία μεσογειακά κράτη (Γαλλία, Ισπανία, Ιταλία). Και τα δύο προαναφερθέντα έργα έχουν ενταχθεί στο πλαίσιο χρηματοδότησης του Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας, αντλώντας

περισσότερους ευρωπαϊκούς πόρους και περιορίζοντας το απονεμόμενο στον ελληνικό προϋπολογισμό κόστος.

Καίτοι η ευρωπαϊκή χρηματοδότηση συμβάλλει καθοριστικά, είναι αμφίβολο αν η ελληνική αμυντική βιομηχανία μπορεί να μεγιστοποιήσει τη χρησιμότητα που θα αντλεί από αυτή. Η μακροχρόνια οικονομική ύφεση και οι απαραίτητες και αυστηρές δημοσιονομικές προσαρμογές οδήγησαν στην παρακμή μιας κύριας εταιρείας παραγωγής στρατιωτικών υλικών, εξαλείφοντας τις όποιες ελπίδες για άμεση αξιοποίηση των χρηματοδοτικών δυνατοτήτων που προκύπτουν από τη ΜΔΣ (Efsthathiou, 2018). Πιο συγκεκριμένα, έχουν υπάρξει πολλές απόπειρες για δημόσιο πλειοδοτικό διαγωνισμό για την εκποίηση των περιουσιακών στοιχείων της Ελληνικής Βιομηχανίας Οχημάτων (ΕΛΒΟ) (Ernst & Young, 2017). Η επίσημη μεταβίβαση του ενεργητικού της σε ομίλους ξένων συμφερόντων αναμένεται εντός του 2021. Αντίθετα, τα Ελληνικά Αμυντικά Συστήματα (ΕΑΣ) έχουν καταφέρει να ανακάμψουν σημαντικά, υπογράφοντας διεθνείς συμφωνίες με Υπουργεία Άμυνας άλλων χωρών, ενώ το ελληνικό Υπουργείο Οικονομικών παραμένει ο κύριος μέτοχός της (ΕΑΣ, 2020). Επομένως, μένει να αποδειχθεί εάν η ελληνική αμυντική βιομηχανία είναι σε θέση να αξιοποιήσει τις ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις και να εξελίξει την παραγωγή της εντός ενός ευρωπαϊκού πλαισίου συνεργασίας.

Όσον αφορά την ελληνική πολιτική έναντι της εισόδου τρίτων κρατών στα έργα PESCO, αυτή μοιράζεται ανάμεσα στη γαλλική και τη γερμανική προσέγγιση. Αν και θεωρεί ότι η συνεργασία πρέπει να είναι προσβάσιμη από νατοϊκούς συμμάχους, δε συναινεί με την άνευ όρων εισδοχή τους. Αναλυτικότερα, η Ελλάδα επιδοκιμάζει την ενδεχόμενη προσχώρηση των ΗΠΑ, και συνεπώς της αμερικανικής ισχύος και τεχνογνωσίας στην ευρωπαϊκή άμυνα, αλλά δεν επιθυμεί σε καμία περίπτωση να επιτρέψει την είσοδο στην Τουρκία (Maulny & Di Bernardini, 2019). Επομένως, τα ελληνικά συμφέροντα ικανοποιήθηκαν από την Απόφαση του Συμβουλίου, υπό τη γερμανική προεδρία του 2020, που καθορίζει ότι τρίτα κράτη θα γίνονται δεκτά μόνο έπειτα από πρόσκληση των συμμετεχόντων σε ένα έργο κρατών και ad-hoc αξιολόγησης και έγκρισης, η οποία υπόκειται στην αρχή της ομοφωνίας (Council of the European Union, 2020).

Πολωνία: ο αδιάφορος κομπάρσος

Παρά την αυξανόμενη τάση της Πολωνίας για μεγαλύτερη δραστηριοποίηση στον τομέα της στρατιωτικής συνεργασίας, η συμμετοχή της στη ΜΔΣ είναι αρκετά περιορισμένη και μικρότερη από τις αντίστοιχες των υπό εξέταση χωρών. Λαμβάνει μέρος περίπου στο 25% των υπό εξέλιξη έργων, ενώ ηγείται μόλις ενός. Απουσιάζει πλήρως από τη συνεργασία που αφορά στην αεροπορία και τα αντίστοιχα συστήματα, ενώ στις περισσότερες κατηγορίες έχει αχνή συμμετοχή, ήτοι σε ένα ή δύο έργα. Μόνη εξαίρεση στο προαναφερθέν είναι η κατηγορία ενεργοποίησης δυνατοτήτων, στην οποία αποκτά ενεργότερο ρόλο. Αναλυτικότερα στοιχεία παρατίθενται στον Πίνακα ΧΧ.

Πίνακας ΧΧ: Πολωνικές συμμετοχές ανά κατηγορία έργων

Κατηγορία έργων	Συνολικά έργα κατηγορίας	Συνολικές συμμετοχές	Επικεφαλής έθνος
Εκπαίδευση και εγκαταστάσεις	9	2	1
Ξηρά, σχηματισμοί και συστήματα	6	1	0
Ναυτική δύναμη	6	2	0
Αεροπορία και συστήματα	4	0	0
Ενεργοποίηση δυνατοτήτων	11	4	0
Διαδίκτυο	8	2	0
Διάστημα	2	1	0

Πηγές: Συλλογή πράξεων και αποφάσεων ευρωπαϊκών οργάνων

Η πολωνική παρουσία, λοιπόν, είναι ιδιαίτερα στοχευμένη και εστιασμένη. Περιορίζεται και επικεντρώνεται κυρίως σε πλαίσια συνεργασίας που δύνανται να αυξήσουν τις εθνικές στρατιωτικές και τεχνολογικές δυνατότητες. Πέρα από το πάγιο ενδιαφέρον για ενίσχυση των υλικοτεχνικών και εφοδιαστικών δυνατοτήτων, ειδική μνεία δίδεται στη στρατιωτική κινητικότητα²⁴, η οποία διευκολύνει την ανταλλαγή «καλών πρακτικών» μεταξύ των κρατών, εξαλείφοντας τα όποια γραφειοκρατικά κωλύματα (PESCO Secretariat, 2017). Η λεπτομέρεια που πρέπει να τονιστεί είναι ότι το αντίστοιχο νατοϊκό πρόγραμμα δε βρίσκει πρόσφορο έδαφος στη Γηραιά Ήπειρο, καθώς δεν έχει την κατάλληλη νομοθετική και χρηματοδοτική ισχύ για να επιλύει

²⁴ Το έργο “Military Mobility (MM)” συχνά αποκαλείται ως “Military-Schengen”, καθώς βασίζεται στην ιδέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των στρατευμάτων, ώστε να είναι εφικτή η άμεση ανταπόκριση σε καταστάσεις κινδύνου (Herszenhorn, 2017).

προβλήματα που αφορούν στις διασυννοριακές μετακινήσεις και στην κατασκευή υποδομών αντιστοίχως (Terlikowski, 2018).

Η ευρωπαϊκή οικογένεια κατάφερε να εκμεταλλευτεί τη συγκεκριμένη συμμαχική αδυναμία με σκοπό να πείσει αυτούς που ανησυχούσαν περί επικάλυψης του NATO από την PESCO. Πιο συγκεκριμένα, δεδομένου ότι τα έργα της ΜΔΣ έρχονται να καλύψουν τα νατοϊκά κενά, δε στοχεύουν στον παραμερισμό του, αλλά στη συμπλήρωσή του. Βάσει αυτού του επιχειρήματος, η Πολωνία, διαχρονικά φοβούμενη μια πιθανή υπονόμευση του Οργανισμού, «ενθαρρύνθηκε» να αποδεχθεί τη νέα πρωτοβουλία. Επιπρόσθετα, μία άλλη βασική αιτία που «χρύσωσε το χάπι» της συμμετοχής είναι οι προφανείς θετικές επιδράσεις της στενότερης στρατιωτικής συνεργασίας στο ύψος των στρατιωτικών δαπανών (Terlikowski, 2018). Όντας ένα από τα λίγα κράτη-μέλη που επενδύουν ποσά μεγαλύτερα του 2% του ΑΕΠ τους (βλ. Κεφάλαιο 2), η πολωνική εξωτερική πολιτική πιέζει τους Ευρωπαίους εταίρους της για μαζικές αυξήσεις στα σχετικά μεγέθη. Τέλος, η υψηλότερη χρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας και ο επακόλουθος περισσότερο επικερδής εκσυγχρονισμός του εξοπλισμού αποτελούν σημαντικά κίνητρα που λειτούργησαν ως δέλεαρ (Buras & Janning, 2018).

Η τελική πολιτική συμφωνία για τη συμμετοχή στη ΜΔΣ επετεύχθη, έπειτα από την κοινή επιστολή των Υπουργών Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας της Πολωνίας προς την τότε Υπατο Εκπρόσωπο. Μέσω αυτής, κατοχυρώνονταν η ανωτερότητα του NATO ως προς τον αμυντικό σχεδιασμό, η ισορροπημένη ανάπτυξη της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας προς όφελος των αναγκών όλων των κρατών-μελών και, τέλος, η εγγύηση ότι η ΕΕ θα επιδεικνύει το απαραίτητο ενδιαφέρον για τα τεκταινόμενα στην Ανατολική Ευρώπη (Blockmans & Macchiarini Crosson, 2019). Μέχρι και το 2019, όμως, δεν υπήρχε ίχνος ενθουσιασμού ή περισσότερης εμπλοκής στο εγχείρημα. Ωστόσο, το τοπίο φαίνεται πως αλλάζει λόγω των διεθνών πολιτικών εξελίξεων που κάνουν το μέλλον περισσότερο αβέβαιο. Αναλυτικότερα, ο Μόνιμος Αντιπρόσωπος της Πολωνίας στην ΕΕ δήλωσε ότι, λόγω της μετεκλογικής αμερικανικής πραγματικότητας, της πανδημίας και της ακμάζουσας κινεζικής επιρροής, «η ευρωπαϊκή αμυντική συνεργασία είναι πιο σημαντική από ποτέ», και ότι υπάρχει η δυνατότητα ανάπτυξης ενός νέου άρματος μάχης στα πλαίσια ενός έργου

PESCO (The First News, 2020). Μένει να αποδειχθεί εάν πρόκειται για μία πραγματική αλλαγή στρατηγικής.

Ανακεφαλαίωση

Συνοπτικά, η υπεροχή της γαλλικής παρουσίας στο νέο αυτό ευρωπαϊκό εγχείρημα αμυντικής συνεργασίας είναι ξεκάθαρη. Οι συμμετοχές της υπερτερούν των υπολοίπων χωρών, ενώ διαφαίνεται μια ισχυρή ηγετική τάση στον τομέα της ενεργοποίησης δυνατοτήτων, οι οποίες ενδεχομένως να αξιοποιηθούν σε γαλλικών συμφερόντων ευρωπαϊκές στρατιωτικές δράσεις. Αυτό που απογοήτευσε το Elysée ήταν η γερμανική επιθυμία για μία «μαζική συμμετοχή» στην PESCO, η οποία την έκανε πιο δυσκίνητη και λιγότερο επιχειρησιακή. Για αυτό το λόγο, η γαλλική πρωτοβουλία ΕΠ έρχεται να υπερκεράσει τα κωλύματα των έργων της ΜΔΣ, γεννώντας υπαρξιακές ανησυχίες στην ευρωπαϊκή συνεργασία. Επίσης, η Γερμανία έχει μία μετριοπαθή συμμετοχή, δίδοντας μεγάλη σημασία στους τομείς που δεν αφορούν στο σκληροπυρηνικό, στρατιωτικό σκέλος. Μολονότι πιστεύει στο μεγάλο θετικό αντίκτυπο που παράγουν τα έργα, στα οποία πρέπει να συμμετέχουν τα περισσότερα κράτη-μέλη για να μην αποδομηθεί η ΕΕ, επιθυμεί να εξασφαλίσει τη νατοϊκή συμμετοχή σε αυτά, ώστε να μην υπονομευτεί η Συμμαχία. Όσον αφορά την Ελλάδα, η παρουσία της είναι αρκετά ικανοποιητική και διαφέρει ελάχιστα από τη γερμανική. Το ελληνικό ενδιαφέρον επικεντρώνεται στη ναυτική συνεργασία με την οποία υπερασπίζεται τα ευρωπαϊκά σύνορα και προστατεύει τους εμπορικούς διαύλους της. Αν και τείνει να συμφωνεί με τη συμμετοχή τρίτων κρατών, απαιτεί την αυστηρή και μια προς μια εξέταση των αιτήσεων για να αποκλειστεί το ενδεχόμενο τουρκικής εμπλοκής. Τέλος, όσον αφορά την Πολωνία, η επίδοσή της είναι μηδαμινή και ο ενθουσιασμός της ανύπαρκτος, καθώς συνεχίζει να είναι υπερβολικά εξαρτημένη από τις νατοϊκές δυνάμεις. Οι πρόσφατες διεθνείς εξελίξεις ενδεχομένως να επιφέρουν αλλαγές στη στρατηγική της, συμβάλλοντας στην περαιτέρω ενασχόλησή της με τις ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες, συμπεριλαμβανομένης της ΜΔΣ.

Κεφάλαιο 6: Συζήτηση

Όλα τα κεφάλαια που προηγήθηκαν αποσκοπούν στο να προσφέρουν μία συνοπτική και περιγραφική ανάλυση των σημερινά ισχυόντων δεδομένων για τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ελλάδα και την Πολωνία. Αυτά, με τη σειρά τους, συντελούν στο να γίνουν αντιληπτές οι (διαφορετικές) μακροσκοπικές θέσεις των κρατών αυτών ως προς την ΚΠΑΑ. Τα σημαντικότερα και βασικότερα στοιχεία μπορούν συνοπτικά να αποτυπωθούν στον Πίνακα ΧΧΙ.

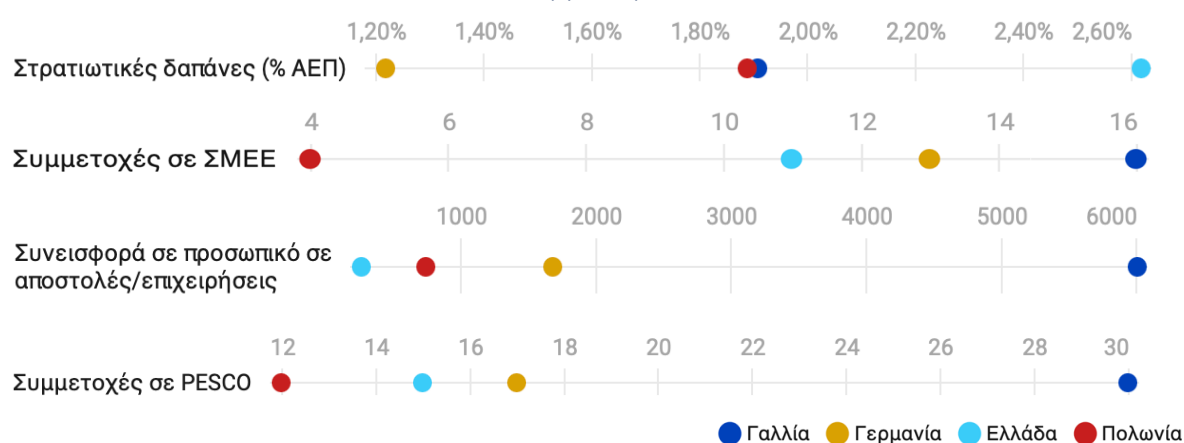
Πίνακας ΧΧΙ: Βασικά συγκριτικά μεγέθη της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ελλάδας και της Πολωνίας για την ΚΠΑΑ

Παράμετροι ΚΠΑΑ	Γαλλία	Γερμανία	Ελλάδα	Πολωνία
Στρατιωτικές δαπάνες (% ΑΕΠ)	1,91%	1,22%	2,62%	1,89%
Συμμετοχές σε ΣΜΕΕ	16	13	11	4
Συνεισφορά σε προσωπικό σε αποστολές/επιχειρήσεις	6.010	1.687	268	750
Συμμετοχές σε PESCO	30	17	15	12

Πηγές: Συλλογή από προαναφερθείσες πηγές

Σημείωση: Το ποσοστό των στρατιωτικών δαπανών αντιστοιχεί στο μέσο όρο των ετησίων στρατιωτικών δαπανών από το 2006-2018, όπως αυτές παρουσιάστηκαν στο 2^ο Κεφάλαιο.

Γράφημα ΧΧ: Βασικά συγκριτικά μεγέθη της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ελλάδας και της Πολωνίας για την ΚΠΑΑ

Πηγές: Συλλογή από προαναφερθείσες πηγές, Κατασκευή: Datawrapper

Σημείωση: Το ποσοστό των στρατιωτικών δαπανών αντιστοιχεί στο μέσο όρο των ετησίων στρατιωτικών δαπανών από το 2006-2018, όπως αυτές παρουσιάστηκαν στο 2^ο Κεφάλαιο.

Η Γαλλία υπερτερεί στα τρία εκ των τεσσάρων βασικότερων συγκριτικών μεγεθών. Βέβαια, δε θα ήταν επιστημονικά ορθό εάν γινόταν η παρορμητική υπόθεση ότι οι παραπάνω τέσσερις παράμετροι έχουν τον ίδιο βαθμό βαρύτητας και δύνανται να ασκήσουν ισόποση επιρροή στην πολιτική των κρατών-μελών για το μέλλον της

ΚΠΑΑ. Επομένως, επιβάλλεται να αποπειραθεί μία ιεράρχηση των δεικτών αυτών, προκειμένου να εξαχθεί η πραγματική, συνολική εικόνα. Εκκινώντας την προσπάθεια από το ύψος των στρατιωτικών δαπανών ως ποσοστό του ΑΕΠ, είναι προφανές ότι δεν επικεντρώνονται μόνο στην ΚΠΑΑ. Πιο συγκεκριμένα, αν και οι ισχυρές στρατιωτικές δαπάνες αποτελούν προϋπόθεση για μία ακμάζουσα και υγιή «ευρωπαϊκή ένωση άμυνας», σήμερα προσανατολίζονται προς άλλες κατευθύνσεις. Επί παραδείγματι, οι αυξητικές τάσεις της Γερμανίας στον τομέα αυτό δεν προέρχονται (αποκλειστικά και μόνο) από την επιθυμία της για μία ισχυρή Ευρώπη, αλλά κυρίως από τις αμερικανικές πιέσεις για εκπλήρωση του στόχου του 2% του ΝΑΤΟ. Αντιστοίχως, οι ελληνικές στρατιωτικές δαπάνες ικανοποιούν εσωτερικά οικονομικά συμφέροντα, ενώ ελάχιστα επικεντρώνονται σε έναν πλήρη εκσυγχρονισμό των εξοπλισμών, που θα συντελούσε στην ευρωπαϊκή στρατιωτική τεχνολογική συνεργασία, ήτοι σε ένα πρώτο βήμα για μία ολοκληρωμένη ΚΠΑΑ. Με την ίδια λογική, η Γαλλία δαπανά ένα σχετικά μεγάλο ποσοστό λόγω της ισχύος της και της ανάγκης προάσπισης των εθνικών της συμφερόντων ανά τον κόσμο, ενώ η Πολωνία σημειώνει υψηλά επίπεδα δαπανών, ώστε να προστατεύεται από τη «ρωσική αρκούδα», ικανοποιώντας, έτσι, την αμερικανική εξωτερική πολιτική, την οποία χρειάζεται για τη διασφάλιση της εδαφικής της ακεραιότητας.

Όσον αφορά τη δεύτερη παράμετρο, δηλαδή τους ΣΜΕΕ, η προστιθέμενη αξία που προσφέρουν σήμερα στην ευρωπαϊκή άμυνα και ασφάλεια είναι ελάχιστη. Όπως αναφέρθηκε στο 3^ο Κεφάλαιο, η έλλειψη πολιτικής βούλησης για ανάπτυξή τους στο πεδίο των μαχών και η απουσία ενός πλήρους ολοκληρωμένου συστήματος κοινής χρηματοδότησής τους αποθαρρύνουν την πραγματική αξιοποίησή τους, υποβαθμίζοντας με αυτόν τον τρόπο τη σημασία τους. Το επιχείρημα αυτό ενισχύεται εάν παρατηρήσει κανείς τους ΣΜΕΕ της τελευταίας δεκαετίας. Σε ορισμένα εξάμηνα δεν υπάρχει δεύτερος σχηματισμός, ενώ άλλα λειτουργούν μόνο με τη συμμετοχή ενός ή δύο κρατών. Ενδεχομένως, λοιπόν, τα κράτη να θεωρούν ότι πρόκειται για μία «αγγαρεία» την οποία πρέπει να φέρουν εις πέρας για τυπικούς λόγους, χωρίς να δίδεται μεγάλη σημασία και χωρίς να δημιουργούνται περαιτέρω φιλοδοξίες.

Δε φαίνεται, όμως, να ισχύει το ίδιο για τις στρατιωτικές αποστολές και επιχειρήσεις της ΕΕ. Αν και εξυπηρετούν (κυρίως) εθνικές επιθυμίες, οι οποίες συγκλίνουν με τα συμφέροντα των υπολοίπων συμμετεχόντων κρατών, το γεγονός ότι

εθνικά στρατεύματα λειτουργούν υπό μία ευρωπαϊκή ομπρέλα, με ευρωπαϊκή διοίκηση και με κάποια έξοδα καλυπτόμενα από τον ευρωπαϊκό Μηχανισμό Athena, ανατρέπει τα δεδομένα. Είναι, λοιπόν, άξια παρατήρησης και περαιτέρω ερευνητικής ανάλυσης η συμμετοχή σε αυτές τις δράσεις, καθώς διαγράφεται ένα μονοπάτι στρατιωτικής συνεργασίας που μελλοντικά ίσως να αναβαθμιστεί σε ένα ευρωπαϊκό στρατό.

Ωστόσο, η σπουδαιότερη χρησιμότητα και η μεγαλύτερη φιλοδοξία για το μέλλον πηγάζουν από τη ΜΔΣ, δηλαδή από τα έργα PESCO. Αναγνωρίζοντας ότι η ευρωπαϊκή οικογένεια πρωτοσυστάθηκε ως ένα εμπορικό εγχείρημα, το οποίο μετεξελίχθηκε σε μία *sui generis* οικονομικής φύσεως ένωση και σήμερα προσφέρει ενθαρρυντικά στοιχεία για την εκπλήρωση μίας πολιτικής ένωσης, ένα μεγάλο βήμα για την πρόοδο της ΚΠΑΑ, είναι η ενοποίηση των εθνικών αμυντικών βιομηχανιών.²⁵ Αυτή χρήζει πολλών ειδικότερων ρυθμίσεων περί κοινών τεχνικών προδιαγραφών, ερευνητικών προγραμμάτων και διαδικασιών ανάπτυξης εξοπλισμών και συστημάτων εξαγωγής των στρατιωτικών μέσων. Σε αυτές τις ειδικότερες ρυθμίσεις έγκειται ο ρόλος των έργων PESCO που, σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας και τις άλλες ενέργειες του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας (π.χ. CARD), εντοπίζουν τις ισχύουσες ευρωπαϊκές στρατιωτικές δυνατότητες και θεσμοθετούν και χρηματοδοτούν επίσημες συνεργασίες με σκοπό τη διεύρυνσή τους. Έτσι, η συμμετοχή σε αυτά τα έργα συνυποδηλώνει μία τάση για στενότερη στρατιωτική συνεργασία. Συνεπώς, εάν υπήρχε μία αυστηρή ιεράρχηση με φθίνουσα σειρά, αυτή θα ήταν ως εξής: α) Συμμετοχές σε PESCO, β) Συνεισφορά σε στρατιωτικό προσωπικό σε αποστολές/επιχειρήσεις, γ) Στρατιωτικές δαπάνες, δ) Συμμετοχές σε ΣΜΕΕ. Σύμφωνα με αυτή την ιεράρχηση, η Γαλλία συνεχίζει να ηγείται της ΚΠΑΑ.

Βασικός στόχος της έως τώρα ανάλυσης ήταν να αξιολογηθεί η πορεία των τεσσάρων κρατών από τα πρώτα έτη της χιλιετίας έως το 2018, προκειμένου να εξετασθούν οι εθνικές τάσεις που θα καθορίσουν την εξέλιξη της ευρωπαϊκής αμυντικής συνεργασίας. Σε αυτό το σημείο, βάσει των δεδομένων που παρουσιάστηκαν νωρίτερα, αξίζει να γίνει μία συνοπτική προβολή των μελλοντικών επιδόσεων. Ειδικότερα, εφόσον δεν υπάρξουν σημαντικές μεταβολές στα μεγέθη που

²⁵ Δεν είναι τυχαίο ότι η συσταθείσα από την Επιτροπή της von der Leyen Γενική Διεύθυνση Αμυντικής Βιομηχανίας και Διαστήματος υπόκειται στον Επίτροπο για την Εσωτερική Αγορά.

καθορίζουν τις παραμέτρους, η Γαλλία μάλλον θα συνεχίσει να επιζητεί μία πιο ενεργή και πρακτική στρατιωτική συνεργασία με σκοπό να υλοποιηθεί η επιθυμία της περί μίας «στρατηγικής αυτονομίας» της Γηραιάς Ηπείρου. Η κυριότερη πρόκληση με την οποία έρχεται αντιμέτωπη η γαλλική εξωτερική πολιτική είναι να καταφέρει να πείσει τους Ευρωπαίους εταίρους της να την ακολουθήσουν στο μονοπάτι αυτό. Για να επιτευχθεί αυτό, μπορεί να επιδιώξει να ισχυροποιήσει το γαλλογερμανικό άξονα, μέσω του οποίου έχει τη δυνατότητα να προωθήσει πολιτικές στην ενωμένη Ευρώπη, και να δαπανήσει μεγάλο πολιτικό και διπλωματικό κεφάλαιο, ώστε να κάνει πιο «εύπεπτες» τις πολιτικές της στα δύοοπιστα κράτη-μέλη, αλλά και στα ευρωπαϊκά όργανα (Institut Montaigne, 2021). Επομένως, θα συνεχίσει να επενδύει στα έργα PESCO και στις στρατιωτικές αποστολές και επιχειρήσεις της ΕΕ και να συντηρεί στη ζωή τους ΣΜΕΕ. Καραδοκούν, όμως, δύο κίνδυνοι για την ευρωπαϊκή ενοποίηση. Πρώτον, μία ενίσχυση των διακυβερνητικών στρατιωτικών συνεργασιών (βλ. ΕΠ) ενδεχομένως να υπονομεύσει την ΚΠΑΑ. Δεύτερον, η πιθανή άνοδος ακραίων και ευρωσκεπτικιστικών πολιτικών κομμάτων, ειδικά ενόψει των Προεδρικών Εκλογών του 2022, θα επιφέρει σπουδαίες αλλαγές στην εξωτερική πολιτική, η οποία θα προασπίζει την εθνική κυριαρχία και θα απορρίπτει οποιαδήποτε κοινή χρήση στρατιωτικών μέσων (Baciu & Friede, 2020).

Όσον αφορά τη Γερμανία, η μέτρια για τη δύναμή της συμμετοχή στις διεργασίες της ΚΠΑΑ δε θα αλλάξει ριζικά. Θα συνεχίσει να επιμένει στην ενίσχυση των πολιτικών δυνατοτήτων της ΚΠΑΑ, με ιδιαίτερη έμφαση στην αντιμετώπιση (μικρής έντασης) κρίσεων και φυσικών καταστροφών. Ειδική μνεία θα δοθεί στην ιατρική συνεργασία (βλ. αντίστοιχο έργο PESCO) και στην ανθεκτικότητα, εξαιτίας των δυσμενών συνθηκών που επέφερε η πανδημία (Major & Mölling, 2020). Όλα τα προαναφερθέντα θα λειτουργήσουν συμπληρωματικά των νατοϊκών δομών προκειμένου να μην τεθεί θέμα υπονόμευσης ή αμφισβήτησης. Αν και η Προεδρία Trump έθεσε ζητήματα μερικής απαγκίστρωσης από την αμερικανική προστασία, η Προεδρία Biden και η επακόλουθη επιστροφή στην πολυμέρεια εξαλείφουν το όποιο ψήγμα αμφισβήτησης της πρωτοκαθεδρίας των ΗΠΑ.²⁶ Είναι, άλλωστε, αληθές ότι η

²⁶ Η προσκόλληση στο NATO φάνηκε ιδιαίτερα από την ικανοποίηση με την οποία υποδέχθηκε η γερμανική πολιτική σκηνή την απόφαση του Προέδρου Biden για παύση της απόσυρσης 9.500 Αμερικανών στρατιωτών από τη γερμανική επικράτεια (Deutsche Welle, 2021).

Γερμανία αναγνωρίζει την ΚΠΑΑ ως ένα πολιτικό εγχείρημα που συντελεί στη συνοχή μεταξύ των κρατών-μελών και στην εξέλιξη της ευρωπαϊκής ενοποίησης, και όχι ως μία εναλλακτική δομή που δύναται να αντικαταστήσει τη Βορειοατλαντική Συμμαχία (Kempin, 2021). Έτσι, η γερμανική εξωτερική πολιτική δε θα μεταβληθεί ιδιαίτερα και οι όποιες συζητήσεις δε θα αφορούν στην απόκτηση μίας σκληρής ισχύος, αλλά στην ενδυνάμωση της ήδη υπάρχουσας ήπιας.²⁷ Βασικό στοιχείο που μπορεί να καθυστερήσει τις όποιες εξελίξεις είναι η απόσυρση της Merkel, καθώς η γερμανική πολιτική σκηνή θα χρειαστεί ένα χρονικό διάστημα, ώστε να ανασυνταχθεί και να αναπληρώσει την κοστοβόρα απουσία της.

Στον αντίποδα, η Ελλάδα, η οποία επανέρχεται στο προσκήνιο έπειτα από μία μακρά περίοδο οικονομικής κρίσης και ευρωσκεπτικισμού, μάλλον θα επιχειρήσει να ενισχύσει την παρουσία της στα εγχειρήματα αμυντικής συνεργασίας. Αυτό, μάλιστα, αποτυπώνεται και από τις πρόσφατες -μη αναλυθείσες σε αυτή την εργασία- και εντυπωσιακές αυξητικές τάσεις στις στρατιωτικές δαπάνες, στις οποίες βασικό ρόλο διαδραματίζει ο εκσυγχρονισμός του εξοπλισμού. Δεδομένου, επίσης, ότι οι ελληνοτουρκικές σχέσεις βιώνουν μία περίοδο κλιμάκωσης, η αγκίστρωση στις ευρωπαϊκές δομές ίσως να είναι ο μόνος τρόπος (αν και ανεπαρκής προς το παρόν) υπεράσπισης της εδαφικής ακεραιότητας. Τέλος, πάγια ελληνικά αιτήματα θα συνεχίσουν να είναι η πρακτική υλοποίηση των διατάξεων που ορίζονται στη Συνθήκη της Λισαβόνας και η διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής τους στον τομέα της άμυνας (π.χ. ρήτρα αλληλεγγύης) (Franke & Varma, 2019). Συμπερασματικά, εκ της ελληνικής πλευράς, θα επιχειρηθεί να ασκηθεί πολιτική πίεση προς ενίσχυση όλων των ειδών των δυνατοτήτων της ΚΠΑΑ με σκοπό να τεθούν τα θεμέλια μιας οργανωμένης, ικανής και αποτελεσματικής ευρωπαϊκής αμυντικής ένωσης.

Τέλος, η Πολωνία, που δικαιωματικά κατέχει τον τίτλο του λιγότερο ενεργού δρώντος, θα εξακολουθήσει να βασίζεται στις ΗΠΑ και να πιέζει την ΕΕ για μία εδαφική άμυνα που θα παρέχει το απαραίτητο αίσθημα ασφάλειας προς την ανατολική πτέρυγα. Ως προς το δεύτερο, έντονες διαπραγματεύσεις θα λάβουν χώρα, ώστε στα επόμενα βήματα της ευρωπαϊκής συνεργασίας να μην συμπεριλαμβάνονται

²⁷ Το εγχείρημα αυτό ενδυναμώνεται από την ίδρυση του European Peace Facility. Μέσω αυτού, η Γερμανία επιχειρεί να χρηματοδοτήσει τρίτα κράτη για την πρόληψη κρίσεων, ώστε να μη χρειαστεί να αποστείλει στρατεύματα στο εξωτερικό (Kempin, 2021).

μονάχα στρατεύματα έτοιμα για ανάπτυξη σε τρίτες χώρες (θέση της Γαλλίας), αλλά και μία μόνιμη ευρωπαϊκή δύναμη στα ανατολικά κράτη (Jankowski & Zima, 2018).²⁸ Αυτό θα το επιδιώξει αξιοποιώντας την επιρροή που διαθέτει στα υπόλοιπα μέλη του Visegrád Group, με τα οποία μοιράζονται κοινές ιδέες. Επιπροσθέτως, η Πολωνία ενδεχομένως να ενώσει τις φωνές των κρατών-μελών που ζητούν την προάσπιση της εδαφικής τους ακεραιότητας. Ειδικότερα, παρατηρώντας ότι τόσο η Ελλάδα μαζί με την Κύπρο, όσο και οι βαλτικές χώρες προτεραιοποιούν την εδαφική τους άμυνα, μάλλον είναι ευνοϊκές οι συγκυρίες για την ανάπτυξη στρατιωτικής συνεργασίας με ομάδες χωρών της ΕΕ που έρχονται αντιμέτωπες με αντίστοιχες απειλές. Προς υποστήριξη αυτής της άποψης έρχεται να λειτουργήσει το τρίγωνο Βαλτικής-Αδριατικής και Μαύρης Θάλασσας (ή Three Seas Initiative) που στοχεύει στην ενδυνάμωση του περιφερειακού διαλόγου (Polish Ministry of Foreign Affairs, 2017).

Η παραπάνω ανάλυση συμβάλλει στην αξιολόγηση των ζυμώσεων που λαμβάνουν χώρα σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Είναι γεγονός ότι οι ευρωπαϊκές διεργασίες στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας είναι πολλές και άκρως υποσχόμενες. Αρχικά, τον Νοέμβριο του 2020, παρουσιάστηκε στους Ευρωπαίους Υπουργούς Αμύνης η Threat Analysis, η οποία ορίζει τις κοινές απειλές με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπη η Ένωση. Η ανάλυση αυτή, λαμβάνοντας υπ' όψιν τις διεθνείς και περιφερειακές εξελίξεις, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η ευρωπαϊκή οικογένεια κινδυνεύει τόσο από υβριδικές απειλές προερχόμενες από κρατικούς και μη κρατικούς δρώντες όσο και από την τρομοκρατία (European External Action Service, 2021). Βασιζόμενα στα αποτελέσματα της ανάλυσης, τα κράτη-μέλη θα εκκινήσουν ένα διάλογο στα πλαίσια της Strategic Compass, η οποία αποσκοπεί να θέσει σαφείς στόχους για την ΚΠΑΑ και να αναπτύξει μία κουλτούρα κοινής ευρωπαϊκής κουλτούρας άμυνας και ασφάλειας. Η σημασία της έγκειται στο γεγονός ότι θα αποτελέσει ένα κοινώς συμφωνηθέν κείμενο που θα εμπεριέχει συγκεκριμένα και πρακτικά βήματα για τη βελτίωση του διεθνούς ρόλου της ΕΕ (Nováky, 2020).²⁹

²⁸ Η ΕΕ αντιλαμβάνεται ότι δεν μπορεί πλέον να δίδει διαφορετική βαρύτητα στη νότια και την ανατολική της διάσταση. Πιο συγκεκριμένα, ο πρώην Αναπληρωτής Γενικός Γραμματέας της ΕΥΕΔ Maciej Porowski δήλωσε ότι «δεν έχουμε επιλογή, δεν μπορούμε να προτιμούμε μία κρίση από μία άλλη, πρέπει να αντιμετωπίζουμε τις κρίσεις στην Ανατολή και το Νότο μαζί» (Jankowski & Zima, 2018, p. 82). Ωστόσο, ορισμένα κράτη επικεντρώνονται περισσότερο στην Αφρική (βλ. Γαλλία), ενώ άλλα δεν επιθυμούν ακόμα μία επεμβατική ευρωπαϊκή δύναμη (βλ. Γερμανία).

²⁹ Η Threat Analysis και η Strategic Compass αποτελούν δύο πρωτοβουλίες που επιβεβαιώνουν την επιθυμία του γαλλογερμανικού άξονα για περαιτέρω αμυντική συνεργασία. Αυτό ισχύει, καθώς οι

Επιπλέον, η έννοια της στρατηγικής αυτονομίας έχει απασχολήσει τον ευρωπαϊκό διάλογο. Αντιλαμβανόμενη ότι η δύναμή της συρρικνώνεται ενώπιον της Κίνας και ότι τα αμερικανικά συμφέροντα δε συνάδουν απολύτως με τα δικά της, η ΕΕ υποχρεούται να αναπτύξει τα δικά της εργαλεία, ώστε να κάνει ηχηρή την παρουσία της στην υφήλιο. Αυτό επιβεβαιώνεται από τον επικεφαλής της ευρωπαϊκής διπλωματίας, ο οποίος αναγνωρίζει ότι *«σε συγκρούσεις όπως στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ, στη Λιβύη και στη Συρία, παρατηρούμε έναν αποκλεισμό της Ευρώπης»* προς όφελος άλλων δυνάμεων, όπως είναι η Ρωσία και η Τουρκία (Borrell, 2020). Ωστόσο, δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι η επίτευξη της στρατηγικής αυτονομίας συνεπάγεται την καταστράτηγηση του συστήματος διεθνών κανόνων και της πολυμέρειας. Αντιθέτως, στρατηγικός στόχος της ΕΕ είναι η ενδυνάμωσή τους. Αυτός ο στόχος θα υλοποιηθεί μέσω της σύναψης περισσότερων και ποιοτικότερων διμερών και πολυμερών συμφωνιών και της ενίσχυσης της συνεργασίας με άλλους διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς (European Commission, 2021). Είναι, όμως, επιτακτική η ανάγκη της στρατηγικής αυτονομίας, προκειμένου να διασφαλιστούν τα ευρωπαϊκά συμφέροντα ανά τον κόσμο, ιδιαίτερα όταν η πολυμέρεια αμφισβητείται.

Η εκλογή Biden αποτελεί μία αδιαμφισβήτητη νίκη του παγκόσμιου συστήματος κανόνων και της πολυμέρειας. Οι δηλώσεις του Αμερικανού Προέδρου στη Διάσκεψη του Μονάχου για την Ασφάλεια σχετικά με το ότι η Αμερική και η διατλαντική συνεργασία επέστρεψαν και ότι οι ΗΠΑ είναι διατεθειμένες να ανακτήσουν την ηγετική τους θέση σίγουρα αναθερμαίνουν τις σχέσεις των δύο εταίρων. Μολονότι το κλίμα είναι σήμερα ευνοϊκότερο, η Ευρώπη βρίσκεται αντιμέτωπη με ένα δίλημμα: είτε θα επαναπαυτεί και πάλι στην αμερικανική αγκαλιά ή θα επιδιώξει να συνεργαστεί με τις ΗΠΑ ως δύο ισότιμοι εταίροι που μοιράζονται συγκεκριμένες κοινές αξίες και ιδανικά, αλλά και που έχουν κάποια αποκλίνοντα στρατηγικά συμφέροντα. Σε αυτό το δίλημμα, κεντρικό ρόλο θα διαδραματίσουν οι θέσεις των κρατών-μελών, τα οποία θα επηρεάσουν καθοριστικά τις όποιες διαπραγματεύσεις.

διαδικασίες εκκίνησαν κατά τη Γερμανική Προεδρία του Συμβουλίου το 2020, και αναμένεται να ολοκληρωθούν κατά τη Γαλλική Προεδρία του Συμβουλίου το 2022.

Συμπεράσματα

Η παρούσα εργασία βασίστηκε στην ανάλυση τεσσάρων αξόνων που διέπουν την επίδοση της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ελλάδας και της Πολωνίας στην ΚΠΑΑ. Ξεκινώντας με τις στρατιωτικές δαπάνες, επιχειρήθηκε να αξιολογηθούν η επιχειρησιακή ικανότητα και η πολιτική βούληση των κρατών για ενεργότερη στρατιωτική δράση. Έπειτα, έγινε μία αποτίμηση της συμμετοχής των ηγετικών τάσεων στα πλαίσια των ΣΜΕΕ και ακολούθησε η περιγραφή της εμπλοκής στις στρατιωτικές αποστολές και επιχειρήσεις. Στο τελευταίο στάδιο κρίθηκε η στάση που επιδεικνύουν ως προς τα έργα PESCO.

Βάσει των παραπάνω, το βασικό συμπέρασμα που εξάγεται αφορά στη μελλοντική δράση των κρατών. Η Γαλλία θα εξακολουθήσει να πιέζει για μία βαθύτερη ευρωπαϊκή, αλλά και διμερή συνεργασία στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας και θα εντείνει τις προσπάθειές της για να λάβει -ή καλύτερα να διατηρήσει- τα ηνία στις διεργασίες αυτές. Η Γερμανία ξυπνά από έναν πολυετή λήθαργο, απεκδύεται τον μανδύα του θεωρητικού ειρηνοποιού και αρχίζει να εκφράζει το ενδιαφέρον της για τις διεθνείς, αλλά κυρίως τις περιφερειακές κρίσεις, εμπράκτως. Η Ελλάδα, ιδίως εν καιρώ έντονων προκλήσεων εξ Ανατολής, μεγεθύνει τη συμμετοχή της στις ευρωπαϊκές αμυντικές διαδικασίες και προτρέπει, στο βαθμό που δύναται, την Ευρώπη να σταθεί αντάξια των απαιτήσεων των καιρών. Η Πολωνία, εμφορούμενη από ένα συνεχιζόμενο αίσθημα ανασφάλειας που προκύπτει από τη γεωγραφική θέση και την ιστορία της, διχοστατεί ανάμεσα στις ΗΠΑ και την ΕΕ, αλλά συγχρόνως αποβλέπει σε μία ισχυρή ευρωπαϊκή αμυντική ένωση υπό την προϋπόθεση ότι αυτή θα είναι ικανή, αποτελεσματική και συμπληρωματική του ΝΑΤΟ.

Τέλος, δεδομένης της μεγάλης κινητικότητας που λαμβάνει χώρα στο πεδίο της ασφάλειας και της άμυνας, το μόνο σίγουρο είναι ότι θα υπάρξουν σημαντικές πρωτοβουλίες σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Οι κίνδυνοι με τους οποίους έρχονται αντιμέτωπες η Ελλάδα και η Πολωνία, η οικονομική ισχύς και η σπουδαία συμβολή στην πολιτική διαχείριση κρίσεων της Γερμανίας μαζί με τα υπερπόντια συμφέροντα και τα ισχυρά στρατιωτικά μέσα της Γαλλίας σχηματίζουν ένα μωσαϊκό διαφορετικών αναγκών που ενδεχομένως, όμως, να απαιτούν μία κοινή ευρωπαϊκή απάντηση. Για

αυτό το λόγο, η συμμετοχή τους στις ευρωπαϊκές εξελίξεις θα είναι καθοριστικής σημασίας.

Βιβλιογραφία

- Armakolas, I., & Siakas, G. (2018). What's in a name? Greek Public Attitudes towards the "Name Dispute" and the Former Yugoslav Republic of Macedonia in 2018. Athens: Hellenic Foundation for European and Foreign Policy (ELIAMEP).
- Baciu, C.-A., & Friede, A. M. (2020). The EU's CFSP/CSDP in 2030: Towards an alternative vision of power? *New Perspectives*, 28(3), 398-412.
- Baumann, R., & Hellman, G. (2001). Germany and the use of military force: 'total war', the 'culture of restraint' and the quest for normality. *German Politics*, 10(1), 61-82.
- Bevin, E. (1948). Parliamentary Debates, House of Commons, Official Report. Third session of the Thirty-Eight Parliament of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland 1947-1948. 446, pp. 384-409. London: Her Majesty's Stationery Office.
- Biden, J. (2021, 2 19). Biden declares 'America is back' in welcome words to allies. Retrieved 2 2021, from AP News: <https://apnews.com/article/biden-foreign-policy-g7-summit-munich-cc10859afd0f542fd268c0a7ddcd9bb6>
- Blavoukos, S., & Pagoulatos, G. (2003). A Medium Country's Middle-of-the-Road Success: The 2003 Greek Presidency of the European Union. *South European Society and Politics*, 8(3), 147-164.
- Blockmans, S., & Macchiarini Crosson, D. (2019). Differentiated integration within PESCO – clusters and convergence in EU defence. Brussels: CEPS.
- Borrell, J. (2020, 12 3). Share Why European strategic autonomy matters. Retrieved 2 2021, from European External Action Service: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/89865/why-european-strategic-autonomy-matters_en
- Brattberg, E. (2018). Beyond European Versus Transatlantic Defense. Washington : The German Marshall Fund of the United States.
- Bulut, E., & et al. (2009). European Security and Defence Policy: the first ten years (1999-2009). (G. Grevi, D. Helly, & D. Keohane, Eds.) Paris: European Union Institute for Security Studies.
- Bundesministerium der Verteidigung. (2020). Network of LogHubs Logistic Hubs in Europe and Support to Operations. Retrieved 1 2021, from Bundesministerium der Verteidigung: <https://www.bmvg.de/de/themen/dossiers/europaeische-sicherheit-und-verteidigung/network-of-loghubs-in-europe-and-support-operations-pesco-projek-263578>
- Buras, P., & Janning, J. (2018). Divided at the centre: Germany, Poland, and the troubles of the Trump era. European Council on Foreign Relations.
- CBOS. (2017). Attitude to NATO and to the presence of allied forces in Poland. Warsaw: CBOS.
- CBOS. (2018). Polish foreign policy: assessments and expectations. Warsaw: CBOS.
- Centre Virtuel de la Connaissance sur l'Europe. (2013). L'organisation de la défense européenne d'après-guerre (1948-1954). Ανάκτηση από <https://www.cvce.eu/education/unit-content/-/unit/803b2430-7d1c-4e7b-9101-47415702fc8e/3527ec8b-8ed4-458f-93fa-7882a24c1100>

- Chappell, L. (2009). Differing member state approaches to the development of the EU Battlegroup Concept: implications for CSDP. *European Security*, 18, 417-439.
- Conseil de l'UE. (2020, 12 18). Le Conseil parvient à un accord politique sur la facilité européenne pour la paix. Retrieved from Conseil de l'UE: <https://www.consilium.europa.eu/fr/press/press-releases/2020/12/18/council-reaches-a-political-agreement-on-the-european-peace-facility/>
- Council of the European Union. (2013). EU Battlegroups. Brussels: Council of the European Union.
- Council of the European Union. (2014). Factsheet - Financing of military operations: the ATHENA mechanism. Brussels: Council of the European Union.
- Council of the European Union. (2020). COUNCIL DECISION (CFSP) 2020/1746 of 20 November 2020 amending and updating Decision (CFSP) 2018/340 establishing the list of projects to be developed under PESCO. Brussels: Official Journal of the European Union.
- Council of the European Union. (2020). Council Decision establishing the general conditions under which third States could exceptionally be invited to participate in individual PESCO projects. Brussels: Council of the European Union.
- Dempsey, J. (2012, 8 27). EU and NATO Look on at Greece's Pampered Armed Forces. Retrieved from Carnegie Europe: <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/49185>
- Deutsche Welle. (2021, 2 5). US: Biden outlines immediate foreign policy goals. Retrieved 2 2021, from Deutsche Welle: <https://www.dw.com/en/us-biden-outlines-immediate-foreign-policy-goals/a-56461916>
- Devlin, K. (2015, 3 19). Anti-Russian views on the rise in Poland. Retrieved from Pew Research Center: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/03/19/anti-russian-views-on-the-rise-in-poland/>
- Dokos, T. P. (2017). Strategic Autonomy and the Defence of Europe: On the Road to a European Army? (H.-P. Bartels, A. Kellner, & U. Optenhögen, Eds.) Bonn: Verlag J.H.W. Dietz Nachf. GmbH.
- Dokos, T., & Kollias, C. (2013). Greek Defence Spending In Times Of Crisis: The urgent need for defence reform. Athens: Hellenic Foundation for European and Foreign Policy (ELIAMEP).
- Dossi, A. (2019). PESCO Armament Cooperation: Prospects and Fault Lines. Center for Security Studies (CSS) ETH Zurich. Zurich: CSS Analyses.
- Efstathiou, Y.-S. (2018). PeSCo: The Greek Perspective. Paris: The Armament Industry European Research Group.
- Ernst & Young. (2017). Ετήσιες χρηματοοικονομικές καταστάσεις σύμφωνα με το Ν. 4308/2014. Αθήνα: ΕΛΒΟ .
- European Commission. (2019). European Defence Fund - Factsheet. Ανάκτηση από <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/34509/attachments/1/translations/en/renditions/native>
- European Commission. (2020). EU expenditure and revenue 2014-2020. Ανάκτηση από DG Budget Data: https://ec.europa.eu/budget/graphs/revenue_expenditure.html

- European Commission. (2021). JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL on strengthening the EU's contribution to rules-based multilateralism. Brussels: European Commission.
- European Council. (1999). Helsinki European Council 10-11 December 1999. Presidency conclusions. Helsinki: European Council.
- European Defence Agency. (2020). Ensuring coherence among EU defence tools. Ανάκτηση από <https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities/ensuring-coherence-among-eu-defence-tools>
- European External Action Service. (2014). EUMC Report to PSC on the Outcome of BGCC 2-14 - Enclosures. Brussels: Council of the European Union.
- European External Action Service. (2016). Common Security and Defence Policy (CSDP) structure, instruments, agencies. Ανάκτηση από https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5392/csdp-structure-instruments-and-agencies_en
- European External Action Service. (2016). EUMC Report to PSC on the Outcome of BGCC 2/16-Enclosures. Brussels: Council of the European Union.
- European External Action Service. (2017). EU Battlegroups. Brussels: European External Action Service.
- European External Action Service. (2018). EU Missions and Operations. Brussels: European External Action Service.
- European External Action Service. (2018). Proposal of the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, with the support of the Commission, to the Council for a Council Decision establishing a European Peace Facility. Brussels: Council of the European Union.
- European External Action Service. (2019). EUMC Report to PSC on the Outcome of BGCC 1/19 - Enclosures. Brussels: Council of the European Union.
- European External Action Service. (2019). EUMC Report to PSC on the Outcome of BGCC 2/19 - Enclosures. Brussels: Council of the European Union.
- European External Action Service. (2020). EUNAVFOR MED Operation Sophia. Ανάκτηση από <https://www.operationsophia.eu/about-us/#mission>
- European External Action Service. (2020). European Peace Facility. Brussels: European External Action Service.
- European External Action Service. (2021). Towards a Strategic Compass. Brussels: European External Action Service.
- European Parliament. (2010). Implementation of the European Security Strategy and the Common Security and Defence Policy. Strasbourg: European Parliament.
- European Parliament. (2013). EU's military structures: state of play and future prospects. Strasbourg: European Parliament.
- European Security and Defense College. (2017). Handbook on CSDP. Vienna: Federal Ministry of Defence and Sports of the Republic of Austria.
- European Union Institute for Security Studies. (2017). EUISS Yearbook of European Security 2017. Paris: European Union Institute for Security Studies.
- European Union Military Committee. (2006). EU Battlegroup Concept. Brussels: Council of the European Union.
- Eurostat. (2020, 02 05). Population on 1 January. Ανάκτηση από Data Browser: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/view/TPS00001?lang=en>

- Fałkowski, A. (2017). V4 EU BG and LIPTOLUKRBRIG role in military cooperation in Central and Eastern Europe. Brussels.
- Federal Foreign Office. (2014). Germany as Mediator: Peace Mediation and Mediation Support in German Foreign Policy. Berlin: Peace Mediation Conference.
- Fiott, D. (2019). EUISS Yearbook of European Security. Paris: European Union Institute for Security Studies.
- Fiott, D., Missiroli, A., & Tardy, T. (2017). Permanent Structured Cooperation: What's in a name? Paris: EUISS.
- Flanagan, S., & et al. (2019). Deterring Russian Aggression in the Baltic States Through Resilience and Resistance. RAND Corporation.
- Franke, U. E., & Varma, T. (2019, 7 18). Independence play: Europe's pursuit of strategic autonomy. Retrieved 2 2021, from European Council on Foreign Relations:
https://ecfr.eu/special/independence_play_europes_pursuit_of_strategic_autonomy/
- German Federal Government. (2016). The White Paper on Security Policy and the Future of the Bundeswehr. Berlin: German Federal Government.
- German presidency. (2020). Together for Europe's recovery: Programme for Germany's Presidency of the Council of the European Union. Berlin: Auswärtiges Amt.
- Germany's Presidency of the Council of the European Union. (2020, 11 5). Breakthrough for third-state participation in PESCO Projects: Agreement achieved after years of negotiations. Retrieved 1 2021, from Germany's Presidency of the Council of the European Union:
<https://www.eu2020.de/eu2020-en/news/pressemitteilungen/-/2413008>
- Glassner, V. (2010). The public sector in the crisis. Brussels: ETUI.
- Glière, C. (2008). EU security and defence: core documents 2007, Javier Solana in Berlin at the European Security and Defence Policy Conference, 'From Cologne to Berlin and beyond - operations, institutions and capabilities'. Paris: European Union Institute for Security Studies.
- Gray, C. (2011). Hard power and soft power: The utility of military force as an instrument of policy in the 21st century. Pennsylvania, USA: Strategic Studies Institute.
- Hadzovic, S. (2020). CASE STUDY: Bosnia and Herzegovina. In A. Kurowska, Poland-Western Balkans: Together Towards the Future (pp. 11-14). Warsaw: Institute for Eastern Studies.
- Hamelink, R. (2006). The Battlegroups Concept: A Versatile Force Package. Brussels: EU Military Staff.
- Harms, U., & Semerle, Y. (2014). Overview of CSDP missions and operations. Στο J. Rehrl, & J. Rehrl (Εμπ.), Handbook for Decision Makers - The Common Security and Defence Policy of the European Union (σσ. 61-70). Vienna: Federal Ministry of Defence and Sports of the Republic of Austria.
- Hefe, P. (2013). A Fragile Value Chain: The Need for German Maritime Engagement. Berlin: Konrad-Adenauer-Stiftung.
- Helwig, N., Ivan, P., & Kostanyan, H. (2013). The New EU Foreign Policy Architecture: Reviewing the first two years of the EEAS. Brussels: CEPS.

- Herszenhorn, D. M. (2017, 8 4). Call for 'military Schengen' to get troops moving. Retrieved 1 2021, from POLITICO: <https://www.politico.eu/article/call-for-military-border-schengen-to-get-troops-moving-nato-eu-defense-ministers/>
- Hooman, K. (2007). Operation Artemis in the Democratic Republic of Congo. In European Commission, *Faster and more united? The debate about Europe's crisis response capacity* (p. 153). Brussels: European Communities.
- IBP USA. (2009). *Poland Army, National Security and Defense Policy Handbook* (Vol. 1). Washington: International Business Publications, USA.
- Institut Montaigne. (2021). *Rethinking our Defense in the Face of 21st Century Crises*. Paris: Institut Montaigne.
- Jankowski, B., & Zima, A. (2018). *France and Poland Facing the Evolution of the Environment*. Paris: Études de l'IRSEM.
- Juncker, J.-C. (2017). Speech by President Jean-Claude Juncker at the Defence and Security Conference Prague: In defence of Europe. Prague: European Commission.
- Kempin, R. (2021). *Stronger Together - Germany: a Clear Threat Perception but an Abstract Debate*. Paris: Institut Montaigne.
- Keohane, D. (2018). *EU Military Cooperation and National Defense*. Washington: The German Marshall Fund of the United States.
- Koenig, N. (2018). *The European Intervention Initiative: A look behind the scenes*. Berlin: Jacques Delors Institut.
- Koppa, M. (2018). The Greek Crisis and Its Repercussions on the Balkan Neighbourhood: The End of the Myth. *Uluslararası İlişkiler*, 15(58), 57-67.
- Kunz, B. (2018, 7 24). The real roots of Germany's defense spending problem. Retrieved from War on the Rocks: <https://warontherocks.com/2018/07/the-real-roots-of-germanys-defense-spending-problem/>
- Lauenroth, A., & von Ondarza, N. (2014). Playing the service provider, gaining in trust Institutional aspects of the Polish Council Presidency. In I. P. Karolewski, T. Mehlhausen, & M. Sus, *Poland's EU-Council Presidency under Evaluation: Navigating Europe through Stormy Waters* (pp. 43-66). Nomos.
- Le gleut, R., & Conway-Mouret, H. (2019). Information Report. Ανάκτηση από <http://www.senat.fr/rap/r18-626-2/r18-626-21.pdf>
- Lindstrom, G. (2007). *Enter the EU Battlegroups*. Paris: European Union Institute for Security Studies.
- Macron, E. (2019, 11 9). Emmanuel Macron on Europe's fragile place in a hostile world. (T. Economist, Interviewer)
- Major, C., & Mölling, C. (2019). *PeSCo: The German Perspective*. Paris: Armament Industry European Research Group.
- Major, C., & Mölling, C. (2020). *Europe, Germany and defense: priorities and challenges of the German EU presidency and the way ahead for European Defense*. Paris: Fondation pour la recherche stratégique.
- Major, C., & Wassenberg, F. (2011). *Warsaw's ambitious CSDP Agenda*. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik.
- Mallet, J.-C. (2008). *2008 French White Paper on Defence and National Security*. Paris: Odile Jacob, Paris/Documentation Française.
- Markantonatou, M. (2010). Effects of the "European Security and Defence Policy" in Greece. *European Research Studies*, XIII(2), 45-60.

- Mauil, H. W. (1990). Germany and Japan: The New Civilian Powers. *Foreign Affairs*, 69(5), 91-106.
- Maulny, J.-P., & Di Bernardini, L. (2019). Moving PeSCo forward: what are the next steps? Paris: The Armament Industry European Research Group.
- Mentz, N. (2019). French implementation of the Military Planning Law 2019-2025. Aalborg: Forsvarsministeriet.
- Ministère de la Défense. (2019). CHAMMAL : Task force Wagram, 8 mandats s'illustrent dans la lutte contre Daech. Retrieved from Ministère de la Défense: <https://www.defense.gouv.fr/operations/actualites2/chammal-task-force-wagram-8-mandats-s-illustrent-dans-la-lutte-contre-daech>
- Ministère de la Défense. (2013). 2013 French White Paper on Defence and National Security. Paris: Ministère de la Défense.
- Ministère des Armées. (2017). Opération Sentinelle. Retrieved from Ministère des Armées: <https://www.defense.gouv.fr/operations/france/operation-sentinelle>
- Ministère des Armées. (2018). Synopsis - A MPL based on renewal. Paris: DICO - Publications Office.
- Ministry of National Defence. (2020). Poland - European Union. Retrieved 12 2020, from Website of the Republic of Poland: <https://www.gov.pl/web/national-defence/poland---european-union>
- Ministry of National Defence. (2020). Territorial Defence Forces. Retrieved from Website of the Republic of Poland: <https://www.gov.pl/web/national-defence/territorial-defence-forces>
- Missiroli, A. (2003). From Copenhagen to Brussels - European Defence: Core Documents. Franco-British Summit 2003, Declaration on Strengthening European Cooperation In Security and Defense. IV, p. 39. Paris: European Union Institute for Security Studies.
- Missiroli, A. (2003). From Copenhagen to Brussels - European Defence: Core Documents. Franco-British Summit 2003, Declaration on Strengthening European Cooperation in Security and Defense. IV, p. 281. Paris: European Union Institute for Security Studies.
- Moya Cánovas, L. (2019). The European Intervention Initiative, Permanent Structured Cooperation and French institutional engineering. Documento de Opinión IEEE.
- NATO. (2018). NATO's Enhanced Forward Presence. Brussels: NATO.
- NATO. (2019, 12 30). La Pologne à la tête de la force à haut niveau de préparation de l'OTAN. Retrieved from North Atlantic Treaty Organization : https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_172334.htm?selectedLocale=fr
- National Security Bureau. (2013). White Book on National Security of the Republic of Poland. Warsaw: National Security Bureau.
- Nováky, N. (2020). The Strategic Compass. Brussels: Wilfried Martens Centre for European Studies.
- Nováky, N. I. (2016). Who wants to pay more? The European Union's military operations and the dispute over financial burden sharing. *European Security*, 216-236.
- Nugent, N. (2012). Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση Ιστορία, θεσμοί, πολιτικές (Γ' Πλήρως Αναθεωρημένη Έκδοση εκδ.). Εκδόσεις Σαββάλας.

- Nye, J. (2008). Public Diplomacy and Soft Power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 616, Public Diplomacy in a Changing World .
- PESCO Secretariat. (2017). European Medical Command (EMC). Retrieved 1 2021, from PESCO: <https://pesco.europa.eu/project/european-medical-command/>
- PESCO Secretariat. (2017). <https://pesco.europa.eu/project/military-mobility/>. Retrieved 1 2021, from PESCO: <https://pesco.europa.eu/project/military-mobility/>
- PESCO Secretariat. (2018). Deployable Modular Underwater Intervention Capability (DIVEPACK). Retrieved 1 2021, from PESCO: <https://pesco.europa.eu/project/deployable-modular-underwater-intervention-capability-package-divepack/>
- PESCO Secretariat. (2019). PESCO. Retrieved 1 2020, from EU Collaborative Warfare Capabilities (ECoWAR): <https://pesco.europa.eu/project/eu-collaborative-warfare-capabilities-ecowar/>
- PESCO Secretariat. (2020). Geo-meteorological and Oceanographic (GeoMETOC) Support Coordination Element (GMSCE). Retrieved 1 2021, from PESCO: <https://pesco.europa.eu/project/geo-meteorological-and-oceanographic-geometoc-support-coordination-element-gmsce/>
- PESCO Secretariat. (2020). PESCO. Ανάκτηση από <https://pesco.europa.eu>
- Parliamentary Commissioner for the Armed Forces. (2019). Annual Report 2018 (60th Report). Berlin: German Bundestag.
- Parliamentary Commissioner for the Armed Forces. (2020). Annual Report 2019 (61st Report). Berlin: German Bundestag.
- Parliamentary Council. (2019, 3 28). Basic Law for the Federal Republic of Germany in the revised version published in the Federal Law Gazette Part III. Retrieved from Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gg/englisch_gg.html
- Paulech, M., & Urbanovská, J. (2014). Visegrad Four EU Battlegroup: Meaning and Progress. *Obrana a strategie (Defence & Strategy)*, 14(2), 49-60.
- Pestarino, C. (2019). PERMANENT STRUCTURED COOPERATION (PESCO): Opportunities and Risks for the Italian Military Sector. Political Science, Chair of International Relations. Roma: LUISS.
- Peters, A. (2018). Between military deployment and democracy: use of force under the German constitution. *Journal on the Use of Force and International Law*, 246-294.
- Piatkowski, M. (2013). Poland's New Golden Age: Shifting from Europe's Periphery to its Center. World Bank.
- Polish Ministry of Foreign Affairs. (2017). Polish Foreign Policy Strategy 2017-2021. Warsaw: Ministry of Foreign Affairs - Republic of Poland.
- Radio Poland. (2018, 6 15). 'Great potential, possibilities' for Poland in Africa: FM. Retrieved from Radio Poland: <http://archiwum.thenews.pl/1/10/Artykul/368410,'Great-potential-possibilities'-for-Poland-in-Africa-FM>
- Republic of Poland. (2012). Polish Presidency of the Council of the European Union. Warsaw: Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland.

- République française. (2013). Livre blanc sur la Défense et la Sécurité nationale. Paris: Direction de l'information légale et administrative.
- République française. (1972). Livre blanc sur la Défense et la Sécurité nationale. Paris. Récupéré sur Livre blanc sur la Défense nationale: <http://www.livreblancdefenseetsecurite.gouv.fr/archives-Livre-blanc-1972.html>
- République française. (1994). Livre blanc sur la Défense et la Sécurité nationale. Paris.
- République française. (2008). Livre blanc sur la Défense et la Sécurité nationale. Paris: Odile Jacob / La documentation française.
- République française. (2013). Livre blanc sur la Défense et la Sécurité nationale. Paris: Direction de l'information légale et administrative.
- République française. (2017). evue stratégique de défense et de sécurité nationale. Paris: DICOd - Bureau des Éditions.
- Sandler, T., & Hartley, K. (1995). Handbook of Defense Economics 1st Edition. North Holland.
- Schoofs, C. (2018). The Path of the European Union Battlegroups A Historical Institutional Analysis of the Development of the EU Battlegroups since 1998. Utrecht: Utrecht University.
- Service européen pour l'action extérieure. (2019). Politique de sécurité et de défense communite de l' Union Européene, Missions and Opérations, Rapport annuel 2018. Luxembourg: Office des publications de l'Union européenne.
- Stockholm International Peace Research Institute. (2019). SIPRI Yearbook 2019. Oxford University Press.
- Stockholm International Peace Research Institute. (2020). What is the SIPRI definition of military expenditure? Retrieved from SIPRI Military Expenditure Database: <https://www.sipri.org/databases/milex/frequently-asked-questions#2-is-military-expenditure>
- Świerczyński, M. (2018). Patriot system in Poland. Polityka Insight.
- Terlikowski, M. (2018). PeSCo: The Polish Perspective. Paris: The Armament Industry European Research Group .
- Terlikowski, M. (2020). PESCO: Two Years Later. Warsaw: The Polish Institute of International Affairs.
- The Chancellery of the Prime Minister. (2013, 10 19). Go Africa – strategy aimed at supporting export and expansion of Polish enterprises. Retrieved from The Chancellery of the Prime Minister: <https://www.premier.gov.pl/en/news/news/go-africa-strategy-aimed-at-supporting-export-and-expansion-of-polish-enterprises.html>
- The Federal Government. (2016). The 2016 White Paper: Strategic Review and Way Ahead. Berlin: Federal Ministry of Defence.
- The First News. (2020, 11 6). Poland prepared to make major contributions to PESCO projects - envoy. Retrieved 1 2021, from The First News: <https://www.thefirstnews.com/article/poland-prepared-to-make-major-contributions-to-pesco-projects---envoy-17368>
- The International Institute for Strategic Studies. (2020). The Military Balance 2012. Routledge.
- Tsakonas, P., & Tournikiotis, A. (2003). Greece's Elusive Quest for Security Providers: The `Expectations-Reality Gap'. Security Dialogue, 34(3), 301-314.

- U.S. Mission Poland. (2020, 1 31). Poland's Purchase of Fifth-Generation Multi-Role F-35 Fighters. Retrieved from U.S. Embassy & Consulate in Poland: https://pl.usembassy.gov/purchase_f35/
- Visegrad Group Ministers of Defence. (2019). Joint Communiqué of the V4 Defence Ministers. Retrieved from Visegrad Group: <http://www.visegradgroup.eu/documents/official-statements/joint-communique-of-the-190617>
- Vogel, D. (2021). Future Combat Air System: Too Big to Fail. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik.
- di Mauro, D., Krotz, U., & Wright, K. (2017). EU's Global Engagement: A Database of CSDP Military Operations and Civilian Missions Worldwide, Version 2.0. Florence: European University Institute.
- Journal officiel de la République française. (2013). LOI n° 2013-1168 du 18 décembre 2013 relative à la programmation militaire pour les années 2014 à 2019 et portant diverses dispositions concernant la défense et la sécurité nationale. Paris: République française.
- Šmaguc, B. (2013). The EU Battlegroups (EUBGs) – a successful story or a paper tiger? *Croatian International Relations Review*, 19(68).
- Terpan, F. (2015). Financing Common Security and Defence Policy operations: explaining change and inertia in a fragmented and flexible structure. *European Security*, 24(2), 221-263.
- Töglhofer, T., & Adebahr, C. (2017). Firm supporter and severe critic – Germany's two-pronged approach to EU enlargement in the Western Balkans. *Southeast European and Black Sea Studies*, 17(4), 523-539.
- UK Parliament. (2012). European Defence Capabilities: lessons from the past, signposts for the future - European Union Committee. Retrieved from UK Parliament: <https://publications.parliament.uk/pa/ld201012/ldselect/ldeucom/292/29206.htm>
- US Department of State. (1950). United States Delegation Minutes. First Meeting of the Foreign Ministers. New York: Office of the Historian.
- Wade, J., & Jones, C. (2008). The EU Battle Groups in Sweden and the Czech Republic: What National Defense Reforms Tell Us about European Rapid Reaction Capabilities. *European Security*, 17, 315-338.
- Zoltán et al. (2013). DAV4 II Expert Group Report on Visegrad Defence Collaboration. Bratislava: Central European Policy Centre.
- Δούρου, Μ. Χ. (2015). Η συμβολή της Ναυτιλίας στο ΑΕΠ, το Ισοζύγιο Υπηρεσιών και την Απασχόληση. Πειραιάς: Πανεπιστήμιο Πειραιώς.
- ΕΑΣ. (2020). Η Εταιρεία. Retrieved 1 2021, from Ελληνικά Αμυντικά Συστήματα: <https://www.eas.gr/etaireia/>
- Ιωακειμίδης, Π. Κ. (2010). Η Συνθήκη της Λισσαβώνας: Παρουσίαση, ανάλυση, αξιολόγηση. Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο.
- Σαραντάκη, Α.-Μ. (2012). Η Ελληνική Ευρωπαϊκή Πολιτική: Η Περίπτωση της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας & Άμυνας (ΚΠΑΑ). Αθήνα: Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας Jean Monnet, Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Παραρτήματα

Παράρτημα Ι: Σχηματισμοί Μάχης ΕΕ 2006-2020

Εξάμηνο	Κράτη-μέλη (και τρίτα κράτη)	Έθνος-πλαίσιο	Τοποθεσία Επιχειρησιακού Στρατηγείου
2005-1 (Προσωρινή Επιχειρησιακή Δυνατότητα)	Ηνωμένο Βασίλειο	Ηνωμένο Βασίλειο	Ηνωμένο Βασίλειο
	Γαλλία	Γαλλία	Γαλλία
2005-2	Ιταλία	Ιταλία	Ιταλία
	-	-	-
2006-1	Γερμανία, Γαλλία	Γερμανία	;
	Ισπανία, Ιταλία, Ελλάδα, Πορτογαλία	Ισπανία	;
2006-2	Γαλλία, Γερμανία, Βέλγιο	Γαλλία	Γαλλία
	-	-	-
2007-1 (Πλήρης Επιχειρησιακή Δυνατότητα)	Γερμανία, Ολλανδία, Φινλανδία	Γερμανία	Γερμανία
	Γαλλία, Βέλγιο	Γαλλία	Γαλλία
2007-2	Ιταλία, Ουγγαρία, Σλοβενία	Ιταλία	Ιταλία
	Ελλάδα, Ρουμανία, Βουλγαρία, Κύπρος	Ελλάδα	Ελλάδα
2008-1	Σουηδία, Φινλανδία, Νορβηγία, Εσθονία, Ιρλανδία	Σουηδία	Σουηδία
	Ισπανία, Γαλλία, Γερμανία, Πορτογαλία	Ισπανία	;
2008-2	Γερμανία, Γαλλία, Ισπανία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο	Γερμανία	Γαλλία
	Ηνωμένο Βασίλειο	Ηνωμένο Βασίλειο	Ηνωμένο Βασίλειο
2009-1	Ιταλία, Ισπανία, Ελλάδα, Πορτογαλία	Ιταλία	;

	Ελλάδα, Βουλγαρία, Ρουμανία, Κύπρος	Ελλάδα	Ελλάδα
2009-2	Τσεχία, Σλοβακία	Τσεχία	;
	Βέλγιο, Γαλλία, Λουξεμβούργο	Βέλγιο	;
2010-1	Πολωνία, Γερμανία, Λετονία, Σλοβακία, Λιθουανία	Πολωνία	Γερμανία
	Ηνωμένο Βασίλειο, Ολλανδία	Ηνωμένο Βασίλειο	;
2010-2	Ιταλία, Ρουμανία, Τουρκία	Ιταλία	Ιταλία
	Ισπανία, Γαλλία, Πορτογαλία	Ισπανία	Γαλλία
2011-1	Ολλανδία, Γερμανία, Φινλανδία, Αυστρία, Λιθουανία	Ολλανδία	Γερμανία
	Σουηδία, Φινλανδία, Νορβηγία, Εσθονία, Ιρλανδία, Ουγγαρία	Σουηδία	Ηνωμένο Βασίλειο
2011-2	Ελλάδα, Βουλγαρία, Κύπρος, Ρουμανία	Ελλάδα	Ελλάδα
	Πορτογαλία, Ισπανία, Γαλλία, Ιταλία	Πορτογαλία	Γαλλία
2012-1	Γαλλία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο	Γαλλία	Γαλλία
	-	-	-
2012-2	Ιταλία, Σλοβενία, Ουγγαρία	Ιταλία	Ιταλία
	Γερμανία, Αυστρία, Τσεχία, Κροατία, Βόρειος Μακεδονία, Ιρλανδία	Γερμανία	Γερμανία
2013-1	Πολωνία, Γερμανία, Γαλλία	Πολωνία	Γαλλία
	-	-	-
2013-2	Ηνωμένο Βασίλειο, Σουηδία, Λετονία, Λιθουανία, Ολλανδία	Ηνωμένο Βασίλειο	Ηνωμένο Βασίλειο
	-	-	-
2014-1	Ελλάδα, Βουλγαρία, Κύπρος, Ουκρανία, Ρουμανία	Ελλάδα	Ελλάδα
	-	-	-
2014-2	Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο,	Βέλγιο	Γερμανία

	Γερμανία, Ισπανία, Βόρειος Μακεδονία		
	Ισπανία, Ιταλία, Ελλάδα, Πορτογαλία	Ισπανία	Ελλάδα
2015-1	Σουηδία, Εσθονία, Φινλανδία, Ιρλανδία, Λετονία, Λιθουανία, Νορβηγία	Σουηδία	Γαλλία
	-	-	-
2015-2	Γαλλία, Βέλγιο	Γαλλία	Γαλλία
	-	-	-
2016-1	Πολωνία, Τσεχία, Ουγγαρία, Σλοβακία, Ουκρανία	Πολωνία	Πολωνία
	Ελλάδα, Βουλγαρία, Κύπρος, Ρουμανία, Ουκρανία	Ελλάδα	Ελλάδα
2016-2	Ηνωμένο Βασίλειο, Σουηδία, Λετονία, Λιθουανία, Φινλανδία, Ιρλανδία	Ηνωμένο Βασίλειο	Ηνωμένο Βασίλειο
	Γερμανία, Αυστρία, Τσεχία, Ιρλανδία, Κροατία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία	Γερμανία	Γερμανία
2017-1	Ιταλία, Αυστρία, Ουγγαρία, Κροατία, Σλοβενία	Ιταλία	Ιταλία
	Γαλλία, Βέλγιο	Γαλλία	Γαλλία
2017-2	Ισπανία, Ιταλία, Πορτογαλία	Ισπανία	Γαλλία
	Ιταλία, Αυστρία, Ουγγαρία, Κροατία, Σλοβενία	Ιταλία	Ιταλία
2018-1	Ελλάδα, Βουλγαρία, Κύπρος, Ρουμανία, Ουκρανία	Ελλάδα	Ελλάδα
	Ολλανδία, Αυστρία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Ηνωμένο Βασίλειο	BENELUX	Ηνωμένο Βασίλειο
2018-2	-	-	-
	Ολλανδία, Αυστρία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο,	BENELUX	Ηνωμένο Βασίλειο

	Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο		
2019-1	Ισπανία, Ιταλία, Πορτογαλία	Ισπανία	Γαλλία
	Γαλλία, Βέλγιο	Γαλλία	Γαλλία
2019-2	Πολωνία, Τσεχία, Κροατία, Ουγγαρία, Σλοβακία	Πολωνία	Πολωνία
	Γαλλία	Γαλλία	Γαλλία
2020-1	Ελλάδα, Βουλγαρία, Κύπρος, Ρουμανία, Σερβία, Ουκρανία	Ελλάδα	Ελλάδα
	Γαλλία	Γαλλία	Γαλλία
2020-2	Γερμανία, Αυστρία, Τσεχία, Φινλανδία, Κροατία, Ιρλανδία, Λετονία, Ολλανδία, Σουηδία	Γερμανία	Γερμανία
	Ιταλία, Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία	Ιταλία	Ιταλία

“-“ = δεν υπήρχε κάποιος ΣΜΕΕ σε ετοιμότητα, “;” = δεν υπάρχουν στοιχεία

Παράρτημα II: Διμερείς συνεργασίες σε έργα PESCO

	France	Italy	Spain	Greece	Germany	Belgium	Netherlands	Czechia	Cyprus	Poland	Portugal	Romania	Slovakia	Croatia	Austria	Hungary	Sweden	Finland	Bulgaria	Estonia	Latvia	Slovenia	Ireland	Lithuania	Luxembourg
France		16	19	4	14	10	8	6	4	6	6	9	4	3	4	6	7	4	4	2	2	4	1	2	3
Italy	16		14	9	9	6	7	5	5	6	5	7	5	5	4	4	3	4	3	2	1	2	2	3	3
Spain	19	14		5	13	9	9	7	5	5	7	5	4	4	4	6	7	4	3	2	2	2	2	3	3
Greece	4	9	5		3	3	3	1	6	4	5	4	3	4	4	3	1	1	4	1	2	2	1	2	1
Germany	14	9	13	3		7	8	7	3	6	4	4	3	2	3	5	3	3	2	2	2	3	1	2	3
Belgium	10	6	9	3	7		7	4	3	6	3	4	3	2	1	4	3	3	2	2	3	2		2	1
Netherlands	8	7	9	3	8	7		6	2	6	3	5	3	3	2	4	3	5	2	3	3	2	1	3	2
Czechia	6	5	7	1	7	4	6		1	2	1	3	2	1	2	3	3	2	1	2	2	1	1	1	2
Cyprus	4	5	5	6	3	3	2	1		2	2	1	2	3	2	3	1	1	3	1	1	2	1	2	1
Poland	6	6	5	4	6	6	6	2	2		4	3	2	3	1	5	1	4	2	3	3	3		3	1
Portugal	6	5	7	5	4	3	3	1	2	4		4	1	1	3	2	2	2	1	1	2	1		1	2
Romania	9	7	5	4	4	4	5	3	1	3	4		2	1	3	2	4	1	2	2	2	1	1	2	2
Slovakia	4	5	4	3	3	3	3	2	2	3	1	2		2	1	3	3	1	2	1	1	2		2	1
Croatia	3	5	4	4	2	2	3	1	3	3	1	2	2		3	3	1	2	3	2	1	3	1	3	1
Austria	4	4	4	4	3	1	2	2	2	1	3	3	1	3		3	2	1	1	1	1	1	1	1	2
Hungary	6	4	6	3	5	4	4	2	3	5	2	2	3	3	3		2	1	2	2	2	4		2	1
Sweden	7	3	7	1	3	3	3	3	1	1	2	4	3	1	2	2		1	1	1	1	1	1	1	2
Finland	4	4	4	1	3	3	5	2	1	4	2	2	1	2	1	2	1		1	3	2	1		2	1
Bulgaria	4	3	3	4	2	2	2	1	3	2	1	2	2	3	1	2	1	1		1	1	2	1	2	1
Estonia	2	2	2	1	2	2	3	2	1	3	1	2	1	2	1	2	1	3	1		2	1		2	1
Latvia	2	1	2	2	2	3	3	2	1	3	2	2	1	1	1	2	1	2	1	2		1		1	1
Slovenia	4	2	2	2	3	2	2	1	2	3	1	1	2	3	1	4	1	1	2	1	1			2	1
Ireland	1	2	2	1	1		1	1	1			1		1	1		1		1						1
Lithuania	2	3	2	2	2	2	3	1	2	3	1	2	2	3	1	2	1	2	2	2	1	2			1
Luxembourg	3	3	3	1	3	1	2	2	1	1	2	2	1	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	

Πηγή: EUISS Yearbook 2020